

Dr. habil. Herpay Ágnes

Fagott hangszeres
tanításmódszertani jegyzet
1. rész

Dr. habil. Herpay Ágnes
Fagott hangszeres
tanításmódszertani jegyzet

szerző

Dr. habil. Herpay Ágnes

Fagott hangszeres tanításmódszertani jegyzet

szerkesztő

dr. habil. Vas Bence

2015

Pécsi Tudományegyetem Művészeti Kar
Zeneművészeti Intézet

nyelvi lektor:
Sipos Erzsébet
Kertészné Márky Gabriella

szerkesztő: **dr. habil. Vas Bence**

felelős kiadó és vezető: **dr. habil. Vas Bence**
PTE Művészeti Kar Zeneművészeti Intézet
H-7630 Pécs, Zsolnay Vilmos u. 16.

tipográfia: **molnARTamás**

kottagrafika: **Fábián Pál Tamás**

A kiadvány jogvédelem alatt áll!

A szerzői jog jogosultjának engedélye nélkül a kiadvány egyetlen része sem többszörözhető és vihető át semmilyen formában és eszközökkel, sem mechanikus, sem pedig elektronikus úton, kivéve, ha kiadó engedélyezi.

TÁMOP-4.1.2.B.2-13/1-2013-0012. számon, a
„Szakmai tanárképzés országos módszertani- és képzésfejlesztése”

digitális kiadvány
ISBN 978-963-642-770-2

Tartalomjegyzék

A szerkesztő előszava 11

5

Zenepedagógia 15

1. [Az intraperszonális és interperszonális viszony fejlesztése – fejlődése]
[A szocializáció legfontosabb ismérvei] 17
  - 1.1 Erősödjön önmegfigyelésük, valamint a más tárgyi és emberi körülményekre, auditív és vizuális eseményekre való figyelmük 17
  - 1.2 Legyen számukra a ritmus poszturális és kinezotikus élmény aritmetikai spekulációk helyett 17
  - 1.3 Az aktív befogadás erősítse interpretációs hajlamukat, aktivizálja kreatív önkifejezés módjukat – írja a kutató pedagógus 18
  - 1.4 Az aktív befogadást tudják összekapcsolni a közösségi élménnyel 18
  - 1.5 A társas muzsikálás kapcsán fogadják el partnereiket és azok érzéseit, fejlődjön empátiás készségük, kiterjedve más társas helyzetekre is 20
  - 1.6 Legyen öröm az együtt-muzsikálás, érezzék annak szükségességét. Érezzék, hogy a zenei tevékenység nemcsak önmaguk számára érték, hanem másoknak is fontos lehet 20
  - 1.7 Közösségi élményük segítse a közösségteremtést, erősítse saját közösségükbe vagy más közösségbe történő integrációját 20
  - 1.8 A mindennapi élethelyzetek gesztikusságát legyenek képesek megjeleníteni zenei gesztikusságban 21

2. [A tanuló befogadói attitűdjének, emocionális világának befolyásolása, kiteljesítése] 22

- 2.1 A növendékek váljanak a zene aktív befogadójává, amikor is a befogadás tárgyát akár mások, akár önmaguk muzsikálása képezi A játék 22
- 2.2 Értsék és érezzék, hogy a zene érzelmeket kelt, készítse a befogadót érzelmi állásfoglalásra 22
- 2.3 A befogadás segítse a tanítvány önmagára ismerését 23
- 2.4 Fogadják el önmaguk érzéseit és végső soron önmagukat tudják elfogadni 23
- 2.5 A befogadás által fedezzék fel rejtett tulajdonságaikat, rejtett képességeiket és tudják kezelni érzéseiket 24
- 2.6 Legyen számukra örömforrás a hangzó zene befogadása 24
- 2.7 Legyen mindennapi szükségletük a zenei befogadás, érezzék annak hiányát, ha egy-egy nap nem tudnak vele élni 26

3. A zenei aktivitás 26

- 3.1 Oldottan, feszültség és szorongás nélkül szeressenek és merjenek játszani a hangszerükön és szeressenek énekelni 26
- 3.2 Legyen igényük a házi muzsikálásra, tudják megteremteni a házi muzsikálás körülményeit és feltételeit 27
- 3.3 Legyen mindennapi eszköze az önkifejezésnek a hangszer és az énekhang megszólaltatása/használata, s ezt ne „kötelesség”-ből, külső elvárások iránti megfelelésből tegyék 27

3.4	Legyenek igényes és rendszeres hangverseny-látogatók tekintet nélkül a zenei műfajok érték-vonatkozásaira	27
3.5	A muzsikálás különböző formái jelentsenek mind önmaguk, mind mások számára is oldást, lazítást, kikapcsolódást és szórakozást, összefoglalva: jó közérzetséget	28

4. A kognitív rendszerének, értékrendjének, világmésképe pozitív befolyásolása 29

4.1	Kognitív rendszerek befolyásolása	29
4.2	A zeneiskolai fagott tanítás szakaszai (előadás)	29
4.3	Hangszerjátékuk és éneklésük közben is tudatosan kezeljék a „zenei történéseket”, ne csupán zeneelmélet és szolfézs órai anyagként	32
	Érzeteket tanítunk	32
	Az írás olvasás	33
4.4	Fejlődjön koncentrációképességük mind intenzitásban, mind időtartamban	
	Az elméleti tudásanyag	34
4.5	Tájékozódjanak a társművészetek alkotásaiban, stílusaiában és keressék az összefüggéseket a zene és a társművészetek között	
	Értékrend és világméke	34
4.6	Tudjanak különbséget tenni, tudjanak rangsorolni a zenei tartalom, a zenei műformák, a zenei teljesítmény és a különböző zenei műfajok értékrendjében (műfajokon belül is!)	35
4.7	A zene eszközeinek megismerésével szocializálódjanak az értékek elfogadására	35
4.8	Az aktív befogadás szolgáljon eszközül elmúlt korok kultúrájának értékelésére, feldolgozására, a jelenkorral való összefüggések felismerésére; a zenei műalkotások aktív befogadása alakítsa ki a zene iránti emocionális kötődést, s így módon legyenek képesek a világ „esztétikai birtokba vételére”	36

Befejezés 36

Függelék 37

1. Országos versenyre való felkészítés	40
Csoportprofil Országos versenyre való felkészítés projekttervéhez:	40
Időszakos ütemterv, tematikus terv:	40
Reflexió az országos versenyre való felkészítés projekttervéhez	46
Értékelés, egyéb pedagógiai eszközök az Országos Versenyre való felkészítés projekttervéhez:	47
Reflexió az Értékelés, egyéb pedagógiai eszközök az Országos Versenyre való felkészítés projekt-tervéhez	
című dokumentumhoz:	47
Megvalósulás:	48
Tanárjelölt hospitálási naplói	48

2. Különleges bánásmódot igénylő tanuló	56
Csoportprofil különleges bánásmódot igénylő tanulóhoz	56
Féléves ütemterv különleges bánásmódot igénylő tanulóhoz	57
Reflexió a Féléves ütemterv különleges bánásmódot igénylő tanulóhoz című dokumentumhoz	60
Foglalkozásterv különleges bánásmódot igénylő tanulóhoz	61
Téma, fejlesztendő kompetencia	61
Reflexió a foglalkozásterv különleges bánásmódot igénylő tanulóhoz	64
Reflexió az órához	64

Tartalomjegyzék

szerző
Dr. habil. Herpay Ágnes

A szerkesztő előszava

Tisztelt olvasó!

Jelen kiadványunkkal, valamint a többi tanításmódszertani jegyzettel, zenepedagógiai és zenepszichológiai tankönyvvel, melyet e program keretében bocsátunk most közre az a célunk, hogy a kezdő zenetanárokat és a zenetanári pályára készülő egyetemi hallgatókat segítsük a zenepedagógusi szerepük és a zenetanári identitásuk kialakulásában. Szakmai segítséget adjunk elméleti és gyakorlati megközelítésből is ezirányú munkájukhoz.

Kutatások szerint (Pais Ella 2013¹) a kívánatosnak vélt tanári kompetenciák területén az öt éve a tanári pályán lévők csoportja sokkal homogénebb és jobb paramétereket mutat, mint a jelenleg egyetemi tanulóikat folytató tanárszakos hallgatóké. Ez persze nem meglepő, hiszen az egyetem még mindig alapvetően az elméleti és szakmai tudás erősítésén fáradozik – márcsak a kormányrendeletekben meghatározott követelmények miatt is –, de kimondhatjuk, hogy jó zenepedagógussá csak a tanítás közben válhat az ember. Ez nem azt jelenti, hogy az egyetemen szerzett tudásra ne lenne szükség, sőt sokkal inkább azt mondjuk, hogy az egyetem erős elméleti és gyakorlati felkészítése nélkül a pedagógussá érés nem valósulhat meg maradéktalanul. Ennek ellenére a kutatások fényében feladatunknak látjuk, hogy egyetemi képzésünket oly módon és mértékben alakítsuk át, hogy a pedagógussá válás, a pedagógusi identitás kialakulása – a kívánatos kompetenciák területén – már az egyetemen elkezdődjön. Konceptiónk jegyében az osztatlan képzésben Pécsen már az első szemeszterben bevezettük a zenetanári identitás kurzust, mely feladata a hallgatók figyelmének, érdeklődésének felbresztése e problémakör iránt. Az is jól látható, hogy az elméleti tudás és szakmai felvérteztség mellett a pedagógiai és szakmódszertani ismeretek valódi integritása az iskolai gyakorlatokon kezdődik meg. Öröndetes, hogy az új tanárképzésben bevezetésre került az egy éves egyéni összefüggő iskolai gyakorlat (korábban fél év), mely valódi terepet biztosít a hallgatók számára, hogy a tanári szerepük tudatában megkezdhesék a pedagógussá válás valódi folyamatát. Ebben az új helyzetben meghatározó súlyt kap a mentor tevékenysége. Stratégiánk kiemelkedő területe volt tehát a zenei mentortanári képzés elindítása is. A mentori szerepre való felkészítés a művészeti iskolák részéről, míg tananyagfejlesztés és képzési szerkezet átalakítása pedig az egyetem részéről fontos és elkerülhetetlen feladat volt. Jelen jegyzetsorozatunk és tankönyvkiadásunk e folyamat szerves részeként valósult meg.

Két egymástól eltérő koncepció mentén születtek meg tananyagaink. Az egyik az elméleti képzésünket erősítendő (zenepedagógia tankönyv és zenepszichológia tankönyv szöveggyűjteménnyel), míg a másik – a hangszeres tanításmódszertani jegyzetek sora – a képzésünk gyakorlati oldalát támogatandó jött létre.

Ez a szemlélet határozta meg a jegyzetek belső tartalmának kialakítását is. A szerzőket arra kértük, hogy két fejezetbe csoportosítsák gondolataikat. Az első fejezet ne tankönyv jellegű „elmélet szagu” írás legyen, hanem sokkal inkább reflektív, az elmúlt évtizedeket lényegileg összefoglaló egyéni vallomás. Ez indokolja az erős szubjektivitást és a stílust, mely sokkal inkább esszé vagy interjú kötetbe való lehetne, ám meggyőződésünk, hogy az első fejezetek így megvalósult nyelvezete és sokszínűsége jobban segíti az olvasót megérteni a zenepedagógusi pálya összetettségét, szépségeit és feladatait, végső soron a zenepedagógusi identitásuk kialakulását esetleg fejlődését.

A jegyzetek második fejezete pedig gyakorlati útmutatóként szolgál arra, hogy a végzős egyetemista hallgatónk zenetanárként tanításmódszertani szempontból hogyan építse fel tudása átadását és a zeneiskolai nebulóval való közös életét.

Oktatóink körében, de a zeneiskolákban dolgozó kollégák körében is időnként problémát jelent a szakmódszertani és a tanításmódszertani ismeretek megkülönböztetése. Bár egyszerűnek látszik, demégsem az. A *mit* tanítok és *hogyan* csak egymásba fonódva, egyszerre értelmezhető. Arányait tekintve ismét csak erős szubjektivitással valósítható meg. Jól látható ez a különböző jegyzeteket olvasva. Az ebből fakadó különbözőségek tehát részben törvényszerűek voltak, részben pedig arra

1 Pais Ella Regina(2013): Alapvetések a Z generáció tudomány-kommunikációjához-Tanulmány.TÁ-MOP-4.2.3-12/1/KONV-2012-0016 Tudomány-kommunikáció a Z generációnak.Digitális tanulmány. URL:<http://www.zgeneracio.hu/getDocument/1391>

utalnak, hogy sok évtizedes sikeres pedagógusi pályával bíró erős tanáregyeniségek írták őket úgy, ahogy számukra fontosnak, működőnek és hatékonynak bizonyult. A kérdést végül úgy oldottuk meg, hogy a jegyzetek lektorául szaktanárainkat kértük fel úgy, hogy a közös munka során egységes szakmai tartalom alakulhasson ki egy-egy jegyzeten belül.

A jegyzetsorozat azonban további lehetőségeket is nyújt az olvasó számára abban az esetben, hanem csak a saját, hanem a többi hangszerhez tartozót is tanulmányozza. Különösen így van ez az első fejezetekkel. Ugyanis hasonlatos ez az eset ahhoz, ahogy a digitális technika filmezésben való térhódítása előtt a rajzfilmeket készítették. Egy-egy átlátszó fóliára a teljes kép csak egy részletét festették fel, mondjuk a háttér egy részét. Más fóliákon a szereplő, ismét másokon a távolabbi háttér, megint másokon például a szereplő szája volt csak látható. Amikor képkockáinként lefotózták a végső filmet, akkor ezeknek a rétegeknek egymás alá helyezésével állították össze a teljes képet. Apró változtatások ismételt fotózásával pedig magát a mozgás illúzióját keltették. Hasonlóan e jegyzetek olvasásakor is az a benyomásunk alakulhat ki, hogy ezek egymásra vetítésével láthatunk teljes képet a zenepedagógusi létről. Az azonosságok felerősítik egymást, míg a különbségek – viszonylag kevés van belőlük – tompítják és árnyaltabbá teszik az összképet. E fejezetek együtteséből sokkal inkább kissejlik az a bonyolultság, mely e munka nehézségét és szépségét egyszerre jelenti.

Nem is igazán leírható az írás hagyományos módszereivel – még James Joyce írásait hagyományosnak tekintve sem – az a szimultán összetettség, ami egy zeneórát jellemez. A legszélsőségesebb esetben csak szakmódszertani, vagy csak lelkigondozói, csak mentori tudását használja a tanár (bár ezek a legkönnyebb esetek), sokkal inkább jellemző, hogy ez is, az is része az adott pillanatnak, és a tanári tapasztalat, a tudás, a pszichológiai érzék az, amely miatt egy szemvillanás alatt dönt – és a jó tanár leginkább jól –, hogy akkor és ott tudása mely rétegéből mit fog mozgósítani. Ennek a művész és pedagógus számára misztikus, a pszichológus számára rettentően erős kognitív tevékenységnek az eredménye lesz, lehet a zenetanár és növendéke közötti dinamikus kapcsolat állandó egyensúlyban tartása. Az olvasó számára a jegyzetek egészét olvasva derenghet fel ennek az egyensúlyozó művészetnek a varázsa.

Végezetül tehát mindenkinek javasoljuk, hogy ezen írásokat olvassa végig, és tesszük ezt annak reményében, hogy ezáltal valós képet kaphatnak a sokszínű, gazdag zenepedagógusi pályáról és elkötelezettségük e hivatás irányába tovább erősödik.

Vas Bence

Zenepedagógia

1.

Semmi újat nem mondok azzal, ha azt feszegetem, milyen összetett dolog is a tanítás, egy kapcsolat egy másik emberrel. Ezer és ezer oldalról közelíthetjük meg, sok-sok szakirodalmat olvashatunk, tanulhatunk. Én most a gyakorló pedagógus oldaláról szeretnék néhány gondolatot összefoglalni arra az esetre, amikor a kezdő tanár – kicsit talán zavarban is – elkezdi a tanári életét. Hogyan kezdje, mihez is fogjon. Szeretném ennek a jegyzetnek a megfogalmazását is közvetlenné, könnyen érthetővé tenni, köznapian megfogalmazni. Szeretném, hogy a pedagógiai ismeretek gyakorlati, problémamegoldó ismeretökké váljanak. Egyszóval segítséget nyújtani.

A legfontosabb gondolatot hopp, már meg is fogalmaztam, a tanítás kapcsolat egy másik emberrel. Ezzel kell kezdeni a tanítást (és befejezni is...), kapcsolatot építeni. A fagott tanításban egyszerre csak néhányan vagyunk az órán, így erre módunk és lehetőségünk van, olyan lehetőségünk, amit nem szabad kihasználatlanul hagyni. A kapcsolat azonban mindig legalább kétoldalú. A tanár, azaz a mi oldalunkról nézve remélhetőleg megfogalmazzuk magunkban milyen általános eredményeket, személyiségi vonásokat szeretnénk látni diákjainkban, akárcsak egy szülő. Ezért lépéseket teszünk, „ráhatunk” a diákra, teljes felkészültségünket [kompetenciáinkat] latba vetve elfogadunk, alakítunk, lehetőleg nem törünk össze semmit, azonban a dolog fordítva is működik: a diák is hat a tanárra. A zene – vagy bármely művészet – közvetítésénél ezeket a hatásokat fel kell használnunk, a tanulók ötleteit elfogadni, esetleg velük nevetni, és a megfelelő mederbe terelni gondolataikat, s ezzel saját személyiségünket is építeni. **[Már itt is vagyunk az első két-három szakkifejezésünknel, amiket ezentúl szögletes zárójelbe fogok helyezni: intraperszonális és interperszonális viszonyok.]**

**[Az intraperszonális és interperszonális viszony fejlesztése – fejlődése]
[A szocializáció legfontosabb ismérvei]**

1.1

A kapcsolat, az odafigyelés, a beszélgetés segít minket a tanulók személyiségének, életkörülményeinek megfigyelésében, [szociális környezet] magyarázatainkban felhasználhatjuk a művészet érzékeltetésére a gyermek környezetéből vett példákat. A hangszer tanulásakor, melyet a következő részben (Tanításmódszertan) fogok részletezni, pedig végig a tanulók önfigyelésének [intrapersonális!] fejlesztését segítjük elő. Magunkat is fejlesztjük beszédkészségben, fogalmazás árnyaltságában, a gyermekeket a megértésben, a zenei és képi gondolkodás összekapcsolásában, miközben egyre jobban megismerjük őket. Ez majd lehetőséget nyújt a személyre szabott feladatok alkotásában.

[Erősödjön önfigyelésük, valamint a más tárgyi és emberi körülményekre, auditív és vizuális eseményekre való figyelmük – írja a kutató pedagógus]

1.2

Dehogyan csináljuk? Ez lesz az a mondat, amely az elkövetkezendő pedagógusi éltünket végig fogja kísélni.

Hiszen már el is kezdtük a kapcsolatteremtéssel, hiszen minden kapcsolat egy tanulás, egy minta. Ez után már csak egy fontos rugó kell: az őszinte zenélés. „*A zenét soha egy percig sem untam*”, mondta Kocsis Zoltán, nemzetünk egyik kiemelkedő zeneművésze. Olyanná kell tennünk az órát, hogy sem magunk, sem a tanítvány számára soha egy percig se legyen unalmas, ha magunk számára nem az, akkor számára sem válik szürkévé [a tanári személyiség jelentősége!].

Az oktatási intézményből kilépő ifjú pedagógusok számára a legnehezebb feladat a sok-sok tanulmányoknak a hétköznapi életre, élethelyzetekre való átalakítása, a napi kapcsolat a különböző korú gyermekekkel.

A zene egyik legősibb eleme (ahogy már sokszor tanultuk az őskor zenéjében) a ritmus. Az első, amit élményszerűen *átélhetünk együtt a tanulóval* a ritmus. Jó gyakorlat erre a járás, ha nincs elég hely a teremben, akkor kettőt-hármat előre, kettőt-hármat hátra. A járás közben a test egyensúlya a legkisebb ritmus, illetve metrikai hibákat is jelzi, érezhetővé teszi bárki számára, ugyanakkor a gyermek mozgásigényét kielégíti. A járással énekelt ismert dalokkal érdemes kezdeni (mint az óvodában...). (Később lehet helyben is járni, de fontos a testsúly áthelyezése minden lépésnél az egyik illetve a másik lábba, csípőre; dülöngélés látszatát keltve, ringatva, hogy a mozgás a járás ritmusának érzetét okozza.) Ezt a gyakorlatot továbbfejlesztve térben elhelyezett jobbra-balra tapsolással a ritmusképletek könnyen megtanítható-

ak, térben, időben és mozgással is rögzülnek [komplex tanulás], a járásba helyezett mérőütés a kétszólamú gondolkodás alapjait teszi le. Tapsolás után hangszerrel is ismételtető [a ritmusok absztrahálhatóak]. Járás a hangszerrel nem könnyű, de előkészíti a fúvószenekari részvételt. A gyakorlat meggartható, átalakítható, többszólamúvá tehető, különböző hangmagasságokba, különböző tárgyak megszólaltatására, bármiféle mozgásos játékokra állítható, csak a kreativitásunk [tanári személyiség] szab határt a végtelen lehetőségeknek az egész zeneiskolai tanulmányok alatt. Mi ez, ha nem *játék* a ritmussal? Játék a zenével.

[Legyen számukra a ritmus poszturális és kinesztétikus élmény aritmetikai spekulációk helyett – írja a kutató pedagógus]

1.3

Mindig újra tegyük fel a kérdést, mit is szeretnénk elérni: *zenét tanítani, zenélni*. A fent említett egyszerű és egyszerűségében végtelen variációs lehetőségeket nyújtó gyakorlatelem már el is vezet a következő kérdéshez. Tanításunk mindig a gyakorlatból merítkezzen. Az elmélet a gyakorlat kiszolgáló leánya, de egyben útmutatója is. A ritmuson kívüli zenei elemeket is hasonló egyszerűséggel, közelítsük meg. Nem egyszerű a más generációk megnyílása egymás előtt. A mostani félkarú gyermekeket (a másik kezükben a különböző státuszszimbólumot is jelentő elektronikus eszköz van, s a többi érzékszervének is egy-egy elektronikus eszköz nyújt kész megoldásokat) először arra kell rábírnunk, hogy velünk együtt, később önállóan is elbeszéljenek, elzörögjenek, dobogjanak, tapsoljanak, elénekeljenek valamit. Persze egészen más a helyzet a kétkező, de hátrányos körülmények közül érkező gyermekeknél, de a cél ugyanaz, *együtt zenélni*.

Soha nem feledkezhetünk el arról, hogy az ember gyerekének alapvető tulajdonsága a *kíváncsiság*. Ha jó tanárok vagyunk, mi is mindig kíváncsiak vagyunk a gyerekekre, és felhasználjuk a kíváncsiságát az oktatásban, megnevezzük a célokat. Így a minőségi munka soha nem lesz unalmas (már megint az unalomhoz értünk!). Ha nyitottak vagyunk, akkor várhatjuk el a tanulótól a nyitottságot, és szellemi és vagy érzelmi fölényünkkel (remélhetőleg – hiszen mi felnőttek vagyunk!) irányítjuk a zenélést. A zenélést egy olyan mindenre kiható oktatási formának kell tekintenünk, ami feltételezi, hogy mind mi, a tanárok, mind a tanulók jól fognak közben szórakozni. A zene, mint művészet a megismerés másik útja. Ha icipici-ben nem tudunk zenélni, vagy nem akarunk, jobb, ha azonnal más pályát választunk...

Kis történet

A gyermek lelkendezve jön az órára: Tanár néni, tessék nézni, mit találtam ki! Előkapja a furulyáját és a dalocskát úgy szólaltatja meg, hogy az orrába teszi a hangszert. (Hát igen, a furulya mindenhogyan megszólal valamiképpen...)

Meg kell dicsérni, hogy milyen ötletes, hiszen játszott a hangszerrel otthon. Majd el kell magyarázni, hogy miért célszerűbb szájba venni, és miért jobb is. De a játék komolyságát meg kell őrizni, majd együtt nevetni vele. Utána zökkenőmentesen folytatni az órát.

[Az aktív befogadás erősítse interpretációs hajlamukat, aktivizálja kreatív önki-fejezés módjukat – írja a kutató pedagógus]

1.4

A legegyszerűbb lépéstől a zeneiskola, a középiskola befejezéséig érdemes a csoportos zenélés fejlesztése. Megint jön a kérdés: hogyan?

Kezdetben egy meglévő, megtanult dallamhoz ritmust adni, vagy improvizálni. Később akár egy hangból, hangképző gyakorlatból többszólamúságot varázsolni. (Rémesen nehéznek tűnik első hallásra, mennyi mindent kell „kreatívan” megoldani egy pedagógusnak, azonban bízzanak benne, menni fog, ez csak az élet színessége!) Nemcsak a tanárral kell együtt játszani, hanem a gyerekeknek egymással is. A kortárs zene új technikáinak bevezetésére pont ez az idő a legalkalmasabb (lásd a hangszermetodikai részt). Belecsempészhetünk multifóniákat, a hangszer bármely részének megszólaltatását a játékba. Kreatív rajzos térképeket készíthetünk, amelyekről mint egy térképről is játszhatnak, zenélhetnek a tanulók.

A kamarazene kezdetben nemcsak kottaolvasásból állhat, hanem improvizatív primitív két-három szólamúsból is, melyek előadásában a nagyobbak, a példaképek, a tanárok, és a kezdők is részt vehetnek. Nem kell bonyolult dolgokra gondolni, elég egy-egy funkció hang kitarva, néhány hangköz, meglévő etűd ritmuskísérettel, de készen vett, leírt kamarazenei darabok közül is válogathatunk.

Kis történet:

4 hangból: negyedekből és nyolcadokból és egy egyszerű multifóniából készített kis fagottk-vartettet játszanak a kezdő fagottosok. A tanár egyszerű címet ad neki: A négy kismalac. A gyerekek azóta imádják ezt a kis gyakorlatot, és vígan rőfögnek a multifóniák. Később a kismalacok különbözőségét is el lehet majd játszani.

Számtalan nyilvános előadási lehetősége van ezeknek a kamarazenei produkcióknak. Az ünnepeken otthon [tanári előkészítés, a történelem, a vallás ünnepeinek bekapcsolása], családi körben [kapcsolattartás a szülővel, a szülők mentorálása, ha szükséges], különböző közösségekben [a gyermek szociális helyzetének megismerése, tanulói vagy tanári szervezés] a zeneiskolai, települési rendezvényeken [kapcsolattartás az iskolafenntartóval], az általános iskolában [kapcsolattartás a tanuló egyéb tevékenységeivel, tanári, osztályfőnöki szervezés, közösségi élet szervezésébe bevont diákok] a zenei versenyeket, találkozót ne is említsem [a zeneiskola hírnevének, szakmai munkájának elősegítése, a tanuló ismeretanyagának bővítése, más tanárok által tanított hasonló hangszeres gyermekekkel való ismerkedés]. A mai gyakorlat és a fogadtatás miatt azonban fel kell készíteni a növendékeket az esetleges negatív megjegyzésekre, rossz fogadtatásra is. (Nem minden általános iskolai tanár gondolkodik így a zenéről, sajnos, nem is beszélve a szülőkről.)

Kis történet:

A zeneiskolás növendék Rameau darabot játszik, ezért elhatározza, hogy farsangkor Rameau-nak öltözik a sokak által választott a megszokott Batman és hercegkisasszony variációk között. Elkészíti papírból a rizsporos parókát, masnit, csatot szerel a fekete cipőjére, nagy fekete kalapot húz, nagy fekete kabátot és nekiáll eljátszani a zeneiskolában tanult darabot farsangon. Az ötlet kreatív, ám végighallgatása 2 percet igényel, amire a jelmezversenyt vezető tanár leállítja, neveltségessé teszi az iskola teljes közössége előtt, és egyáltalán, ki a fene az a Rameau. Nehezen gyógyuló sebet hagy a növendékben. Ennek feldolgozása a zenetanár és a szülő feladata – jó lenne, ha összedolgoznának, ha együtt tudnának a problémáról, ha a gyerek elég nyílt, hogy mindkettőjüknek elmondja, ha a zenetanár és a szülő egyformán, hasonlóan gondolja.

Ha szigetnek érezzük magunkat, ösztönözzön, hogy a tanítás végtelen: aki szereti a zenét, az mindent megtesz érte. [Szülőkkel való kapcsolat, tanácsadás, a pszichológiai pedagógiai jelenségek felismerése, a szülők bevonása a tanulmányokba] Erősítsük bennük a hitet a zenében, hogy érezzék különleges dolog, aki fagottozni tud, érezzék, hogy fontosak, és különlegesek akkor is, ha a környezetük nem elég pozitívan áll produkciójukhoz [pozitív megerősítés]. A saját tanári hitünk megtartása legalább ilyen lényeges: soha ne vegye el kedvünket még az sem, ha egy másik pedagógustól kapunk lenéző vagy kellemetlen hozzáállást. Mindig arra gondoljunk, hogy akik a zenével foglalkoznak/foglalkozhatnak, azoknak olyan világ nyílik ki, amely a többi ember számára esetleg örökre zárva marad. A játék és a megoldandó feladat nem válhat el egymástól. A legjobb, ha mi magunk komolyságunk mellett megőrizzük játékos hajlamunkat, gyermeki örömmünket a zenében.

[Az aktív befogadást tudják összekapcsolni a közösségi élménnyel – írja a kutatópedagógus]

1.5

Mi mindent taníthatunk még ezzel a kis csoportos zenélésekkel? Miért ilyen fontos? Nem lehet ez esetben csak magunkból kiindulni. A kezdő gyereknél sajnos nem rendelkezhetünk olyan röntgenszemmel – sőt még a nagyobb tanulóknál sem –, hogy megláthassuk, egy leendő Einstein, egy Bartók Béla vagy egy ács és állványozó áll velünk szemben, de mindegyiknek örömet, játékot nyújthat a zene, és mi vagyunk azok, akik ebbe a csodálatos világba bevezethetjük őket. A zenélésből ki kell emelnünk azokat az eseményeket, amelyek nekünk igazán élményt nyújtottak.

A társas zenélés – és itt tudatosan nem a kamarazene szót használom, mert az csak leírt, előre elkészített, megkomponált darabokra enged asszociálni – játékszabályok betartására készlet. (Nehogy elfelejtjük a játék előtt a szabályokat tisztázni!) Különböző felkészültségű és lelkesedésű partnereket kell összehozni. (Hányszor mérgeskedik egy-egy gyerek, hogy a másik nem tudja eljátszani a szólamát, majd később segít neki! Hányszor mérgeskedik egy tanuló, hogy a másikat nem érdekli, vagy nem felkészült, vagy elkésik a próbáról, majd a saját szavaival elmagyarázza neki az érzelmeit!) El kell viselni a játékosoknak, hogy néha ennek, néha annak van rossz napja, amin uralkodni kell. (Hányszor szembesül azzal, hogy ma nem megy olyan jól, majd megbeszéljük, hogy ez mindenkivel előfordul – remélhetőleg néha!) Segíteni egymást és együttműködni, néha vezetni, néha követni. A közös cél érdekében „önkorlátozást” (mégsem kezdem olyan gyorsan, mert a másik nem tudja lejátszani, mégsem játszom olyan hangosan, mert a kisebb nem győzi, mégis kivárom nyugodtan, amíg a kisebb, vagy gyengébb is megtanulja, azért mégis meg kell mutatnom, hogy én vagyok az idősebb, a jobb stb.) vagy „önmegeerősítést” (többet kell gyakorolnom, hogy olyan jó legyek mint a másik, nagyobb hangot kellene fújnom, mint az idősebb, muszáj jobban figyelmem és gyorsabban tanulnom, kicsit fegyelmezettebben kell viselkednem, hogy legalább ne zavarjam őket) kell a tanulóknak és – sajnos... – nekünk is önmagunkon elérni. [empátia, az egymás elfogadása, a tolerancia gyakorlása] Mindezeket a közös cél – a zenélés – keretében úgy lehet megtanítani, hogy az egész egy társasjáték, gyakorlatból tanulhatnak (hiszen végeredményben nagyon jó, egy jutalom a közös zenélés), az asszociálásban segíthetünk, [pszichológiai pedagógiai jelenségek felismerése] de igazából az ember természetéből adódóan, ez részben magától is átvetődik az egyéb élethelyzetekre [hogyan működik a csoportdinamika]. A tanár ebben „csak” a koordinátor [már megint a tanár személyisége!]. (Nehogy elfelejtjük egy pillanatra is, hogy mit akarunk elérni!)

[A társas muzsikálás kapcsán fogadják el partnereiket és azok érzéseit, fejlődjön empátiás készségük, kiterjedve más társas helyzetekre is – írja a kutatópedagógus]

1.6

A mi intelligenciánk és felkészültségünk, személyiségünk talán az első, amin keresztül a növendék zenével, zenetanulással találkozik, ezért igen fontos emberek vagyunk! Tehát a legfontosabb, ha azt látja, hogy mi élvezzük, szeretjük, amit csinálunk. Beszélgetéssel, a jó érzetű órákkal kell fokról-fokra rávezetnünk a gyerekeket, hogy mennyi zene és hang van körülöttünk, amit már észre sem veszünk, minél nagyobb településen élünk, annál inkább. Zajok, hangok, gépzene összevisszasága – az élet. A szülőkkel, általános iskolai tanárokkal együtt elsősorban magának a gyermeknek kell megcsillantani azt a lehetőséget, hogy mi történik, ha az elektronikus kész eszközöket, egy rövid időre elengedi. Milyen jóleső fáradtság követ egy jó gyakorlást, vagy egy jó zeneórát. Azonban ezeket a kérdéseket meg kell beszélni ahhoz, hogy a tanuló fel tudja dolgozni. El kell juttatni ehhez az érzéshez. Mindenképpen össze kell a szülőkkel is dolgozni annak érdekében, hogy éreztessék a tanulóval: fontos nekik, hogy gyermekük zeneiskolába jár.

[Legyen öröm az együtt-muzsikálás, érezzék annak szükségességét. Érezzék, hogy a zenei tevékenység nemcsak önmaguk számára érték, hanem másoknak is fontos lehet – írja a kutatópedagógus]

1.7

Ezeknek a közös óráknak a jó élményét segítsük számukra felhasználni mindenhol. Ehhez továbbra is a beszélgetés és a nyitottság segítségével adunk ötleteket. Az ötletek teljesen egyszerűek, saját magunk számára nyilvánvaló dolgok, de a gyermeknek minden új, és minden új megindíthatja a fantáziájukat. A csoportos zenéléssel, ráható magatartással kialakul először a „mi, fagottosok”, „mi, zeneiskolások”, „büszke” érzése [identitásfejlesztés, -formálás], és ez kiindulópont minden egyéb tevékenységükhöz is.

1.8

Sokat foglalkoztam a csoportos zenéléssel. Azonban ennek eléréséhez feltétlen szükséges az egyéni hangszeres óra, minimális technikai felkészülés. Ennek hogyanját fogja részletezni a 2. rész. Azonban lényeges kiemelni, hogy a zene a szabad asszociációk, az érzelmek kifejezésének időbeli művészete. (Azt hiszem, ezt a gondolatot is szögletes zárójelbe kellett volna tennem...) Az összegző, a kiemelendő nem más, mint a kifejezés, a közlés. Erre azonban már kicsi kortól kezdve folyamatosan bízhatni tudjuk a tanulókat. Gondoljunk egy beszélő tanuló kisgyermekre, minden félresikerült szavának is örülünk, csak akarjon valamit mondani, és ne csak a kommunikáció más eszközeit használja. Így kell tennünk a zenetanításban is. Ahhoz azonban, hogy a rosszul sikerült próbálkozásból kihalljuk a hangszeres technika jó vagy a rossz irányba fejlődését, igen kiművelt hangszeres fülre – hogy az előbbi példához visszatérjek –, zenei és hangszeres anyanyelvi szintű tudásra van szüksége a kezdő és a gyakorló zenetanárnak. (Kedves leendő, vagy fiatal tanártársaim gondolják meg most: a bölcsőtől a sírig gyakorlás nem kerülhető el, hiszen ezt a pályát, a gyakorlás abbahagyását csak egyszer lehet befejezni, bizonyos idő után nincs visszatérés) A közlés más emberek gondolatain keresztül (zeneszerző) annak játékszabályait betartva (stilismeret), azt feldolgozva ([értelmi asszociáció]) juthatunk el az érzelmek kifejezéséhez. Ez most első hallásra megint „szakszöveg” lett, de a gyakorlat oldaláról így fest. A legegyszerűbb dalnak is van hangulata, a legegyszerűbb etűdöt is el lehet játszani, vidáman, szomorúan, szökdécselve, lágyan, stb. Pont ezek a szavak, amikkel tanítani szoktunk, sajnos sokszor összetévesztve a technikai képzést az érzelmi, zenei neveléssel, holott mindkettőre szükség van. Ha a tanuló el tudja játszani az előtte álló, elhangzó zenét, akkor biztos tudunk különböző érzelmeket kifejezteni vele egyfelől, másfelől viszont nincs az a technikai nehézség, amin ne lehetne úrrá lenni egy zenei beállítódással, érzelmi indítással. A tanár döntése (az egyik...) pont abban rejlik, ami tulajdonképpen egy koncertező előadóművész feladata is: hogy a tudatos (technikai) és érzelmi elemeket hogyan adagolja. (Ezt az okosságot Schiff András nyomán írtam le a Muzsika 2014. júl. *Annie örök* c. cikkben: „Az előadóművészetben rendkívül fontos az ösztönös és a tudatos elemek adagolása, vegyülése [...] megnyit, mikor és miért.”) Hallásélmény nélkül pedig nincs mit utánozni. Minden megismerés először utánzással kezdődik (ez itt megint a fent említett kisbaba – később a zenei kisbaba). Lényeges, hogy a tanuló és a tanár is milyen zenét hallgat! Mit utánoz. Az utánzással elsajátított elemeket kell aztán saját érzelmei szerint újra összerakni. Íme, el is értünk a [zenei kreativitáshoz]. Azonban a tanár személyisége, a mi személyiségünk felkiáltójelként áll itt is. Önvizsgáló kérdés: el tudunk-e fogadni egy – akár homlokegyenest más – másik előadást? Tetszik-e az nekünk? Képesek vagyunk-e a zenei elemeket stílusuknak megfelelően újból, többféleképpen összerakni, ahogy a tanuló egyes önálló elemei kívánják (ha itt ezt így játszod, akkor a többi rész így változik), ahhoz, hogy a lábán álljon a darab? Hagyjuk-e, engedjük-e ezeket az „újtásokat” a tanulóknak, vagy úgy tanítjuk a kezdők darabjait, ahogy gyerekkorunkból a fülünkbe cseng (sajnos ez általában a saját gyerekes előadásunk), „így kell játszani” hozzáállással [attitűd=magatartás, viselkedés, modor, szellemi beállítottság, szerep, hozzáállás, viszonyulás valamihez vagy valakihez]. Ha ezeket a kérdéseket komolyan végiggondoljuk, akkor a válasz biztosan megfelelő lesz!

Érzelmek kifejezése a célunk. (Olvassuk el William Somerset Maugham habkönnyű Színház c. kisregényét: nagyon jól fogunk szórakozni és közben rögtön megértjük, csak a feldolgozott érzelmeket és nem a pillanatnyiakat tudjuk művészetben kifejezni, előadni. Azonban a feldolgozáshoz elengedhetetlenül szükséges a művészettel való aktív kapcsolat.)

[A mindennapi élethelyzetek gesztikusságát legyenek képesek megjeleníteni zenei gesztikusságban – írja a kutatótanár]

2. [A tanuló befogadói attitűdjének, emocionális világának befolyásolása, kiteljesítése]

2.1

A játék

Az ékes magyar nyelv szerint játszunk valamilyen hangszeren. Azonban az, hogy a fagottozás játék maradjon kiskorban – és később is –, leginkább a tanár személyiségétől függ. Kreativitást azonban nem lehet olyan személyre átültetni, akiben eredendően nincsen, vagy nagyon kevés van, de segíteni, ötletekkel ellátni, tanulni azonban lehet. Biztosan mindannyian egyetemista korunkban nagyon kreatívnak éreztük magunkat, és remélhetőleg ez akkor is megmarad, ha már csak a ritkábban látogató mentortanár támogatja a kezdő tanárt, és nagyjából egyedül marad a megoldandó problémáival. Érdekes hospitálásainkat, az ötleteinket, saját egyes tanulókra szabott gyakorlatainkat évekig felírni, elmenteni, hogy később egyre több mindenből válogathassunk. Ez az a jegyzet, amibe már a felsőoktatás alatt szerzett ötleteinket is leírjuk, hogy később hasznosíthassuk, továbbfejleszthessük. (Mégis csak érdemes hasznos előregondolkodó munkával tölteni felsőoktatási éveinket...) A játék lényegét már fent tárgyaltam. Itt az érzelmi [emocionális] részét emelném ki. A játék öröm, a gyakorlás játék, az öröm ismétlése elégedettséggel tölt el. Ez legyen a mottónk, ne feladatot adjunk, hanem játékot, élvezetet: a gondolkodást, a zenehallgatást, a zene művelésének élvezetét. (De nagy szavak ezek, csak találjuk meg a módját!)

Ennek kapcsán Friedrich Fröbel (1782-1852) gondolatát emelném itt ki, aki már a 19. században behatóan foglalkozott a játék nevelő hatásával:

„Minden jónak forrása a játék. Az a gyermek, aki szívvel, lélekkel, öntevékenyen, csöndesen, kitaratóan, a testi elfáradásig kitaratóan játszik, egészen biztosan szívvel-lélekkel, csöndesen, kitaratóan dolgozó és a mások s a maga javát önfeláldozóan művelő emberré fog válni.”²

A hangszertechnikai kérdések és a játék összefüggését a fent már említett 2. részben olvashatják.

A hangszeres óra azonban mégiscsak egy „iskola”, ahol mi a tanárok „helyzeti előnyben” vagyunk, hiszen a gyerekek nagy többsége elfogad minket. Így fogadjuk el mi is őket, hallgassák meg egymás és a tanár játékát is. (Ebből a meghallgatás a lényeg, hallásélmény nélkül nem megy. De hogyan mutathat be egy tanár, aki nincs napi kapcsolatban a hangszerével? Érzeteket, mert ez kell a hangszerjátékhoz – lásd a 2. részt – csak úgy lehet tanítani, ha magunk is átéljük, megtapasztaltuk [a külső kényszer belsővé válása]). Olyan feladatot kell adni, amely a tanuló szellemi és hangszertechnikai felkészültségének megfelel. Általában sokkal összetettebb darabokat tanítunk, mint amiket a gyerek akár szellemileg, akár érzelmileg fel tud dolgozni. Ebben az esetben elvégzendő testi feladattá válik a hangszertanulás.

[A növendékek váljanak a zene aktív befogadójává, amikor is a befogadás tárgyát akár mások, akár önmaguk muzsikálása képezi – írja a kutatótanár]

2.2

Az érzelmek és az értelem váltakozva irányítják az életünket, azonban az elsődleges megközelítés az érzelem (pl. éhes vagyok; tehát élelmet kell keresnem, mert nem jó érzés éhesnek lenni; tehát a rossz érzést meg kell szüntetni; mit kell csinálnom, hogy megszüntessem: ez egy elsődleges [primer] érzelem). [Abraham Maslow: A motivációs piramis.] A zene az a terület, amit pont ennek a kettőségnek – az érzelem és az értelem – művészet általi befogadásával tudjuk érzékelni. Gyermekes esetében ezért fontos, hogy a tanárnak milyen érzelmei vannak a zenéről és általában is. A gyerekek abból tanulnak, hogy milyen érzelmeiket látnak a tanáron. Fontos-e neki a szakmája? (Tegyük csak fel magunknak a kérdést, hogy mennyire?) [Gordon-módszer.] Megint következik a „hogyan?” kérdés: úgy kell bemutatni, hogy az a gyermekben érzelmeiket keltsen, és ezeket az érzelmeiket feldolgozhatjuk más területen is: drámajáték, beszéd, tánc, rajz, esetleg csak színek stb. A csoportos zenélés interperszonális kapcsolatainkat is edzi. Adhatunk ötleteket

2 Dr. Péter Lilla: Játépedagógia Tanulmányi útmutató 6. félév BABEŞ-BOLYAI TUDOMÁNYEGYETEM TÁVOKTATÁSI KÖZPONT PSZICHOLÓGIA ÉS NEVELÉSTUDOMÁNYOK KAR Iskola- és Óvodapedagógusi Szak Székelyudvarhely 2008-2009 A tekintélyelvű tanítás cáfolatait lásd ugyanitt.

arra nézve, hogy a gyakorlás hogyan tudja kikapcsolni, esetleg még kizárni is a tanuló mindennapi problémáit, miközben szellemi élvezetet nyújt. Ezzel már egy igen fontos lépést tettünk a zenélés belsővé válása felé.

[Értsék és érezzék, hogy a zene érzelmeket kelt, készítse a befogadót érzelmi állásfoglalásra – írja a kutatópedagógus]

2.3

A zeneiskola, középiskola azonban iskola, ahol valamit meg akarunk tanítani, ami nekünk fontos és jó volt. Ahhoz, hogy valamit meg tudjunk tanulni, elsődlegesen el kell fogadni a tanárt – erről már beszélünk –, de nem csak a tanár személyiségét, hanem a következetes *szigorúságát* is. Az *elfogadásra* azonban nem lehet „rájátszani”, a hamis érzelmek nem azt a választ hozzák, amit szeretnénk. Tehát, ha valaki nem gügyögős típus, nem érdemes ezt a viselkedéstípust imitálni. A szigorúság azonban az értelmi irányítást elősegíti, hiszen mindannyian tudjuk, hogy érzelmeket csak bizonyos technika elérésével tudunk kifejezni (Hogy is volt abban a Maugham kisregényben?) A szigorúság következetes, de egyben megengedő is. Nem merev, változtathatatlan, hanem emberi, azaz a fő cél: jó legyen zenélni.

[Az IKT fogalma: az Információs és Kommunikációs Technológiák olyan eszközök, technológiák, szervezési tevékenységek, innovatív folyamatok összessége, amelyek az információ- és kommunikációközlést, feldolgozást, áramlást, tárolást, kódolást elősegítik, gyorsabbá, könnyebbé és hatékonyabbá teszik³]

Kis történet

Az IKT alkalmazásáról:

Az egyik kamaszodó tanulóm mesélte, hogy valami „húdenagyon” DJ száma menő most a suliban, ezért az okostelefonomon kikerestem az Internetről a természetesen zeneileg nem értékelhető alkotást, majd a refrénjét hallás után leírtam a füzetébe, és elétettem, mint „fontos” technikai gyakorlatot, amit persze 3-4. eljátszásra tempóban meg tudott szólaltatni. A vége nevetés volt, de közben szellemi rácsodálkozás is, mert azzal, hogy a szám leglényegesebb elemét megtanulta 3 perc alatt, arról is képet kapott, hogy milyen egyszerű, nem minőségi dolgokat gondolnak kortársai jelenleg menőnek, miközben legalább gyakorolta egy kicsit a triolákat is. Reményeim szerint az osztályban is előadja ezt a kis szösszenetet, ezzel népszerűsítve az igazi hangszeres zenét.

<https://www.youtube.com/watch?v=0EWbony7f18>

(Mi az, amit elnézhetünk, mi az, amit nem – ehhez a gondolatkörhöz egy régebbi előadásom tartalmát lentebb mellékelem.) A tanulás sebességét összehasonlítva másokéval, az értékelés következetessége és személyre szabottsága, az órai viselkedés kezelése, valamint a következő részben részletesen megjelenő kérdések, mint a gyakorlás az órán és otthon, a koncentráció fejlesztése, a szereplésekre való felkészülés és annak feldolgozása mind elősegíti a tanulót nemcsak a környezete, de önmaga megismerésében is. A szigorú munka, a szellemi erőfeszítés jó végeredménye mindig jó érzetet kelt, soha nem lesz unalmas, ha a tanuló saját személyiségére igazítjuk, mindig csak egy picit feljebb helyezve a mércét, mint ahol tart.

[A befogadás segítse a tanítvány önmagára ismerését – írja a kutatópedagógus]

2.4

Hogyan fogadják el önmagukat? Ennek az érzékeltetésére használhatják azt a tematikus tervet, amelyet saját tanári portfóliómból tettem közzé a függelékben. Ez egy országos középiskolai versenyre készít fel. A függelékben lévő példa is mutatja, hogy az oktatásban minden egyszerre történik. Soha nem használhatjuk egyik kompetenciánkat (ezt már tudjuk) egyedül, mindig együttes [komplex] módon. Az

3 Magyar Ferdinánd: *IKT technológiák és alkalmazásuk* TÁMOP 4.1.2-08/1/B Pedagógusképzést segítő szolgáltató és kutatóhálózatok kialakítása IKT –Képzők képzése műhely

„Országos versenyre való felkészítés projektterv” tartalmazza az összes olyan értékelési és önértékelési folyamatot, amelyet egy pedagógiai portfólió megkövetel, valamint a mentorság kritériumait is. (Egész tanári életükben így kell saját kompetenciáikat bebizonyítani...).

[Fogadják el önmaguk érzéseit és végső soron önmagukat tudják elfogadni – írja a kutatótanár]

2.5

Folytatva a példát: ha a tanuló nem dolgozza fel az élményt, nem lesz belső sikere, nem látja az okokat és az összefüggéseket és nem akar továbblépni, akkor nem is tud. Azonban akkor is el kell fogadnunk azt a tényt, hogy számára ennyit jelent a zenélés, fő az, hogy legyen zenélési kedve. Nem csak a növendéknek, hanem sokszor az ambiciózus tanárnak is el kell fogadni a növendéket. (Talán ez a legnehezebb kíváncsalam, a saját jó önértékelésünk!)

Az érzések kifejezése azonban segíti a tanulót sok minden másfajta, más módú (tehát nem szóbeli [verbális]) megfogalmazásra. Egy kiemelt esemény, egy megszokottól eltérő helyzet – amilyen egy hangverseny, egy verseny, vagy egy másik tanuló, tanár látogatása, illetve zenélés nem az iskolai, hanem az otthoni, vagy az általános iskolai vagy más csoportbeli szereplés – megismerteti a tanulókkal azokat a képességeiket, amelyeket bármilyen szakmát választanak később, használni fognak. Ide tartozik a félelem, az izgalom kezelése, leküzdésének egyénre szabott módjai [stressz kezelése]. (Csak azt ne mondjuk neki, nem kell izgulni, vagy nem izgulsz, hanem inkább: ugye, milyen jó megmutatni magad, és milyen jó, hogy ennyien eljöttetek. A feldolgozásnak pedig nem módszere az a megszokott mondat, hogy gondold azt, hogy káposztafejek hallgatnak, hanem inkább azt, milyen megtisztelő neked, hogy ilyen fontos emberek, felnőttek, barátok meg akarnak hallgatni. Milyen klassz, hogy együtt játszatsz másokkal. A vizsga pedig arról szóljon, milyen ügyes vagy, hogy ennyi mindent megtanultál, vagy annak ellenére, hogy nem nagyon gyakoroltál, azt mutasd meg, mi az, amit tudsz, és nekünk meg tudsz mutatni, és mit érzel. Mint már tudjuk, a játék komolyságát meg kell őrizni!) [Tulajdonképpen a tanóráktól eltérő situációkban az adrenalin hatásának pozitív kihasználását tanítjuk az idegrendszer számára, ami bármely munkánál később használható]. A siker és a kudarc feldolgozása a zenetanításban folyamatos (Pont ez a legrosszabb része: állandóan megmértetve lenni magunk és a környezet által. Bátorság!) Nagy figyelmet kell fordítanunk a tanuló érzelmi állapotára, hogy mindig észrevegyük és feldolgozzuk a tanuló belső sikereit vagy kudarcait. Ehhez azonban először a saját személyiségünkkel kell tisztában lenni, őszintén beszélni róla, ha szükséges (gondoljunk csak ismét az írás elejére).

Mindannyian azt szeretnénk, ha a következő generáció úgy élne, ahogy mi nem tudtunk, de ezt nem tudjuk kimondani, mert azzal beismernénk gyengeségünket – de pont ez a lényeg, a beismerés, az őszinteség, a gyermeki rácsodálkozás, kíváncsiság megőrzése felnőtt korban [vonzó baráti környezet].

Kis történet

Kilencedik hónapban voltam a kisfiam várásában. A fagott óra a 4. emeleten volt, lift nincs. Kicsit nehézkesen mentem fel. Az iskolai székek közül csak egyben tudtam a hátamat megtámasztani. 3. osztályos (ma 11.) fiú növendékem ezt észrevette, és mire jöttem, már oda volt készítve az a háttámlás szék anélkül, hogy beszéltem volna róla, vagy megkértem volna rá. „Csupán” figyelmességből. A szemem is elkönyyesedik mai napig, ha erre gondolok.

A tanárnak is vannak érzelmei. Sokat kapunk a tanulóktól.

[A befogadás által fedezzék fel rejtett tulajdonságaikat, rejtett képességeiket és tudják kezelni érzéseiket – írja a kutatópedagógus]

2.6

Ha már a fentiekben túljutottunk, akkor is akad tennivaló bőven. Akinek a családja soha nem hallgat zenét vagy nem műveli, akkor van a legnehezebb dolgunk. Vegyük először számba a tanulóval, hogy egyáltalán hol hall zenét. (Rádió-TV kísérezene, plázák, toronyórák, mobiltelefonok, óvoda, iskola, ott-

honi zenélés, üvölt a szomszédból a tuctuc, az Apa ideges lesz, mert a tesóm túl hangosan hallgatja pl. a Megasztárt, stb.). Minden lehetőséget feltérképezve világítsunk rá, hogy ő is zenél. Méghozzá nem akár-hogy! Azonban másokat is meghallgatunk a fent említettek kivül (növendékhangverseny, kamarazene, tanár, általános iskola). Kezdjük el megfigyelési szempontokat adni a zenehallgatáshoz. Csak egyszerűen! Pl. hangos – halk, pattogós (ritmikus) vagy éneklő (dallamos), később rövid – hosszú, simogató vagy érdes, még később ismétlődik-e valami benne (ez már nehezebb kérdés, de gondoljunk egy divatos sláger refrénjére, tetszett-e a Nagyinak vagy sem. Milyen érzés volt hallgatni? Miket gondoltál vagy érezteél közben [szabad asszociációk] – bármilyen válasz jó. Csak a szakkifejezéseket feltétlenül használjuk magyarul, különben csak azt tanulja meg, milyen idegen szóra vagy absztrakcióra – amit nem ért – milyen választ várunk mi [elvonatkoztatás, lényeges tulajdonságok kiemelése, elkülönítése]. Hagyjuk, hogy maga jusson el az absztrakcióig! [Az absztrakció az elme sokszor első látásra észrevétlenül fellépő működési módja, az emberi gondolkodás egyik alapvető, nélkülözhetetlen jelensége.] Azonban annyiféle a zene, hogy tanácsot is kérhetünk a tanulótól, hol lehet meghallgatni azokat a zenéket, amiket ő szeret, [IKT alkalmazása⁴], esetleg meg is hallgathatjuk otthon, hogy legyen fogalmunk a tanuló zenei környezetéről, illetve mindig kérdezzük meg, hallotta-e előben. A legtöbbször nemleges a válasz, de felcsigázza az érdeklődést, hogy miért is olyan fontos az élő hangverseny. Előkészítés nélkül azonban soha ne vigyük a tanulókat élő hangversenyre (kivéve, ha ismeretterjesztő interaktív hangverseny), mert lehet, hogy az ellenkezőjét érzük el, mint amit akartunk. Nem kell órákat rászánni, csak pár mondatot több tanórán keresztül.

Az aktív szellemi átélés örömet okoz a gyerekeknek. Azonban ennek az örömnak a kezdeti gyerekes kifejezését ne tekintjük rendetlenkedésnek, csak fokról fokra tanulható meg a konszolidált viselkedés. Csak azokat a viselkedéseket igazítsuk ki, amelyek a tanuló saját magát vagy környezetét akadályozzák a hangverseny élvezetében, felfogásában. (Köznapian megfogalmazva, csak a fókolomposokat kezeljük.) Természetesen a hangverseny látogatást is csak fokról-fokra lehet megközelíteni, a végső lépést a szülő anyagi helyzete határozza meg. Ezért a tanítás során kell rávilágítani mennyivel többet ér egy ifjúsági hangverseny, mint egy vendéglátóhelyen elfogyasztott sör vagy „percek alatt kimegy a divatból” tárgy, mert ennek ára körülbelül megegyezik. Az ár-érték arány latolgatása egész életét be fogja szőni, ezért a feladatunk, hogy felhívjuk a figyelmet, érzékeltesük, hogy a zene mekkora érték. Mondhatjuk: segít neked a gondolkodásban, (nem baj, ha nem érti), segít, ha rosszkedved van, és segít, ha jó. Olyanokat is el tudsz mondani, amiket másképpen nem tudsz. Jó érzésid vannak, ha hallgatod. Egész nap dúdolhatsz magadban, ha hallottál valamit. Játshatsz vele. Az ötletek száma végtelen (persze, ha sikerül), de lényeg az érték kiemelése, a kíváncsiság felkeltése. Tulajdonképpen bármilyen zene hallgatása jobb a teljes zenétlenségénél. A tanár feladata felhívni a figyelmet a túlzásba vitt elektronikus zenehallgatás ártalmaira is [egészségmegőrzés].

Növendékhangversenynél kihasználhatjuk azt is, hogy a kicsik szeretik követni a nagyobbakat [csopordinamika]. Leon Festinger kognitív disszonancia elve szerint (akiről tanultak pszichológiai és pedagógiai kurzusaikon), minél kisebb a jutalom, annál inkább alakul ki a gyermekekben belső motiváció a tanuláshoz, zenéléshez, így fontos feladata a tanárnak, hogy a gyermek minden munkáját a megfelelő módon, ha lehet szavakkal, érzelmekkel jutalmazza. Egy sikeresen megtanult darab hallatán ne jegyekkel, matricákkal, hanem bizonyos, nem a gyerek tulajdonságaira, hanem az általa végzett munkára, művészi teljesítményre vonatkozzanak a dicséret szavak. Pl. Milyen szépen játszottad, ügyesen megtanultad, örömet szerezteél nekem, hogy máris megtanultad stb. Ugyanígy a büntetés sem szólhat arról, hogy a gyermek lusta vagy rossz, mert nincs ilyen gyermek. Csak olyan van, aki ebben a pillanatban nem gyakorolt szorgalmasan, vagy nem tanulta meg a tőle elvárható dolgokat, Hozzáteszem, hogy ebben az esetben a tanárnak az is feladata, hogy felderítse az okokat. Gyakran kiderül, hogy önhibáján kívül nem készült rendesen, csak nem mert megmondani [szociális háttér].

Fontos, hogy ne kudarckerülő, hanem sikerkereső magatartás felé tereljük növendékeinket, mert ezt a tulajdonságot majd más szakmában is tudják hasznosítani. A tanár személyiségét is meg kell őrizni a kudarcoktól, tehát ezek a gondolatok a tanár mentális állapotának megtartását és fejlesztését is elősegítik. Ha mindent megtettünk, és nem tudunk érzelmi kapcsolatba kerülni a tanulóval, akkor merjük elengedni akár egy másik tanárhoz, hátha azzal jobban megtalálja a kapcsolatot.

4 Lásd 3. lábjegyzet: Magyar Ferdinánd: *IKT technológiák és alkalmazásuk* TÁMOP 4.1.2-08/1/B Pedagógusképzést segítő szolgáltató és kutatóhálózatok kialakítása IKT –Képzők képzése műhely

[Legyen számukra örömforrás a hangzó zene befogadása – írja a kutatópedagógus]

2.7

A tanuló, növendék, hallgató részoktatása a mindennapi zenélésre a teljes oktatás, a belsővé válás, a teljes társadalmi beilleszkedési folyamat [szocializáció] végeredménye.

Kis történet:

Egyik volt hallgatóm, aki már gyakorló tanár meglátogatott és ezt mondta:

Képzelve, Tanárnő, itt vén fejemre (29) minden héten megtanulok 2 etűdöt, és szorgalmasabb vagyok, mint régen. Egyszerűen nem tudok meglenni a fagottozás nélkül.

Ez különböző mértékű lehet, a gyerekek társadalmi beilleszkedésétől függ. Mindenfajta zenélés elérése siker, de soha ne vegye el kedvünket az, hogy sokan lesznek, akiknél ez nem sikerül. Ez nemcsak a tanár, hanem a társadalmi értékítéletektől is függ. Annak megváltoztatása mindig lassú folyamat, de ennek a lassú – akár pozitív, akár negatív – folyamatnak azonban mindannyian részesei vagyunk, akár milyen kis cseppek vagyunk a tengerben. Fontosak vagyunk. Jól kell szeretni a gyerekeket, tanulókat, hallgatókat egyaránt.

Kis történet:

Volt fagottos hallgatóm falura került tanítani. Citerazenekart alapított, bőgő nem lévén tuba basszussal vasárnap délutáni zenei összejövetelt szervezett a falu lakóinak. A citerázáshoz természetesen énekelnek is. Ezen kívül van 3 fagottos növendéke is a zeneiskolában. Neki a zenélés a fontos.

[Legyen mindennapi szükségletük a zenei befogadás, érezzék annak hiányát, ha egy-egy nap nem tudnak vele élni – írja a kutatótanár]

3. A zenei aktivitás

3.1

Nagyon lényeges az otthoni gyakorlás metódusának kialakítása technikai és érzelmi oldalról egyaránt. A tanárnak feladata, hogy a kezdő növendék gyakorlási szokásainak kialakulását segítse. Az órai anyagba beleépítve kell bizonyos ismereteket elsajátíttatni a gyerekekkel, hogy milyen módon tudnak egyedül is eredményesen gyakorolni, valamint napirendjükbe hogyan építsék bele a hangszeres gyakorlást. Ehhez természetesen kellene a technikai ismeretek, amelyet a 2. kötet tartalmaz, de nagyon fontos, hogy beszéljünk meg a növendékekkel, hogy milyen teendői vannak az otthoni „szabadidőben” és ebbe a napirendbe miként lehet jól beilleszteni a hangszeres gyakorlást. Ehhez tisztában kell lenni a gyermek koncentrációs képességeivel is, hogy megfelelő javaslatokat tudjunk adni. Hasznos, ha megkérjük a kezdő fagottost, hogy zeneóra után hazaérve, a tisztára törölt hangszert azonnal rakja össze, hogy másnap, az iskolából hazatérve vagy tanulás közben két tantárgy házi feladatai között „megkívánja” a fagottozást, azonnal elérhetővé váljon számára a hangszeres muzsikálás, – idővesztés nélkül. Az otthoni gyakorlás sikerességéhez elengedhetetlen, hogy néha teljesen önállóan is feldolgozhatson a gyermek kottából, számára ismeretlen zenei anyagokat. Ezen a tanár lemérheti, hogy rendelkezik-e a szükséges kottaolvasási, technikai, zenei ismeretekkel, amik az adott darabhoz szükségesek, és megadja a gyermek számára azt az örömteli érzést, hogy valamit ő teljesen egyedül, segítség nélkül sajátított el. Fontos, hogy élmény legyen, bármit gyakorol. Ez csak úgy érhető el, hogy minden jól begyakorolt elemet, az érzelmeinket nem palástolva,

de a megfelelő helyén kezelve dicsérünk. Pl. megtanul egy nehéz állást, annak nagyon örülünk, ha egy kis dalt, ami számára nem túl nehéz, azt is nyugtázzuk, de nem vesszük túlzásba a dicséretet, hiszen ez nem extra, nem kiemelkedően nagy teljesítmény.

Az éneklés megszerettetése nem csak a fagott tanárok, azaz a mi dolgunk, de ha sokat énekelünk az órán, akkor természetes lesz a gyerekek is a dalra fakadás. Tanácsolhatjuk, ha nincs náluk fagott, akkor is lehet dúdolgatni a zeneiskolai feladatot, nem is beszélve a divatos dalokról vagy az iskolában tanult népzenei agyagokról. Igen nagy beleérző képességgel, a tanulóval való együttérzéssel [empátia] kell rendelkezni a tanárnak, és nagyon támogatni a tanulókat, hogy az általános iskolai csoport, illetve a szülők sajnos túlgyakori negatív hatását ellensúlyozzuk [szülők mentorálása].

[Oldottan, feszültség és szorongás nélkül szeressenek és merjenek játszani a hangszerükön és szeressenek énekelni – írja a kutatótanár]

3.2

Innen csak egy kis lépés, de jelentős lépés, ha a tanuló érzelmeit ki tudja játszani magából otthon. Az első fent említett példa nyomán sok-sok ötletet adhatunk ahhoz, hogy a zenélés napi rutinná váljon. Azonban a házi muzsikálás visszaállítása a mostani társadalom rohanása között szinte lehetetlen, kisebb lépéseket azonban tehetünk, amelynek eredménye csak a következő generációban lesz nyomon követhető. Addig is biztathatjuk őket, hogy kis testvérüknek vagy a nagyszülőknek, dédszülőknek énekeljenek, tapsoljanak (biztos siker!). Az iskolai szereplésekre alakítsanak „kamarazenei csoportot”, ezzel kapcsolatot teremthetnek más zeneiskolákkal vagy más hangszeres tanító zenetanárral. Ehhez a tanárnak kell összegyűjtenie, hogy milyen hangszerek vannak az iskolában vagy az osztályban. A zenetanárnak felkészültnek kell lenni, hogy az egyes hangszereknél milyen sorrendben és mennyiségben és fekvésben jelennek meg az új hangok, mi nehéz vagy könnyű egy-egy hangszereken. Olyan kis darabok átírásával segíthetjük őket, amelynek technikai követelményeit a tanulók már messze meghaladták, hogy tudjanak egymásra és az együttjátszásra figyelni, és pozitív élményeik legyenek. Ezzel megtaníthatjuk a máságot tisztelni, és elejét vehetjük sajnos a mai napig magát tartó gondolatnak, hogy vannak nehezebb és könnyebb hangszerek. Ez nem igaz, legfeljebb a tanulás sebessége az egyes tanulási fázisokban különböző, de végeredményben minden hangszereken egyformán nehéz megtanulni. Jó feladat az együtt gyakorlás is. Ehhez adhatunk különféle gyakorlatokat, a zenei sebesség érzékeltetésére, pl. ütemenként játssza egy, két vagy három tanuló akár ugyanazt a gyakorlatot folyamatosan. A kamarazenei csoportok egyben baráti társaságokká válhatnak.

[Legyen igényük a házi muzsikálásra, tudják megteremteni a házi muzsikálás körülményeit és feltételeit – írja a kutatótanár]

3.3

A mindennapi zenélésbe természetesen a szülőket is bevonhatjuk. Növendékhangversenyek előtt ültessék le a szülőket egy kanapéra, majd bejövéstől, meghajlástól kezdve játsszák el a hangverseny szituációit. Ez a hangversenyen is megnyugtatóan hat majd a tanulóra, hiszen ott is a szülők fogják hallgatni. Szervezhetünk olyan házi hangversenyt is, ahol a szülőnek kell „kísérni” a gyereket, ha tanult zenét, akkor másik hangszereken, vagy egy dalt énekeljen vele vagy tapsoljon, lépjen hozzá valamit, fő, hogy együtt játszanak. Jó móka ez a szülőknél is egymás közt a hangversenyen. Ezek a lehetőségek megmutatják, hogy a zenét azért tanuljuk, hogy használjuk is.

[Legyen mindennapi eszköze az önkifejezésnek a hangszer és az énekhang megszólaltatása/használata, s ezt ne „kötelesség”-ből, külső elvárások iránti megfelelésből tegyék – írja a kutatótanár]

3.4

A zene befogadása, művelése, szerzése is ehhez a témakörhöz kapcsolódik. A művelt, zeneszerető közönség leggyakrabban az amatőr szinten muzsikáló vagy valaha zenét tanult emberek köréből kerül ki. Már számos kutató bizonyította, hogy az aktív zenélés nagyobb élménnyé teszi a zenehallgatást, megkönnyíti a hallott zeneművek befogadását. Nincs ez másképp a hangszeres tanulók és a zeneszerzés kapcsolatával sem. Furcsának tűnhet, de a hangszeres tanár komoly eredményeket érhet el kreatív tanu-

lók zeneszeretetének kialakításában, ha bevezeti a tanulót a zeneszerzés alapjaiba. Megint nem kell nagy dolgokra gondolni, a kezdőknel az improvizáció fontos elem lehet a hangszer megismeréséhez. A befűjő és skálagyakorlatok kialakításába is érdemes bevonnai a tanulókat, nagyon jó ötletekkel szokták segíteni a napi gyakorlatok kialakítását. Adhatunk házi feladatot is, persze jobb, ha szorgalmi, hogy a tanuló által a hangszeren már ismert hangokból, épp frissen tanult ritmusok vagy egyebek részvételével írjon darabot. A gyermekek gyakran igénylik a korlátokat, így érdemes bizonyos „szabályokat” lefektetnünk ahhoz, hogy ne kelljen teljesen idegenként nekilátnia a feladathoz. Adjunk meg ütemmutatót, ütemszámot, hangkészletet, ritmuselemeket, amit szeretnénk, hogy felhasználjon. Hogy ne csak technikailag fejlődjünk, érdemes megadni hangulatot is a születendő darabhoz, pl. „Írj négy negyedben, egy nyolc ütemes táncos karakterű darabot, amiben van éles ritmus, és a hangterjedelme egyezzen meg a skáláddal! Írj két negyedben egy 16 ütemes szomorú dalt, használd fel benne, amit a moll hangnem sokfeleségéről tanultál (természetes, összhangzatos, dallamos)!” Ezek a feladatok elmélyítik a gyermek kapcsolatát a zenével, ám fontos, hogy erőltetni az ilyen jellegű feladatokat nem szabad, mert az tönkretelheti ugyanezt a kapcsolatot. A kis korban elkezdett improvizációs fejlesztés, valamint ezek a „zeneszerzés” feladatok a későbbiekben hozzásegíthetik a gyermeket, hogy pl. a barokk stílusban könnyedén elsajátítsa az amúgy nagy kreativitást igénylő díszítések kidolgozásának módját, majd itt is segítségére lesznek a korlátok, melyeket már nem mi tanárok, hanem az adott stílus jegyei állítanak. A fenti kis történet itt is visszaköszön, írhat egyszerű refrént a kedvenc előadója stílusában is. A hangverseny-látogatások megszervezése is komoly munka, erről már fent leírtam néhány gondolatot.

[Legyenek igényes és rendszeres hangverseny-látogatók tekintet nélkül a zenei műfajok érték-vonatkozásaira – írja a kutatótanár]

3.5

A zenei aktivitás kialakítása tulajdonképpen szintén a tanár személyiségétől is függ. Az elsődleges példa újfent az, hogy maga a tanár szeret-e zenélni. Ha igen, akkor ömleni fognak belőle az ötletek, saját élettapasztalatok, hogyan lehet a zenélés öröm, és ezt hogyan lehet megteremteni. Azonban lényeges, hogy az esetleges kudarcokra, nem befogadó környezetre felkészítsük a tanulókat. Nem minden család befogadó. Ha a közösségben van fúvószenekar, akkor minél előbb engedjük velük játszani. Jó megoldás, ha van kezdőknek előkészítő ifjúsági vagy még annál is fiatalabb korosztály számára szervezett együttes. A fúvószenekar fellépései kapcsolódnak a közösség eseményeihez, ünnepeihez. Ezzel is a közösségbe tartozást tudjuk erősíteni. Ha abbahagyják is a zenélést, ezekre az eseményekre biztosan elmennek majd felnőtt korukban is.

Komoly problémát jelent fagott esetében a felnőtt életre, a zeneiskola befejezésére fagottot szerezni. Megvásárlása a fiatal felnőtt számára komoly pénzkidadás, a szülők pedig általában nem vesznek ilyen drága játékszerkeket fiatal felnőtt gyermeküknek. Ezért jobb, még a zeneiskolás évek alatt rábeszélni a szülőket, hogy a tanulónak saját hangszert vegyenek. Ha saját magunk el is borzadunk az áráról, ezt ne mutassuk, mert lehet, hogy a szülő máshogy látja az ár-érték arányt.

Kis történet

Tudomást szereztem egy jó, de használt fagottról. Csak véletlenszerűen megemlítettem az órán, mert jó márka lévén egy közepes autó ára volt. Annak a növendékemnek az édesapja vette meg, aki özvegy 2 gyermekkel, és tudomásom szerint még az állása sem volt jól fizető. Az apa azt mondta: jó eszköz nélkül nem lehet jól dolgozni, és kifizette az eszközt, ezzel a tanulónak egész életére biztosította a fagottolás lehetőségét. Milyen igaza van!

[A muzsikálás különböző formái jelentsenek mind önmaguk, mind mások számára is oldást, lazítást, kikapcsolódást és szórakozást, összefoglalva: jó közérzetséget – írja a kutatótanár]

4. A kognitív rendszerének, értékrendjének, világképének pozitív befolyásolása

4.1 Kognitív rendszerek befolyásolása

Mi tanárok teljes kompetenciánk [hatáskör, illetékesség; hozzáértés; alkalmasság, képesség] bevetésével rendszert, világképet alakítunk ki növendékeinkben, akár tudatosan, akár nem [felnőtt minta]. A köztünk és a tanuló között létrejött emocionális rendszer segítségével, melyet fent részleteztem, könnyebben és gyorsabban tudjuk a tanulókat alakítani. Jobb, ha ezt tudatosan tesszük. Az elején biztosan nehezebb a kezdő tanárnak, hogy „önmagát adja” kiegyenlített formában, azonban az idő múlásával a tanári attitűd is belsővé fog válni, csak kitartás. A megismerő, a megismerésre vonatkozó; a gondolkodáson alapuló [kognitív] oktatás mindig is érdekelte a zenetanárok egy csoportját, hiszen maga a zene, a zenélés bizonyos fokon kizárólag utánnal is elsajátítható. Ezzel azonban nem elégedhetünk meg, hiszen akkor a zene-tanításból pont azt hagyjuk ki, amitől az áthelyeződik, átvivődik más tanulmányokra is [transzferhatást okoz]. Itt olvasható példaként, annak a zeneiskolás tanároknak szánt előadásomnak a rövid összefoglalója, amelyet 1998. XII. 11-én tartottam meg, még fiatal tanárként, amikor a fagott tanítás zeneiskolai időkerete csak 4 év volt. A szövegen nem változtattam, így jól látszik, hogy a kérdéskör valójában egy aktív tanárnál mindig ugyanaz. (A címet, a témát a találkozót szervező kht-től kaptam.) Nyelvezete, szerkesztésre ezért eltér az eddig megszokottaktól, valamint tartalmaz olyan elemeket, amelyeket a 2. kötetben fogok részletezni. Az előadás kerek egészének megértése szempontjából mégis itt van a helye.

4.2 A zeneiskolai fagott tanítás szakaszai (előadás)

Amikor megkaptam a felkérést, az előadásom címét, elgondolkodtam, hogyan osztanám szakaszokra a zeneiskolai fagott tanítást? Mindannyian ismerjük a hivatalos felosztást: *előképző – alsófok – továbbképző*, s körvonalaiiban világos mindenkinek, mik a céljai és különbségei az egyes szakaszoknak.

Előképzőben a túl fiatal életkorú gyermekekkel megszerettjük a hangszert, néhány apró dologgal, pár egyszerű dallammal hozzászoktatjuk, „megfertőzzük” a zeneiskolai fagott tanuláshoz.

Alsó fokon egészen a kezdetektől fogva fáradtságos munkával eljuttatjuk növendékeinket arra, hogy kisebb dolgokat önállóan eljátsszanak, kamarazenéljenek, zenekarban játszassanak, egyszóval az aktív zenélés minden örömét és kínját csíráiban megismerhessék.

Továbbképzőben vagy igyekszünk megőrizni az eddig elért tudást, vagy a gyermek meglévő tudását átalkatjuk úgy, hogy fúvós vagy más zenekarban, együttesben a gyakorlatban nélkülünk is jól tudja alkalmazni, vagy magunk fejlesztjük tovább a tanulókat a gyermek örömeire, vagy az esetleges későbbi pályaválasztás reményében.

Én mégis inkább a tanítás szakaszairól szeretném néhány gondolatot megosztani a tisztelt kollégákkal. Szerintem például – normál tehetségű gyermekeknél az előképző és az alapfok nem válik külön, hiszen az első osztály és az EK között szinte nincs nehézségi különbség. (Legfeljebb a gyermek motivációjában használhatjuk fel, például most már jobban kell figyelned, gyakorolnod, mert már elsős vagy, stb...)

Jó esetben a gyermek a hangszer tanulásának kezdetétől az élete végéig fejlődik, tanul, ügyesedik, differenciálódik. Így a továbbképző sem válik el élesen – bármilyen célú – az előző években tanultaktól, csak a hangsúly, a tanítás célja változik, lényege – a zenélés – nem.

Pont erről szeretnék pár szót szólni, hogy a lényeg a zenélés, muzsikálás milyen oldalakról közelíthető meg, milyen tanítási szakaszokon haladunk keresztül úgy, hogy a cél, a muzsika állandó.

Jó lenne, ha tanításunk nem azt a sajnos gyakori receptet követné, hogy először elcsábítjuk a nyílt, kedv teli gyereket a zeneiskolába (első szakasz), majd addig tanítjuk, míg unni kezdi (második szakasz), végül pedig fejvesztve menekül a zeneiskolából (harmadik szakasz), hogy pár év múlva nagyon sajnálja, hogy abbahagyta (negyedik szakasz).

A. Tehát nézzük először, mit ír minden hangszeres program elejére a NAT Azonosítás célrendszere címmel, melyet a Zeneiskolák Szövetségében dolgozó kollégáink, illetve a minisztérium ajánlott. Többek között:

„Az egyetemes zenekultúra, európai műveltségi értékek átadásának egyik lehetősége, az értékmegőrzés kialakítása, esztétikai érzékenység nevelése.”

Igen, ez igaz, de egyszerűbben fogalmazva *a gyerekeknevelés egyik eszköze*. Köztudott, hogy mindent, de mindent a világon játékkal tanulunk, hogy észrevétlen a határ, amíg a *játékból* komoly munka válik. De bármit is játszunk, meg kell hozzá tanulnunk a játékszabályokat. Zeneitanítás esetében ez a technika, azaz a hangszerkezelés fejlesztése. Ám a kettő, a játék és a játékszabály nem választható el egymástól. Például igen kellemesen, örömmel teniszeshet akkor is valaki, ha nem Steffi Graf. Lehet annak is örülni, ha az embernek egyáltalán sikerül a labdát eltalálnia. Ettől lesz játék a dolog, a tevékenység, ha egy kicsi feladat van benne, amit sikerül megoldanunk, még hozzá úgy, hogy a játék, a tevékenység nem statikus, hanem mindig változásban van. A változást a folyamatos tanulás okozza: egyre jobban megy a játék. A zeneitanítás-tanítás pontosan ilyen. Minél több sikerélményt kell nyújtanunk ahhoz, hogy a játék – játék szellemi és testi mivoltunkkal az idő koordinátái között – megmaradhasson. A sikerélmény témájának bővebb kifejtése külön dolgozatot igényel...

Metodikailag mindannyian tudjuk, mivel lehet sikerélményeket szerezni: egy jó órával, kamarazenével, koncertszerepléssel, zenekarral és sok-sok *dicsérettel*, biztatással.

B. Most térjünk vissza a játékszabályokra, *a fagott technikai tanításának „szakaszainak”*. Vegyünk egy abszolút kezdőt példának. Jó metodikai sorrendben először megtanítjuk a rekeszlégzésre, majd a szájtartásra, hangindításra csak nádon, a hangszertartásra, majd néhány (2-3) hang fogására. Igen ám, de mire a „Szólj síp, szólj” című 2 hangos dalt el kell játszsa, addigra így legalább öt dologra kell figyelnie, hogy megfelelően megszólaltassa. Ehhez jön még hozzá a dal „előadásának” minősége, zeneisége. Ilyen kis korban – kezdőnél – még az automatizmusa, illetve dinamikus sztereotípiákra (jól begyakorolt mozdulatok egymásutánja) [*A dinamikus sztereotípiák* jelentése, hogy adott ingerekre a feltételes reflexeknek mindig azonos sorozata mobilizálódik, dinamikus egészet alkotva] még nem számíthatunk. Tehát fel kell tennünk a kérdést, mi az adott pillanatban a fő célunk. Természetesen az, hogy megszólaljon a dal. Tehát bizonyos részfeladatok tökéletességétől el kell tekintenünk. Nem lehet a fent említett részfeladatokat unos-untalanig gyakoroltatni, mert a gyermek megunja, szellemét nem köti meg. *De* meg kell jelennie a problémának külön-külön, tehát legalább jó helyre vegye a levegőt (a folyamatos rekesztámaszt majd kialakítjuk), legalább megközelítően hasonló legyen a szájtartása a metodikában tanultakkal (majd pontosítjuk), tartsa szépen a hangszert, az ujjazatot pedig *főiskola* végére fogja egészen pontosítani, differenciálni. Mégis el kell hangozzék, szó kell essék mindegyikről, hogy tudatosodjon, mire kell figyelni. *A technikai részleteket is nagyon nehéz szétválasztani, s a technikát sem lehet szétválasztani a zenétől.*

Folytassuk a példát úgy, hogy most már tudjuk: *nem* lehet az egyes részeket *teljesen* elválasztani. A gyermek nyilván többször is nekifog a dalnak. Mindjárt az elején figyelmeztessük a helyes légzésre. (Természetesen az elején biztosan nincs „egyenletes rekesztámasz”, de legyen rekeszlégzés), egy másik játéknál a száját figyeltessük vele, majd a kezét, stb. változtatva. Így *a többirányú figyelmet és koncentrációt* gyakoroltatjuk már a kezdővel, s rászoktatjuk erre észrevétlenül, ami nélkül nem lehet zenét tanulni. Énekeltesük el vele, majd hasonlítsa össze ezt saját játékával, így a hallás általi ellenőrzést is bevonjuk hatodiknak az eddigi figyelni valók közé. És ez az, amire a bevezetőben azt mondtam, hogy a gyerekeknevelés egyik fontos eszköze a zeneitanulás. Tehát *a szétválaszthatatlan szakaszokat mindjárt az elején együtt tanítjuk*, de a tanár és a gyermek is tudja, tudatosítja őket egyenként is. Érezzük az érzelmeket – itt egy vidám gyerekdal, tudatosan elmagyarázzuk lépésről lépésre az ehhez szükséges technikai dolgokat, ezzel *a gyermek gondolkodását serkentjük*, majd a fül ellenőriz, s mindez együtt adja az élvezetet, a zenei örömszerzést, a sikerélményt. Minden eljátszásnál kérdezzük vissza, melyik összetevő sikerült, ill. nem, így gondolkodását is fejlesztjük.

C. Talán ezt nevezném az első szakasznak, amely kb. fél – egy évet vesz igénybe, míg a tanuló egy vagy max. másfél oktávot megtanul.

A második szakasznak nevezném azt a részt, amikor az első megszólalás nehézségein már túljutottunk. Szép lassan haladva egy-egy új hangot tanul a gyermek, ami már nem annyira sok

újdonság, mint az elején, hiszen a folyamatos rekesztámasz a megfelelő szájtartás és nyelvhelyzet, a helyes test- és kéztartás olyan feladatok, melyek még kész diplomás művészeknél is újra és újra felmerülnek. Tehát nem állandóan új dolgok ezek, csak egy-egy problémakör újabb és mélyebb lehetősége. Ezután logikusan következik a kérdés: Ebben a 2.-nak nevezett szakaszban is mindig mindenre egyformán figyelünk? *A válasz természetesen: mindezekre kell figyelnünk, de nem egyformán.*

A 2. tanítási szakaszban már támaszkodhatunk a dinamikus sztereotípiákra kis mértékben. Úgy kell összeállítani a magunk által választott etüdökből és előadási darabokból a játszanivalókat, hogy azok mindig más-más célt célozzanak meg. Tehát ha a gyermeknek problémája van a legatoval mondjuk, akkor az etüdökben, skálákban, hangképzőkben is az legyen a központi gondolat 1-2 hónapig, hogy jól végig van-e fújva az a *dallamív* (rekesztámasz), egyszerre mozognak-e az ujjak (ez utóbbira kis apró kötésgyakorlatokat is rögtönözhetünk), követi-e a szájmozgás a hangközök távolságát (helyes szájtartás kialakítása) és hol „pihen” a nyelve, amíg nem kell vele indítani. Tehát látható, hogy egy zenei problémánál – történetesen hogy egy szép, sima dallamot szeretnénk – minden technikai szakasz megjelenik és meg kell jelennie úgy, hogy nem csak azt mondjuk, játszd most ezt simán. Persze elénekeljük, eljátsszuk a tanulónak, de az egyes elemeket újra szét kell szednünk, most a legato szemszögéből nézve. Igen apró részekből „összeállítjuk” az etüdot vagy az előadási darabot. Bármilyen jól gyakorolta is a gyermek az osztott figyelmet, egy dallam eljátszásánál *nem fog és nem is kell tudnia mindenre figyelni*. Ebben a 2. szakaszban már jól látjuk, hogy a szép zenei kifejezésre törekedve hol vannak azok a pontok, ahol az agyunkat és a figyelmünket hirtelen mintegy „besűrítve” egy dologra kell összpontosítanunk még akkor is, ha éppen „élvezkedve” játszunk egy darabot. Talán ennek az összpontosításnak a gyakoroltatása a 2. szakasz legnagyobb újdonsága, az elsőben elkezdett osztott figyelem illetve a gondolkodás serkentése mellé.

Mégis mi az, amit elnézhetünk és mennyire? – vetődik fel a kérdés. A problémákat az újonnan tanult technikai dolog köré kell építeni. Maradjunk az előző legato példánál. Nem nézhetjük el, hogy nem egyszerre emeli fel az ujjait, de elnézhetjük ideiglenesen, ha csúnyán emeli – de ha már megtanulta egyszerre felemelni, akkor arra is figyelmeztetjük, hogy szépen tartsa emelje, majd az emelés magasságára, végül az ujjemelés érzetének milyenségére (de ez már szakiskolás feladat). Ugyanígy a rekeszmunkánál: nem nézhetjük el, hogy felső- vagy középtüdőbe vegye a levegőt, de elnézhetjük, hogy a fúvás intenzitása inkább csak dúdoláshoz hasonlít (főleg lányoknál). Nem nézhetjük el, hogy „nyomkodja” a zenei íveket, de elnézhetjük az elején, hogy még nem egészen folyamatos a támasz ereje (a végére elfárad), de *folymatosan a szép dallamvezetésre, a szép hangra, telt hangzásra bízattva* meg fog erősödni. Elnézhetjük, ha nem tud gyorsan tempóban levegőt venni, de azt nem, ha sípoló zárt torokkal teszi azt. Szintúgy az ajkak helyzeténél legatonál sem nézhetjük el a száj alapbeállításának elmozdulását. Elnézhetjük, ha még nem sikerül nagyobb kötésnél simán megváltoztatni a szájtartást (ez a szakiskola feladata), de nem nézhetjük el, ha meg sem mozdítja a száját a kötés irányába. Nem nézhetjük el a szorítást állban sem, de elnézhetjük, hogy a szájizmai még nem elég erősek a magasabb kis a-tól felfelé lévő hangok intenzív megfúvására, stb.

Összegezve: ott nézhetjük el az akár zeneileg, akár technikailag nem egészen jó megoldást, ahol a hiba még abból ered, hogy a gyermek az adott differenciálást még nem tanulta, nem tudhatja létrehozni. Ami mulasztást benne hagyhatunk, az csak olyan lehet, ahol *a fejlődés, fejlesztés lehetősége megmarad*, nem azzal kell folytatni a tanításunkat, hogy egy s mást kiirtunk mielőtt továbblépünk, hanem *az legyen a továbblépés, hogy mostantól más problémakörből kezdjük megvilágítani a technikai tanulniivalókat*, pl. áttérünk a staccato gyakoroltatására. Ezeket az áttéréseket kell tudatosan beosztani és irányítani a tanítás 2. szakaszában, amely nagyjából felöleli az alsó fok éveit.

A tanítás súlypontjának – az évek előrehaladtával – egyre inkább át kell tevődnie a *zenei megoldások finomítására* úgy, hogy először rávilágítunk, most ezt a problémát, pl. egy szép dallamvezetést milyen módon hozunk létre és miért pont itt, majd másik darabnál és etüdnél hagyjuk a gyermeket tapogatózni, milyen megoldással kell egy hasonló szituációt létrehozni.

Megkérdezzük tőle – talán élénkelteztük –, hogy mit akar, és mit kell ehhez csinálnia. *Ezzel zenei gondolkodását erősítjük. Így mindig a zenéből kiindulva kereshetjük a technikai megoldást.* Merjük felhasználni a véletlen segítségét is. Ha véletlenül sikerül valami, ismételtessük meg, hogy megjegyezhesse az érzetet a tanuló.

Végül is tanításunk technikai részében rengeteg vegetatív idegrendszer által működtetett szerv és érzék szerepel, melyet a tanulók *(először csak, mint eredményt)* tudnak érzékelni) illetve nem látnak, tehát így érzeteket kell kialakítanunk. Ebben minden tanárnak megvan a saját „konyhanyelve”, amit részben az illető tanulóhoz igazítunk. Ez nagyon helyes, de *a látható dolgokat mindig tudatosan szem és fül összekapcsolásával magyarázunk.* Az, hogy ebben a konyhanyelvünkben mennyire keveredik az utánzás, a megérettetés, illetve a tudatos elmagyarázás (ami természetesen nem metodikai fejtegetés, hanem kerek perccel megfogalmazása a látható dolgoknak), azt mindig a tanuló pszichikuma, beállítottsága dönti el, hogy inkább érzelmes vagy tudatosabb típus-e. *Mégis a fül által irányított gondolkodás, az osztott figyelem és koncentráció az, melyet minden tanulóban fejleszteniünk kell, mert ez fogja szellemileg lekötöni, ez az, amiből más pályán is profitálhat.*

A tanításunk harmadik szakasza tulajdonképpen a legizgalmasabb tanári feladat. Nagyjából ez a továbbképző ideje. Természetesen nincs kész tanuló, mindig tovább lehet valakit fejleszteni, csak más módon. Ebben a harmadik szakaszban, ahol ha a tanuló nem megy zenei pályára kicsit összegezzük az eddig tanultakat. A diák kedvére válogathatunk előadási darabokat. Ebben a szakaszban a zenei fantázia megszilárdítása a legfontosabb. Eddigre a tanuló már elég ismeretet szerzett, elég zenét hallott ahhoz, hogy saját érzelmei erősen megjelenjenek egy-egy darabban. Hagyjuk kibontakozni saját ötleteit, de mutassunk rá arra, hogy az egy adott helyen alkalmazott zenei megoldás mit von maga után egy másik helyen. Serkentsük a darab elemző megértésére, próbáljuk használni a szolfézs órán tanult funkciókat, formákat. Mindenképpen abba az irányba terelgessük a növendéket, hogy önállóan tudjon megtanulni bizonyos dolgokat. Erre lesz szüksége pár év múlva. Egy gimnazista vagy főiskolás korú tanulót sokkal több információval is „nyakon önthetjük” egyszerre, mert ő már van annyira felnőtt, hogy maga is kiszűrje, mi az, ami neki fontos, vagy mi az, amit meg tud valósítani. Mégis amit nem tud megcsinálni, arról is hallott, mint esztétikum, mint művészi érték beépül a gondolkodásába. Nem kárba veszett idő az sem, ha a zenével kapcsolatban a darabról eszünkbe jutva egyéb művészi dolgokról beszélgetünk, mert lehet, hogy azt a bizonyos fantáziát pont ez fogja működésbe lendíteni, s beszélgetésünk eredményeképpen önmaga fog kísérletezni, s a fagott-darab lesz jobb tőle.

A hangképzések, technikai fejlesztők mind az éppen esedékes darab problémáit célozzák meg. Nyugodtan elhagyhatjuk az általános fejlesztőket. Ugyanakkor segítsük, nézzük át a tanulóval az esetleges fúvószenekari vagy kamara szólamokat. Igyekezzünk a zenekari gyakorlat technikai problémáit gyakoroltatni ♪♪♪ ♪♪♪ stb.

Befejezésül nem tudom eléggé hangsúlyozni, hogy bármely technikai szinten van is a tanuló, motivációja mindenképpen a zenélés, a hangszeres játék öröme legyen. Egész oktatásunk arra irányuljon, hogy a zenei fantázia kialakulhasson a tanulóban. Ha a gondolkodás, a fantázia irányítja a dolgokat, az újabb ötletek újabb technikai megoldásokat vonnak maguk után. Így a gyakorlás is szellemi játékká válhat: tudunk-e szellemünkkel testünk felett uralkodni, el tudjuk-e mondani a zene nyelven az elmondhatatlant.

Ha ez sikerül, az idő-tér-esztétikum összességét érezhetjük, élvezhetjük, s végül is az a cél, hogy úgy érezzük jól magunkat, hogy az másoknak is örömet okozzon.” (Előadás vége)

4.3

Érzeteket tanítunk

Ennek agyi memorizálása a darab megtanulásának egyik síkja. Nem feltétlenül csak a billentyűk lenyomására, lyukak takarására kell gondolni, hanem azok érzetére, sebességére, erejére, a fekvés és dinamika által befolyásolt szájartás, a testtartás, az esetleges mozgások, a levegővételek beosztása, a levegő sebességének áramoltatása mind egy-egy érzet, melyek megfelelő kombinációjú mozgássorozattá válnak. Ezt kell begyakorolni, hogy minden időben történjen, hiszen a zene időbeli művészet. Már ez is nagyfokú

koncentrációt igényel. (A tanárok nagy többségétől ilyen jellegű információt nem is kapnak a tanulók.) A mozgássorok fejből tartása is komoly munka a memória számára. Ezért jó, ha szóban is átismételjük a tanulókkal, használhatunk jeleket is rá, hogy a vizualitással is összekössük. Mindenféle mese, kép, mozgás nagyon hasznos, ha a tanuló képzeletét segíti. Azonban nem kell teljesen mesédélután varázsolni a hangszeres órából, hiszen a zeneiskolába már nagyobb gyerekek járnak.

Az írás olvasás

A kottaolvasás jelentése hangszerű megjelenés az agyban [belső hallás]. Ez maga egy olyan kognitív funkció, amire nem fektetünk elég hangsúlyt, pedig aki belső hallással nem tudja a darabkáját elképzelni, az lejtászani sem tudja jól. Gondoljuk csak végig, ez a képessége – a belső hangelképzelés – tulajdonképpen mindenkiben megvan, hiszen valakinek a hangját, beszédét el tudjuk képzelni. Azonban ahhoz, hogy pontos zenei hallássá váljon, komoly munkát kell végeznie az agynak. Jó szórakozássá válhat azonban a belső éneklés a későbbiek során. A könnyebb tanulást segíti a belső hallás más szöveges tárgyaknál is.

A szolfézs alapvizsga előírás szerint 4 év zeneiskolai tanév után tehető le. Ez egy olyan gyereknél, aki első általános iskolás kora óta tanul, azt jelentheti, hogy később kezd el fagottni, mint ahogy a szolfézs alapvizsgáját letette. 6 év múlva a fagott alapvizsgáján ugyanazokra az elméleti kérdésekre kell válaszolnia, mint a szolfézs alapvizsgán. Ezért ezt az elméleti tudásanyagot a főtárgy órán át kell ismételni. Nem biztos, hogy ez egyezik a gyerek kedvével, azonban az előírásokat a zeneiskoláknak be kell tartania. Ezért tájékozódunk kell, mik a vizsgakövetelmények szolfézsából, illetve milyen tudásanyagot várhatunk el.

A hangok ABC-s neveit megtanulhatjuk a zongora képével, ahol egy-egy billentyűre más-más cicarajz kerül. (c d é f g a h c = cicuka-dorombol-éhes-fázik-golyabácsi-álmós-hideg van. Kezdetben golyának rajzolhatjuk a violin kulcsot, basszus kulcs helyett pedig kunkorodó farkast.) Bármilyen más megoldás is jó, a lényeg, hogy minél több érzékszervüket kapcsoljuk be a tanulási folyamatba. Kitárt ujjú kézfejükön mutathatjuk az ABC-s hangok helyét, de el is mesélhetjük hozzá Arezzo Guidó rövid történetét és történeti háttérét. Érdekes és a múltbeli értékeket a jövő számára továbbfejlesztett rendszere a hangszeres írás-olvasásnak Szilvay Géza: Színes húrok című oktatási anyaga, melynek fagott változata is készült.

Itt van helye a ritmusképletek kiszámolásának és képi rögzülésének is. Ha idősebb a tanuló, akkor feltétlenül össze kell kapcsolni a matematikai tanulmányaikkal is. Amint a törteket tanulják, térjünk vissza az ütemmutatók átismételéséhez. Rajzokkal, térérzettel is erősíthetjük a ritmusok értését, érzését, begyakorlását (vasúti kocsi, ház, ló stb.). Itt a tudatos rendezés helye van, a ritmus érzékszervi átéléséről fentebb már beszéltem.

Jól bevált gyakorlat, hogy az elméleti tudást „lexikonszerűen” összegyűjtjük, mert ez egyetlen szolfézkönyvben sem szerepel. Ezeket sokszor fellapozva egy nyelvkönyvet adunk a kezébe. Ha elakad, fel lehet lapozni. Így szerepel a *Szeretek fagottni* című gyakorlatgyűjteményemben is. (Pl. az oktávok nevei, a ritmusképletek nevei vagy az előjegyzések rendje, a kvintkör, a szavak stb.) Nem kell mindent bemagolni, de jó, ha vizuálisan is rögzül: verseket, mondókat fabrikálhatunk a szükséges ismeretanyagok kognitív rögzüléséhez. (Pl. a kereszt hangnemek sorrendje: Géza diót árul, Éva hetet fizet.) A zenei írás-olvasás ismerete egy másik nyelv ismerete, más jelzésrendszerrel, „betűkkel”, melynek szabályait gyakorlat útján tudjuk elsajátítani, ahogy minden nyelvet, azonban a játékszabályokat rögzítve tudjuk tudatosá tenni, és ezzel az agyi funkciókat befolyásolni.

Gyakori hibás kognitív rendszer pl. hogy a kottakép kizárólag a fogásokhoz rögzül, bár erre is szükség van. Ezt csak sok énekelgetéssel tudjuk ellenőrizni, ellensúlyozni.

Kis történet

A tanuló terc-skálát játszik. A levegővétel helyéből a tanár megállapítja, hogy a tanuló nem „tercet föl, szekundot le” módon gondolkodik, hanem fordítva. Ezeket a gondolkodási mechanizmusokat időben írásban, szóban tisztázni kell.

[Hangszerjátékuk és éneklésük közben is tudatosan kezeljék a „zenei történetüket”, ne csupán zeneelmélet és szolfézs órai anyagként – írja a kutatótanár]

4.4

Az elméleti tudásanyag

A formatan elemeit, amely szintén része a szolfézs alapvizsgának, a memorizálásban tudjuk felhasználni. Ennek legegyszerűbb volta két azonos hangot találni, majd azonos ütemrészeket, ütemeket vagy csak hasonlókat, míg eljutunk az egyszerűbb formákig. Itt sem fontos ezeket a szakkifejezéseket kikérdezni vagy memorizálni, elegendő, ha elhangzik és a „mindentudó füzetbe” belekerül. Ilyenkor tudóssá lehet játszani a gyerekekkel, kutatni, kerestetni velük az összefüggéseket.

Memóriafejlesztés

Kevesen gondolják, hogy a vizuális memóriát is fejleszti a zenetanulás. Kezdetben azt is külön be kell gyakorolni a szemmel, hogy hol az ismétlőjel egyik és másik fele, nem is beszélve később a prima volta secunda volta szemmel való követésére. Az olvasás és a mozdulatsor, azaz a játék később párhuzamosan mozog. Külön érdemes gyakoroltatni az előre olvasás „technikáját” letakart ütemekkel, mert nagyon sok hibának az az oka, hogy a tanuló pont azt a hangot nézi, amelyiket játssza. Megmutathatjuk neki a kottairó program által mutatott hangokat, amelyek teljesen szinkronban vannak a számítógép hangjával, azonban így olvashatatlanná válik egy játékos számára (nem arra való). Ezeket is mind az agynak kell szintetizálni, automatizálni, memorizálni. A zenetanítás tulajdonképpen nagyon sokrétű gondolkodásfejlesztés és egyben memóriafejlesztés is. (A gyakorlás címszó alatt a koncentráció és állóképesség, valamint memóriafejlesztés külön fog szerepelni a 2. kötetben.)

[Fejlődjön koncentrációképességük mind intenzitásban, mind időtartamban – írja a kutatópedagógus]

4.5

Értékrend és világgép

A zeneszerzők történelmi háttérét összekapcsolhatjuk történelmi tanulmányaikkal. Ehhez persze ismerni kell a történelemoktatás menetét az általános iskolában. Biztathatjuk őket, hogy az általános iskolai történelemóráikon mondják el a tőlünk tanult zene-művészettörténeti ismereteiket is. Ugyanezt megtehetik a képzőművészeti óráikon is. Megbeszéljük, hogy mi az opera és milyen más művészetek jelennek meg benne. Kitérhetünk – etűdjeik kapcsán – már tanult érzelmek kifejezésére (románc), vagy természeti jelenségek zenei utánzására (kakukk), komolyzenei példákkal is, amelynek IKT elérhetőségét írjuk föl a gyerekeknek. Nehéz szépre tanítani a gyerekeket egy rossz állapotú zeneiskolában, de a fantázia a legsebbebb vidékekre röpit.

[Tájékozódjanak a társművészetek alkotásaiban, stílusában és keressék az összefüggéseket a zene és a társművészetek között – írja a kutatótanár]

Kis történet

A tanár új ritmikai feladatot ad a tanulónak. Fel akarja használni az eddig tanult teljes hangkészletet, ezért a gyakorlat líd hangsorba került. Felírta a szolmizációs neveit, tisztázta mi a líd hangsor, majd fölé írta ezt a két szót: modális skálák, líd. A tanuló a következő órára magától kikereste mit jelentenek a szavak, mert nagyon érdekelte a dolog. Azonban akit nem izgat, attól soha nem kell az ilyenfajta elméleti tudást „kikérdezni”.

A legfontosabb azonban, hogy az elméleti tudásanyagot felírjuk, hogyha a tanulónak van kedve utánanézhethet, de ne ez töltse ki az órát, hanem főleg a gyakorlat. A gyakorlat, a zenehallgatások, a beszélgetések és a művészetek összekapcsolása vezet a tanuló esztétikai élményszerzéséhez, az ízlésének alakításához. Mégis a cél az, hogy ne éljenek zenétlenül a gyerekek. Ehhez a zene bármely területének művelése jó. Azonban gondoljunk csak a fenti példára a DJ-vel: az egyben esztétikai nevelés is.

Az esztétikai nevelésnek fontos lépcsőfokai a hangverseny-látogatások. Ennek a belső igénynek fokozatosan kialakítható lépcsői a következők:

1. A fagott órán a tanár játékát hasonlítja össze a sajátjával, megtanulja, hogy miért jó vagy nem jó egy gyermeki előadás (lásd fent).
2. Más gyermekek óráit hallgatja.
3. Nagyobb növendékek óráinak látogatása.
4. Házi hangversenyek a szülőkkel (lásd fent): a többi hasonló korú tanuló játékával ismerkedik, más hangszereket is hall.
5. Nagy zeneiskolai hangversenyeken az iskola „válogatott” tanulóit hallhatja.
6. Kis zenei versenyeken, találkozókön vesz részt.
7. Tanári hangverseny.
8. Az általános iskola vagy a zeneiskola által szervezett ifjúsági hangversenyeken, ismeretterjesztő előadásokon vehet részt. Azonban ez már a szülők anyagi helyzetétől és elszántságától is függ (persze a gyermek erősen befolyásolhatja, mit fizet ki a szülő...). Itt ismerkedhet meg azzal a ténnyel, hogy egy hangverseny pénzben is kifejezhető érték.
9. Gyermek operalátogatás. (Ahol van rá lehetőség.)
10. Felnőtteknek szánt „igazi” nagy hangversenyek, ahol a helyszín, vidékiek esetében az utazás is befolyásolja a komplex élmény-együttest. Ezt azonban ténylegesen a családi háttér határozza meg. (Esetleg pont ezt is tudjuk befolyásolni!)

A hangversenylátogatások felépitettsége segíti a tanulót, hogy az órán elhangzott értékítéletek hogyan valósulnak meg, a hangversenyek és játékosok automatikus összehasonlítását tudatosá tehetjük azáltal, ha az órán elhangzott „miért tetszett?” kérdésre hagyjuk, hogy a tanuló saját maga válaszoljon. (Kifejező volt-e, mit éreztél közben, szép volt-e a hang stb. – lásd fent.)

[Tudjanak különbséget tenni, tudjanak rangsorolni a zenei tartalom, a zenei műformák, a zenei teljesítmény és a különböző zenei műfajok értékrendjében (műfajokon belül is!) – írja a kutatótanár]

4.7

A gyakorlati útmutató elején, és már többször is szót ejtettem az érzelmekről. A tanulókat érzelmek kifejezésére neveljük. Milyen érzéseket tud a zene kifejezni? Keressünk példákat az internetről azokból a filmekből, amiket a gyerekek nem ismernek. Nézzük meg némán, majd zenével. Mennyire mások lettek az érzelmek! Végül el tudunk jutni oda, hogy tulajdonképpen bármilyen érzelmet ki lehet a zenével fejezni (még negatív értelemeket is), azért is van az emberiség kezdete óta zene **körülöttünk**.

[A zene eszközeinek megismerésével szocializálódjanak az értékek elfogadására – írja a kutatótanár]

4.8

A zenei korok történelmi elképzelése és kapcsolása képekkel segíti a tanulót. Fontos, hogy a zene ugyanúgy szerepeljen a tanuló művészetekről alkotott nézeteiben, mint a többi művészet. Ehhez szükségünk van a korábbi fagott-iskolák beható tanulmányozására, amihez a felsőoktatási tanulmányaink hozzásegítenek. Azonban mégis jobb egy kiválasztott iskolán, – amelynek módszereiben hiszünk, meggyőződöttünk, (tanulmányozás, célok) – végigvezetni a tanulót, ehhez válogatni hozzá a többiből, mert minden iskola valamely rendszer szerint tanítja meg a hangszer kezelését. Ez a vezérelv a tanításban, az érzetek kialakításában és a kor által kívánt követelmények kiépítésében. Ha állandóan összekeverünk mindent, akkor sokkal nehezebb a kognitív és motorikus folyamatok kialakítása is. Nagyon fontosak a nevelés elvei, de a tanulónak és a tanárnak (és az igazgatóknak is...) meg kell felelniük a fenntartó elvárásainak, fel kell készülniük a félévi meghallgatásokra, vizsgákra, hangversenyekre, hiszen ha ezt nem tesszük, folyamatos kudarcélménnyé változtatjuk a zeneiskolai tanítást. A zenetanulás időbeli tényezője nem gyorsítható, hiszen bármely tehetségű tanulónál is ugyanannyi idő egy darab effektív megszólaltatása, csak az addig vezető út lehet különböző.

[Az aktív befogadás szolgáljon eszközzül elmúlt korok kultúrájának értékelésére, feldolgozására, a jelenkorral való összefüggések felismerésére; a zenei műalkotások aktív befogadása alakítson ki a zene iránti emocionális kötődést, s ily módon legyenek képesek a világ „esztétikai birtokba vételére” – írja a kutatótanár]

A zenetanítás heti kétszer 30 perc. Csinján kell bánni az idővel, és különleges feladatokra csak néhány percet szánni, hogy maga a zenélés töltsen ki az óra nagy részét. Amire azonban soha nem szabad sajnálni az időt, az a gyakorlás módjának megbeszélése, illetve kipróbálása az órán is. A közös, jól elvégzett munka elégedettséggel tölti el tanárt és diákot egyaránt. A kettesben eltöltött óra eltérhetetlen szálakkal köti a tanulót a tanárhoz, a tanár által közvetített jó zenei nevelés a zene szeretetéhez. Itt azonban újra vissza kell utalni a tanár személyiségére, amit nem lehet eleget hangsúlyozni. Tulajdonképpen annyi a feladat és a lehetőség, hogy a tanár maga dönt, melyik tanulónak miből és mennyit adagol.

Sokszor elfelejtjük, hogy nemcsak a hátrányos helyzetű gyermekekre kell gondolnunk, amikor egy sajátos nevelést igénylő tanulóról beszélünk, hanem a kiemelkedő tehetségűvel is másképp kell bánni. El kell tudnunk engedni azt a tanulót, akinek a képességei annyira előre lendítik, hogy már nem tudjuk helyes mederbe terelni. Jól felkészült tanár azonban elég sokáig kísérhet életútján egy különlegesen tehetséges tanulót is.

Egy diszfunkciós tanulóval való bánás sajátos nevelésének leírását a mellékletben olvashatják.

Befejezés

Ezeket az általános pedagógiai elveket mind-mind tanultuk pedagógiai tanulmányaink alatt, a kérdés mindig az, hogyan fordíthatjuk át a fagott-tanítás nyelvére. Eszünkbe jut-e a tanítás megkezdésekor? Szándékom szerint ehhez adtam egy-pár ötletet, gondolatot. Sok téma többször is visszatért, ahogy a megadott téma [zeneiskolai diákprofil] megkívánta. Talán ezek voltak a legfontosabbak? Nemcsak tökéletességre kell törekednünk – sem magunkkal, sem a tanulóval szemben –, hanem igazi emberi személyiségek kialakítására, fejlesztésére [továbbképzések...]. Itt szeretném megköszönni volt tanítványom, jelenleg alsó fokon tanító fiatal tanár- és fagottművész kollégám, Würth Boglárka sok-sok konzultációs segítségét is.

Sok pedagógiai gondolatot megfogalmaztunk, sok gyakorlati példát láttunk. A hangszertanítás oktatás elméleti [didaktikai] részével még nem foglalkoztunk. Hát erről fog szólni a következő fagott szakmódszertani könyv.

A címsorok Dr. Vas Bence Parlando című folyóiratban megjelent cikke alapján készültek ⁵

5 Dr. Vas Bence: „A zenetanári mentorképzés pécsi modellje” Parlando 2012/1 <http://www.parlando.hu/2012/2012-1/2012-1-04.htm> - utolsó megtekintés 2015. február 10.

Függelék

A függelékben olyan dokumentumokat találnak, amelyek az Oktatási Hivatal által kifejlesztett pedagógiai előmeneteli rendszer szerint készültek, saját tanári portfólióm részei. Ezeknek nyelvezete és stílusa eltér az eddigiektől: egyrészt egyes szám első személyben íródtak, másrészt a saját tanári kompetenciáim bizonyítását szolgálják a Pedagógus II-ben. Az összes alcímek a fokozat megszerzéséhez az Oktatási Hivatal által előre adottak voltak. A dokumentumok végén található dátumokat a beazonosítás elkerülése miatt töröltem. Ebbe a pedagógiai agyagba azért kerültek, mert a gyakorlati példák mutatják legjobban, hogyan kezdjünk tanítani, illetve hogyan készítsük el a portfólióinkat életünk folyamán. Itt utalnék a bevezetésre is, ezzel a példával és mintával szeretném segíteni Önöket.

Függelék

1. Országos versenyre való felkészítés

Csoportprofil Országos versenyre való felkészítés projekttervéhez:

Márka. (Beazonosításra nem alkalmas fantázia név) 10. osztályos tanuló.

Családi háttere:

A tanuló szeretetteljes, de csonka családban él, ami három főből áll: édesanyja 5 éve meghalt, nevelését édesapja és annak édesanyja, a tanuló nagyszülője látja el. Az anyai nagyszülők szintén nem élnek már. Egy testvére van, aki nála idősebb, még szintén tanul. Ebből adódóan a tanuló anyagi körülményei nem jók. (A fagott-nádak darabja 1800 Ft, havonta 4-5 darab szükséges, ezért saját magam által vásárolt és beállított fagott-nádakkal támogatom fejlődését.)

Az édesanyja elhunytja miatt a tanuló önértékelési zavarokkal is küzd, nincs önbizalma, a felnőtté válás folyamataiban problémái vannak felnőtt test kialakulásában és elfogadásában. Ezért versenyre való felkészítése elsősorban neveléssel kezdődik.

A nemrégiben kapott fogszabályzó ideiglenesen visszavetette a fejlődésben, ennek fizikai korlátait le kell küzdenie.

Ugyanakkor jó humorú, a közismereti osztályában meghatározó, domináns egyéniség, aki nagyon szeret zenélni, csoportban játszani, a kisebbeket tanáccsal ellátni, „anyáskodni”. szeretetteljes egyénisége a szerető otthoni légkörre utal.

Az eltöltött másfél év alatt elértem, hogy mer a társaságomban humort használni, tud velem együtt nevetni az órán kialakult helyzetkomikumokon is (ezek velem kapcsolatosak: nyelvbtlás, hanghatások, szóhasználat). Emellett nagy küzdő is.

Feltétlenül szüksége van sikerélményre, önmegerősítésre, ezért választottam ki arra, hogy a szakmai versenyen elindítsam. Úgy gondolom, hogy ez alatt a háromnegyed év alatt, amíg a versenyre való készülés tart, a tanuló személyisége és szakmai tudása is sokat fog változni, javulni, erősödni, amire a további fejlesztésében támaszkodni lehet.

Szakmai háttere:

Zenei megnyilatkozásai jók, igazán erős kifejezési képessége van, jól „tűri” a színpadot, szereplést, igazi egyénisége ott mutatkozik meg – ezért is szánom arra, hogy egy országos versenyen megmérettesse magát – azonban technikai képességei alulmaradnak a korától elvártaktól, tekintve, hogy zeneiskolában nem fagott szakos, de kiváló pedagógus oktatta, a Művészeti Szakközépiskolában még csak 1,5 évet töltött el. Szakmai fejlődését a technikai-, muzikalitási- és pszichés állapotának szinkronba hozása fogja meghozni. Különös fejlesztést kíván nála az ujjazat és testtartás kialakítása, valamint a ritmikai fejlesztése. Össze kell kapcsolni a szolfézs-zeneelméletben tanultakat a főtárgyi, előadásbeli tudásával. El kell mélyíteni a zenehallgatási szokásait, az internetes zenei tárhelyek használatát, rá kell világítani, hogy az internet információszerezési lehetőségeit mind zenehallgatásban, mind zenetörténeti hozzáolvasásban, mind a kortárs szakcsoporttal kialakított viszonyában a cél érdekében használja. Gyakorlásában ki kell alakítani a cél- és projekt-tudatos gondolkodó, önellenőrző gyakorlást.

Pszichológiai felkészítés:

A versenyre való felkészítés pozitív oldalainak kihangsúlyozása. Motiválásra feltétlenül szüksége van, mert konkrét közeli célok nélkül könnyen lemondóvá válik, felülkerekedik önbecsülésének gyenge volta. Mit nyer, mint fagottos, és mint általában tanuló a versenyen való részvétellel. Pozitív válasz, elhatározás, döntés esetén komplex felkészítés a versenyre. A kis sikerek, ill. kudarcok feldolgozása a tanuló további fejlődésében döntő fontosságú. A versenyre való felkészítésben a tanuló szándéka, döntései, reflexiói és ezek figyelembe vétele éppen olyan fontos, mint a tanáré, ezért kezdettől fogva együttes munkát igényel tőlem és a diáktól is.

Az országos versenyre való felkészítés az oktató-nevelő munka teljes kompetenciahálózatát, minden szintjének felhasználását megköveteli tőlem.

Időszakos ütemterv, tematikus terv:

Az Országos Oboa – Fagott verseny tavasszal lesz (március).

1. Előkészítés:

Első lépésben már május hónapban el kell kezdeni a tanuló motivációjának kialakítását. Ezt beszélgetés, illetve a régebbi sikeres növendékek példájával kezdem. Fontos a bizalom a tanuló felé, már az is pozitív számára, ha én – a főtárgytanár – képesnek érzem arra, hogy egy versenyen elindítsam, országos megmérettetésre alkalmasnak találom. A célok ismertetése, tudatosítása a következő, amely egyezik választott hivatásával, hiszen azért választott egy művészeti gimnáziumot, mert ezen a téren szeretne sikeres lenni.

Az első lépés a tanuló belső egyensúlyának megteremtése: egy sikeres „fogyókúra”: a tanuló rászoktatása a helyes táplálkozásra, testmozgásra, ezzel a tanuló teljes karakterének megváltoztatására, akaraterejének növelésére, már ezzel sikerélményt nyújtva neki. Ez a verseny előtti nyári feladat. Ehhez a feladathoz az iskolai pszichológus segítségét is kérem. A nyári szünet alatt ennek az eredményeit telefonon megbeszéljük, illetve a kortárs csoport segítségét igénybe vesszük. Nem a fogyókúra a cél, hanem a jó közérzet, az önbizalom, a tanuló emberi, szexuális csoporthoz tartozó sikereinek, ezzel a jó színpadi kiállításnak, megjelenésének fejlesztése.

Napi rutinná kell alakítani a sportot, és a reggeli, gyakorlás előtti testi bemelegítést (tornagyakorlatok).

Az első sikereket szeptemberben már el is könyvelhetjük: jobb fizikai kondíció, önmaga elfogadása, a kortárs csoport pozitív visszajelzései, tisztelete a tanuló irányában mind segítik őt.

A szakmai előkészítést egy nyári zenei táborban való részvétellel kezdjük, ahol a megváltozott környezet, a lazább kapcsolatok, a többi kortárs fiatalal való kapcsolat, a kapcsolódó egyéb művészeti és sportprogramok jobb befogadásra és örömteli zenélésre, ún. játszva tanulásra serkentik.

Itt elegendő időm van arra is, hogy a napi rutin kialakításáról beszélgessek vele. Kérem a mobiltelefon, a google naptár használatának bevezetését a napi teendők kialakításában és ellenőrzésében, hogy ne folyjon ki az idő a keze közül.

2. A szakmai munka szeptemberben kezdődik:

A hangszerkezelés technikai felkészülése megegyezik az iskola tantervi követelményeivel, azonban az adott feladatra fókuszál. A szokásos hangképző és készségfejlesztő gyakorlatok tovább folytatódnak, de a verseny adta időkorlát meggyorsítja ezek befogadását, felerősíti jelentőségüket a tanuló számára. Szakmódszertani szempontból mégis nagyon fontos, hogy a cél, a projektterv ne indikálja az egyes mozgásfolyamatok megtanulásának olyan mértékű gyorsulását, hogy az egyes résztudások megszilárdulása nélkül térjek a következőre, mert ez a későbbi, verseny utáni fejlődésére negatív hatást gyakorol, top kialakulásának veszélyét rejti magában. [A top zenetanulásnál azt jelenti, hogy a rossz mozgási funkciók, vagy egyéb kihagyott zenei funkció hiánya miatt egy tanulási szinttel följebb nem tud lépni a tanuló.] Feltétlenül figyelnem kell a tanuló pillanatnyi fizikai és mentális állapotára, és a gyakorlatok nehezedését ehhez kell igazítanom. Tekintettel arra, hogy az egyik kötelező darab magyar szerző műve, ezért annak speciálisan a nyelv zenéjéből és a népzenei indikációból származó elemeit ki kell hangsúlyozni, mozgással, járással, táncsal kombinálva, összekapcsolva tanítani (Székely: Szonatina I. tétel).

Speciálisan kialakított gyakorlatsoraimmal a szolfézs- és hallásgyakorlatokat a fagotton is gyakoroltatom, így mindkét tárgy tudása rögzül, és összekapcsolódik (itt használom ki a két szakos végzettségem előnyeit). Fontos, hogy az előző évben tanult hangképző gyakorlatok újra megjelenjenek egy magasabb technikai szinten úgy, hogy a tanulóban ez tudatosodjon. Ehhez hallását, akusztikus gondolkodását is fejlesztenem kell (dallami és hangzati-funkciós elképzelés, belső hallás, stb.) valamint a kulcsszavak (folyamatos rekesztámasz, légvezetés, billentés, stb.) és gondolkodási ugródeszkák meglétét, a tanuló általi felismerését kell fejleszteni (hangközök, hangzatok, funkciós lépések).

A gondolkodást fejlesztem az egyes kottakiadások összehasonlításával is. Az egyik kötelező darab eredetileg csellóra íródott, ezért ennek a hangszernek megszólalási, illetve hangspektrumának felépülési idejének különbözőségét a fagottól részletesen megbeszéljük. Nem kell a csellót utánozni, a fagott darabnak fagottszerűen kell megszólalni, ám a kompozíció zenei előadását befolyásolja, hogy a szerző más hangszerre képzelte (Geminiani: Sonata).

Interneten található hangfelvételek meghallgatásával és kritikai megbeszélésével is dolgozunk. A tanult hangképző és technikai mozgássorok felismerését indikálom a tanulóban a meghallgatott előadások kapcsán. Az előadások zenei kielemezése is a zenei gondolkodás kialakítását teszi lehetővé.

Kialakítottam egy sajátos fejlesztést, amely a gondolatban való nem csak zeneelméleti-, hallási élmények, hanem az ehhez több szálon hozzákapcsolt mozgulatsorok gondolati belső ismételtetésének megtanulásával jelentősen meggyorsítja és megszilárdítja a reflexpályák működésének kialakulását és stabilitását, ami elengedhetetlen a hibátlan játékhoz.

A hibátlan játékra való törekvésnél mégis figyelnem kell arra, hogy egy ilyen tanuló, akinél a mentális erősödés, fejlesztés az egyik kitűzendő cél, semmiképpen ne kerüljön megfelelési kényszerbe, hanem a hangszerjátékot önmaga egyik kifejezési formájává tudja fejleszteni, a játék öröme mindvégig megmaradjon. A hibákból leszűrhető tapasztalat fontos része a színpadra érésnek, ezért sok növendékhangversenyen kell játszania, és az ott előkerülő hibákat szóban mind ki kell elemezni, tanulni belőlük, reflektálva visszahallgatni a felvett produkciót, átbeszélni a színpadon kialakult érzeteket, azok kontrollálásának lehetőségeit. Azoknál az órai gyakorlatoknál, ahol a fizikai igénybevétel nagyon erős, minden egyes icipici sikernek feltétlenül hangot kell adnom, együtt kell örülnöm a tanulóval. Nem minden előadás hibátlan, a hallgató számára a jósági fok nem mindig egyezik a hibátlansággal, hanem ezt erősen befolyásolja az előadó személyisége, a bevitt energiája. Ezzel vissza is csatolhatok a nyáron már elért önfejlesztő sikereire, személyiségi „győzelmeire”. Ehhez szükséges az is, hogy a tanuló fizikai vagy mentális állapotának megfelelően néha engedjem beleszólni a tanulót, hogy az adott óra súlypontja (hangképzés vagy darab előadása, elemzés vagy önértékelés) éppen melyik legyen. Az egyéni fejlesztési terv ebből a szempontból igen változatos órakialakításokat tesz lehetővé, amennyiben nem „felejtődik el” a tananyag és a távlati fejlesztési terv, amely a projekthez – itt a versenyre való felkészülés – kapcsolódik. Rengeteg beszélgetéssel, helyzetelemzéssel értékelem a már elért apró elemeket, sikereket. A tanuló autonómiáját ezzel messzemenőig támogatom. Ez is a része annak a pszichológiai tréningnek. Bizonyos értelemben egy gyors zenedarab megtanulásakor is a milliszekundumokkal „harcolunk”, annak részeredményeit „dokumentálnunk” kell a tanuló számára.

Ezek az attitűdök hozzásegítik ahhoz, hogy az otthoni, társadalmi közegében „csak” szórakozásnak tekintett, a más társadalmi körökben kemény munkának számító gyakorlás szakmaszeretetté váljon, a különbségek megszűnjenek, integrálódjanak.

A verseny kötelező és szabadon választott darabjai által elmélyítem a tananyagban található technikai és zenei feladatokat. Kialakítom és tudatosítom a fent már vázolt alapját a gyakorlás hármasságának – mit, miért és hogyan, majd ennek megszilárdítása – lépéseket. A rám jellemző megérző, elemző, megértő, begyakorló tanítási módszerrel, illetve a zenei és a technikai folyamatok párhuzamos (egyszerre) való begyakorlásának általam kialakított, jól bevált módszerét megosztom a tanulóval, megértetem és elfogadtatom vele. Ez a gyakorlási módszer egész életében működő, bevált, gyors, és hatékony tanulási folyamat. Ez a módszer a zenei és szakmódszertani tudást ötvözi az állandó előre gondolkodással és koncentrációval, valamint a gyors és állandó önreflexióval, önkontrollal. A gyakorlás menete ennek az agyi folyamatnak a gyakorlása. Ez a módszer teszi képessé a tanulókat a későbbiekben az önálló munkára, feladatmegoldásra, ami a zenei pálya akár zenetanításban, akár a zenekari vagy szólista életpályán nélkülözhetetlen, a jó munkaerő ismérve.

Külön figyelmet kell szentelni Márka esetében a memoriter játékmód technikáinak kialakítására, mert ő ezen a téren nem erős.

A verseny közeledtével szakmai kontroll beiktatásaként volt tanáromhoz és volt növendékemhez is elvittem meghallgatásra. A művészeti szakközépiskolákban a fagott oktatása olyan kis létszámra szorítkozik, hogy a fagotton tanuló gyermekek szinte egy családnak számítanak, szeretik, tisztelik egymást, az oktatásban ki is használjuk ezt az egymást segítő mechanizmust, azonban ezért a külső, kritikus fül kontrollja, az izgalmi állapotban előadott darab szituációja hiányzik. Ezért elengedhetetlennek tartom, hogy néha más kolléga előtt is meg tudjon mutatkozni.

A pedagógus neve:

Dr. Herpay Ágnes

A pedagógus szakja:

- **Szakmai tanár, szakoktató, gyakorlati oktató – fagott tanár**

Az iskola neve:

- Pécsi Művészeti Gimnázium és Szakközépiskola

Műveltségi terület:

- **Szakmai gyakorlati tantárgy – Művészet, közművelődés, kommunikáció szakmacsoport (fagott, előadói gyakorlat)**

Tantárgy:

- Fagott főtárgy, előadói gyakorlat egyéni óra

A tanulási-tanítás egység témája:

- Felkészülés az Országos Középfiskolai Oboa – Fagott versenyre

A tanulási-tanítási egység cél- és feladatrendszere:

- Zenei és technikai biztonság, ennek eléréséhez motivációs cél, személyiségfejlesztés

A tanulási-tanítási egység helye az éves fejlesztési folyamatban, előzményei:

- Egy év együtt töltött fagott tanulás után szakmai rátermettségének, önbizalmának és a tananyagban szereplőnél gyorsabb készségfejlesztésének céljából készítem fel a versenyre

Tantárgyi kapcsolatok:

- Zene-történet, népzene, szolfézs, zeneelmélet, történelem

Osztály: 10.

Felhasznált források:

- Kották: Székely Endre: Szonatina fagottra és zongorára (ENB z1915), Paul Hindemith: Sonate (Schott ED 3686 ©1939 ©1967) Francesco Geminiani a moll Sonata No.1.(EMB z.12197, internetről facimile, saját díszítéseim) Antonio Vivaldi: G dúr fagottverseny RV 493(Ricordi valamint egy régi Szovjet kiadás) Vivaldi Concerti per fagotto sergio Azzolini L'Aura Soave Cremona – (CD OP 30496), Kolneder Vivaldi (Gondolat, 82.6267.66-19-1 1982, M Talbot Vivaldi (angol nyelvű lemezismertető, amely saját Vivaldi című könyvéből készült) Wikipedia, Zenei lexikon (Zeneműkiadó z. 60 105 1984.) internet felvételek, Szólóesten élőben eljátszottam a Vivaldi és a Hindemith darabokat Donington: A barokk zene előadásmódja (Zeneműkiadó)

Dátum: 201?. május 22.

hónap	A téma havi bontása	Didaktikai feladatok	Fejlesztési területek (attitűdök, készségek, képességek)	Ismeretanyag (fogalmak, szabályok stb.)	Módszerek, munka-formák	Szemléltetés, eszközök	Házi feladat
augusztus	A tanuló nyári kurzuson részt vett Hindemith: Sonate	Ez a darab a legösszetettebb zeneileg, ezért ennek megtanulásával kezdjük. A speciális, általam kidolgozott gyakorlási módszer ismertetése.	folyamatos légvezetés, dallam-vezetés, nagy kötések. állóképesség fejlesztés kommunikáció fejlesztés	A zongora és dallamhang-szer ketőséből álló szonáta sajátosságai, ezek felhasználása a memoriter játékokban	hangképző gyakorlatok. játékos feladatok. kamarazenei gyakorlatok Bemutatás: A tanárú koncerten játszik. labdajátékok	Bemutatás, felvételek meghallgatása (PC, CD lejátszó) A tábor záró-hangversenyén szereplés	a táborban tanultak elmélyítése. A gyakorlási módjának ismétlése, próbálgatása.
szeptember	Vivaldi: G dúr fagott verseny 1. tétel, 2. tétel	A tanult dallamvezetés alkalmazása a 2. tételben. Barokk szabadság a zenében. ajakfeszesség a trombita-motívumokban	Memoriter játék alapozása. Speciális skálaga-korlátok. Gyakorlatok a záratokhoz. A Vivaldi féle trombita motívum előadása.	Az olasz concerto forma megtanítása, gyakorlati alkalmazása.	Ujjazat kialakítása párhuzamosan a légvezetéssel „Kocsi” módszeres memorizálás. Tudatos memorizálás, kinesztetikus memorizálás. Éneklés, ének-zongora bemutatás	Korhú és XX. századi hangszer hangjának, artikulációjának összehasonlítása (cd felvétel, youtube) Táblarajzok)	Az órán tanultak ismétlése, készségi szint-re gyakorlási mód-szerem-mel az olasz concerto forma otthoni leírása wikipédia segítségével a 2. tétel ének-zongora előadása.
október	Székely: Szonatina	Népzenei elemek kiemelése, ritmikus, metrikus játékmód, artikuláció fejlesztése.	Speciális lépő-gyakorlatok, hangbefejezés, hangindítás differenciálása, giusto játékmód.	Risoluto, giusto, ostinato.	Váltott felegetős játék, Éneklés, taps-lépés.	Tánc, cipő: amelyik kopog	Az órán tanultak ismétlése, készségi szint-re gyakorlási mód-szerem-mel, ritmus-osztinatók gyakorlási csoportban tapsal, ütőhangszerrel.

november	Geminiani: a moll Sonata	A barokk szonáták le- vegővételi problémái. A díszítések virtuozitása, a tanulóhoz igazítása.	Gyakorlatok a trillákhoz. Dallamve- zetés újbóli átismétlése, elmélyítése, interaktív órák, kom- muniká- ció-fejlesztés,	Olasz díszí- tési kultúra megbeszélése, összehason- lítása Vival- diéval. A leg- egyszerűbb díszítések al- kalmazásának módjai.	Kamarazenei feldolgozás 2 fagottra, trillák meg- formálásának utánzása, tu- datosítása, bemutatás.	Korhű kotta bemutatása, a continuo já- ték megbeszé- lése, cembalo (pc) tábla, rajzok.	Az órán ta- nultak ismét- lése, kész- ségi szintre gyakorlása a speciális gy- akorlási mód- szeremmel. Geminia- ni 1. tétel ének-zongora előadása
december	Hindemith: Sonate ismét- lése	Kis zenetörté- neti áttekin- tés Hindemith- ről	A XX. századi hangnemek intonációja.	A zenei utasítá- sokat néme- tül is megis- merjük. Kommuniká- ciófejlesztés.	Intonációs gyakorlatok.	zongora	Az órán ta- nultak ismét- lése, kész- ségi szint-re gyakorlása a speciális gy- akorlási mód- szerem-mel, memoriter gyakorlása.
január	Ismétlés	Pszichikai fel- készítés, bizalom.	Memoriter játék	A memorizálá- s ismétlése- nek lehetsé- ges módjai.	Az eddigi módszerek kombinálása.	Zongora, tükör.	Az órán ta- nultak ismét- lése, kész- ségi szint-re gyakorlása a speciális gy- akorlási mód- szerem-mel memoriter gyakorlása Pszichikai fel- készítés
február	Ismétlés, csiszolás	Színpadai mozgás, szín- padai bizton- ság fejleszté- se. Pszichikai fel- készítés	Biztos szín- padai szerep- lés, a színpa- di viselkedés íratlan szabá- lyai. Öltözködés a színpadra.	Ismétlés, csiszolás.	Nyugodt- ság, biztatás, öröm, pozitív megerősítés	Zongora, hangverseny- terem, közönség, szülők, tükör	Az órán ta- nultak ismét- lése, kész- ségi szint-re gyakorlása a speciális gy- akorlási mód- szerem-mel. Memoriter gyakorlása. Pszichikai fel- készítés.
március	Koncertre kész ismétlés.	Pszichikai fel- készítés, pozitív megerősítés,	Önbizalom végleges meg- szilárdítása. A verseny pozí- tív és negatív végeredmé- nyé-nek pozí- tív feldolgo- zása, a feldol- gozás előké- szítése.	Ismétlés	Mit kell vinni egy fellépéses utazásra? Interaktív kommuni- káció.	Zongora, fellépő-ruha, cipő, „smink”, fri- zura, manikűr.	Az órán ta- nultak ismét- lése, kész- ségi szint-re gyakorlása a speciális gy- akorlási mód- szerem-mel. Memoriter gyakorlása. Pszichikai fel- készítés

A házi feladat a zenetanítás estében az otthoni gyakorlás. Ennek elemei változnak a darab nehézségétől és technikai feladataitól függően. A memóriafejlesztés egyik formája, hogy a tanulónak az órán el kell sajátítania a gyakorlatokat, azok értelmét és célját, majd meg kell jegyeznie és otthon sokszor ismételnie. Ezért egyforma a házi feladat megfogalmazása majdnem mindig.

A tematikus tervet zenetanításnál nem lehet teljesen órákra lebontani, hiszen az egyes feladatok megvalósulási szintje határozza meg a következő óra anyagát is. A haladás sebessége összetett, lassabb szakaszokat gyorsabb minőségi váltás követ. A terveket minden órán felül kell vizsgálni, az egyes gyakorlatokat a teljes projekt ideje alatt mindvégig kell gyakorolni, az újakat többit, a régebbieket „rutinszerűen”. A hangképző-gyakorlatok beépülnek a napi gyakorlás menetébe. Márka tanuló ismerte a tervbe sok olyan elem került, ami az ő speciális kézzadottságainak, hallási készségeinek és mentális állapotának megfelelő, kifejezetten az ő számára készült (hangzatgyakorlatok, ujjgyakorlatok). Az ő estében a felkészítésben jelentősen benne foglaltatik a meleg családi légkört „pótló” tanár attitűdje is. Az értékelés pedig mindig a pozitív előremutatást, fejlesztést szolgálja.

Reflexió az országos versenyre való felkészítés projekttervéhez

A versenyre való felkészítés eredményes volt. Egy tehetséges, de nem kiugró tehetségű tanulót a megfelelő gyakorlataimmal, a felépített óráimmal eljuttattam arra a szintre, hogy korcsoportjában megsztott első helyezést ért el. Ugyanezen a versenyen ugyanezzel a tervvel a másik korcsoportban induló növendékem szintén megsztott első helyezést ért el. (Természetesen a tananyag, a kötelező és szabadon választott darabok mások voltak, illetve a tanuló profilja is más volt – ő rendkívül tehetséges, különleges tehetség gondozást igényelt –, azonban a terv elveit, pedagógiai célkitűzéseit könnyedén tudtam az ő személyéhez is igazítani.) Ez az egyszerre szerzett két díj megmutatta számomra, hogy pedagógiai magatartásommal, módszereimmal, szakmai tudásommal, a tanulás és a nevelés szét nem választásával, a személyiségjegyek figyelembevételével és ezek fejlesztésével, a gyakorlásmódjainak kidolgozásával (a tanulás támogatása), nyitottságommal, azaz az összes tanári kompetenciámmal részt vettem a projekt véghezvitelében, azaz eredményes volt a közös munkánk. A díj azért is jelzésértékű, mert egyszerre megmutatta, hogy az átlagos és a kiugró tehetségű gyermeknél is lehet sikereket elérni megfelelő pedagógiai módszerekkel. Mindezt olyan versenyhelyzetben, ahol rendszeresen a Budapesten tanuló diákok játékát, ízlését, felkészítését részesítik előnyben: a művészet nem mérhető attitűdjeinek figyelembevétele messze meghaladja a többi attitűd és (eladható) tudás értékelésének szintjét, a művészi szubjektivitás, ízlés megelőzi, illetve egyedülként uralja a döntést, az objektív ismeretanyag értékelése teljesen háttérbe szorul. Ebben a helyzetben első díjat kizárólag maximálisan felkészített tanulóval lehet elérni, ahol semmilyen tényezőbe nem lehet „belekötöni”. Ehhez az örömhöz tudtam hozzásegíteni a vidéki gyerekeket és anyaintézményemet, a Szakközépiskolát is. Fontosnak tartanám szakmai tudásomnak az átadását, mindig elszomorít, hogy a pályámon kialakult változások miatt hogyan lesz egyre kevesebb azon szakmabeli személyek száma, akik részére a felgyülemlett elméleti és gyakorlati tudásomat átadhassam. Az óráim jó hangulatban teltek, Márka és köztem kölcsönös megbecsülés alakult ki, egymás szeretete még egy plusz örömforrás mindkettőnknek. A tanuló végig aktív tudott maradni a félév folyamán, a reflektálások, a pozitív megerősítések, a lelki felkészítés, az útmutatás nemcsak szakmai-, hanem emberi-, erkölcsi-, szakmaszereteti téren mind-mind hozzásegítették a tanulót, hogy olyan emberré válhasson, aki szakmailag jól felkészült, jó alappal indulhat a munkaerőpiacon (vagy a felsőoktatásban), képes a problémákat meglátni, megoldani és feldolgozni. Olyan emberi időszakban érte ez a fejlődésre, fejlesztésre, komoly munkára és szorgalomra épített siker, amikor a fiatal a legérzékenyebb. Ez a sikerélmény élete végéig elkíséri, a „megcsináltam!”-érzésére élete végéig emlékezni fog, és erőt és példát ad neki további élete során. Ez mindkettőnk számára öröm és meglegedés érzése. Örülök, hogy e tudásomat át tudom adni a PTE hallgatóinak, a tanárjelölteknek is, speciális gyakorlási módszeremet már jó néhány növendékem belsővé tette. Ez a módszerem további kutatást igényel, az elméleti kifejtést, ahol az orvosi és a pszichológiai kutatásokat is fel tudnám használni más tudományág nagy tudású embereinek segítségével, hogy a gyakorlatból elmélet is válhasson, ez további munkát igényel tőlem és másoktól is. Ez az innováció fontos lenne, hogy az oktatás különböző szintjeinek együttdolgozása lehetővé váljon, ahogy ezt tettem egész tanári pályafutásom alatt. Ebben a projektben is a közép- és felsőfokú oktatást, valamint a szülő- előadóművészi tapasztalataimnak kiváló szintézisét, az oktatás feladatait és a gyakorlat kívánta tudásszint szintézisét tudtam nyújtani. Ennek a szintnek az eléréséhez segített hozzá a tankönyvírás, a Nemzeti Alaptantervben kidolgozásában való rész-

vételem, és a Szabad Művészetek Doktora cím megszerzése is. Ennek a projektnek elemei megjelennek a PTE-ben végzett munkámban is; habilitációs témám: A magyar kortárs zene tanításának lehetőségei alap és középfokú fagott oktatásban.

Értékelés, egyéb pedagógiai eszközök az Országos Versenyre való felkészítés projekttervhez:

A zenetanításban az értékelés és a reflexió az óra állandó része: nincs olyan motívum, részlet, amin először a technikai lejátsszást, majd a művészi előadást nem lehetne, ne kellene még tovább csiszolni, visszautalni a visszatérő formai részekre, a korábbi megoldásokra. Az értékelés nem válik el a tanítás folyamatától. Az értékelés lehet szóbeli megbeszélés (ez a leggyakoribb), lehet a tanuló saját értékelése, elemzése saját játékaról, lehet kollega véleménye, és lehet kortárs csoport tagja is. A legpozitívabb értékelést azonban mindig a közönség tapsa jelenti. Az állandó értékelést egy muzsikusi pályára készülőnek feltétlenül meg kell szoknia, hiszen zenekarban a próba minden percében értékelnek, az álláskeresés próbajátékkal folyik, ami maga egy értékelés, a megszerzett állást évenként újabb próbajátékkal meg kell védeni, és nem utolsó sorban minden hangverseny a közönség egy értékelése, nem is beszélve a kritikusokról. Ezért ezt az életmódot fiatal korban meg kell szokni és elfogadni, különben inkább a zenepedagógiai pálya kapui nyílnak meg a tanuló számára, ahol szintén van értékelés, csak más fajta. Az állandó értékelés úgy szoktatható meg, hogy mellette jelen van az állandó dicséret is, hiszen a művészet leírhatatlan törvényszerűségeit csak a pozitív-negatív értékelés egyensúlyából tanulhatjuk meg. Ezért kell a végletekig csiszolni a tanulói önértékelést, azaz azt az attitűdöt, hogy a tanuló permanensen hallgatja, ellenőrzi, uralja saját játékát. Jól oldja a kezdeti feszültséget a fiatal tanárok, egyetemisták jelenléte az óráimon. A fiatalok korban inkább a szakközépiszólásokhoz állnak közel, és ugyanúgy, csak magasabb szinten végigdolgozzák velem a fagott órákat, ugyanúgy zajlik az értékelés is. Ez megnyugtatólag hat a fiatalokra, ugyanakkor rengeteget tanulnak az egyetemisták erényeiből, hibáiból, jobban megismerik a fagott-irodalmat, módjukban áll kamarázni, zenével játszani és a speciális gyakorlási módszerem eredményeit hallani, látni.

Ezt a projektet is végigkísérte egy diploma előtt álló egyetemista, aki a hospitálásokon, gyakorlati tanításokon, és magán a versenyen is végigkísérhette Mária fejlődését, a tanuló pedig duplán örült egy bevett lépcsőfoknak, ha a „kistanár bácsi” is örült neki. A PTE tanári portfóliói között megtalálhatóak ennek a projekttervnek a számára leszűrt eredményei.

Természetesen vannak egyéb értékelési formák is, mint például a memorizálás ellenőrzése írásban vagy felénekléssel (hangterjedelem miatt nem lehet kiénekelni), vagy az ABC-s hangokkal való elmondás ritmusban. Ellenőrizhetem a tárgy, az előadási darab formáját lerajzoltatással. A témához való hozzáolvasást otthoni rövid jegyzet készítésével, segítségével ellenőrzöm.

A teljes munka ellenőrzése azonban maga a hangverseny (növendékhangverseny), amin a tanuló fellép. A növendékhangversenyt ma már felvesszük, pályafutásom elején azonban csak az én visszajelzéseimet kaphatta a tanuló a közönségen kívül. Az előadás pozitív és negatív eseményeit megbeszéljük, fel dolgozzuk. A sikert is fel kell dolgozni. A megjelenést, a ki- és bejövételt, a meghajlást, a színpadi mozgást mind megbeszéljük, a tanuló érzeteit a valósággal összevetjük. A zeneművészet tanításánál az ellenőrzésnek pont olyan komplexnek kell lennie, mint magának az oktatásnak.

Reflexió az Értékelés, egyéb pedagógiai eszközök az Országos Versenyre való felkészítés projekt-tervhez című dokumentumhoz:

Az értékelés kontinuitása az, ami az igazi segítséget nyújtotta Mária számára. Úgy gondolom, hogy jó segítséget, és jó értékelést csak az a hangszeres tanár tud adni, aki maga is jó hangszerjátékos, napi szinten műveli hangszerét. Azonban ez nem elég, jól kiművelt muzsikusként kell lennie. Akkor lehetséges csak, hogy a kis részben is meg tudja hallani az egészet, az apró mozdulatban a dallam előállításához szükséges mozdulatsort, és képes legyen folyamatosan önmagát javítani, mert a fejében már kész van az egész darab, és készen vannak azok az érzetsorok, amivel több úton is meg lehet közelíteni egy-egy zenedarabot, készen van a tanítás terve. Ennek alapján kezdi tanítani a növendéknek is a maga szintjén: mit, miért, hogyan. Úgy érzem ezeknek az elvárásoknak abszolút megfelelttem, ennek bemutatására törekedtem portfóliómban is. Az is látszik, hogy igyekszem az értékelést változatossá tenni.

A folytonos értékelés azonban megterhelő a tanuló számára. Ezért portfóliómban is leírtam, hogyan lehet játékkal, jó emberi kapcsolatokkal lazítani az óra menetén. Töreksem a tanuló megismerésére, hogy szeretettel és tisztelettel közelítek feléjük, és nem csak szakmailag, hanem emberileg is felkészítem őket arra, hogy jó „dolgozók”, művészek, tanárok lehessenek. Partnerként is bánok velük.

Véleményem szerint az értékelésben ugyanúgy megjelenik szinte valamennyi kompetenciám, mert fejlesztem a tanuló személyiségét, az egyetemisták jelenlétekor fejlesztem a csoport alakulását, az egyetemes értékek átadását, a kommunikációt, a szakmai kommunikációt, a szakmai szerepek elfogadását, a szakmai tudás integrálását, az önismeretet, az önreflexiót, a holtig tanulást és a tanulásszervezést, stratégiát is. Az emberi, együttélési, elfogadási normákat mindig figyelembe tartják értékeléseim, igyekszem a gyermek belső pszichikai állapotát is figyelembe venni.

Megvalósulás:

<http://www.dez.sulinet.hu/index.php/versenyek/60-veget-ert-a-xiii-orszagos-oboa-es-fagottverseny>

Ezzel a témával tanítási gyakorlatát végző hallgatóm is foglalkozott. Íme, a téma feldolgozása a fiatal tanárjelölt részéről, melyet változtatás nélkül adok közre (beleegyezésével). Érdekes összehasonlítani a tanárjelölt hospitálási jegyzőkönyvét a fent olvasott tematikus terv egyes óráival.

Tanárjelölt hospitálási naplói HOSPITÁLÁSI NAPLÓ 4.

Hallgató neve:

szak: zenetanár-fagott

A hospitálás időpontja: 201?. 03. 06.

Osztály (tanuló):10.

Tantárgy: fagott-főtárgy

Az óra témája: Utolsó finomítások a versenyanyagban, lelki felkészítés

---

Ismertesse a szaktanárral folytatott, a hospitálást megelőző beszélgetés tartalmát (a tanítási óra célja, a tanuló, az osztály jellemzése, hol tartanak a tananyagban, milyen eredménnyel tanulnak, milyen az attitűdjük a tananyaghoz stb.)

A verseny előtti utolsó óra lesz a mai; mivel az elmúlt időben elsősorban a negatív dolgok voltak kiemelve a tanulónál, hogy több gyakorlásra, fokozottabb koncentrációra legyen sarkalva, ma elsősorban az önbizalmát kell helyreállítani, megnövelni. Az előző napi tanszaki koncertje jól sikerült, ebből és remélhetőleg a mai teljesítményéből sok előnyös dolgot lehet majd kiemelni, a pozitív megerősítés céljából.

Mutassa be a megfigyelt óra szerkezetét!

Téma vagy feladat	Tanári tevékenység	Tanulói tevékenység	Időtartam (perc)
Ráhangelődés az órára	Felidéri az előző napi tanzaki koncertet. Kiemeli a legjobb dolgokat, a szépeket, a zenei megoldásokat, dallamvezetést.	A tanuló összerakja a hangszerét, közben látható örömmel, mosolyogva hallgatja tanára elismerését.	5
befűjás	Megkéri a növendéket a G dúr skála eljátszására, az alapskálát különböző, egyre apróbb ritmusokban kéri. Majd hármashangzatbontások eljátszására szólítja fel, legato játékmódban.	A skálát egyenletesen fűjja, ismétlésekkor mindig sikerül a helyes tempót elkapnia a diminuált ritmusoknál. A hangzatbontásokat szépen, jól intonálva játssza, a kötések is mindig hibátlanok.	15
lelki felkészítés a versenyen való viselkedésre	Felkészíti növendékét, hogy most a színpadra való felvonulást, hangolást fogják gyakorolni, mivel tegnap láthatóan megszeppenve vonult fel, és a versenyen fontos, hogy kifelé magabiztosnak látszon. Fontos, hogy felvonuláskor gondolatai a zene körül forogjanak. Jó, ha magában éneklő a dallamot, hogy a helyes tempóban kezdje a darabot. Hangolásnál nyugodtan fűjja meg a nehezebben intonálható a-é hangközt, hogy a darab kezdetére fülébe legyen a tökéletes intonáció. Megkéri, hogy ezt most rögtön próbálják ki, a terem egy sarkából a képzeletbeli színpadra vonulva.	Figyelmesen hallgatja tanárát. Láthatóan érti a mondanó lényegét, és bólogatása egyetértésről tanúskodik. A színpadra vonulást átéléssel próbálja el. Hangolásnál erősen koncentrálni, némi kihúzás után a hangokat a helyére intonálja. A darab kezdése előtt koncentrálni, szája mozgásából látszik, hogy a tételt idézi fel. Levegővétele, intése mind tempóban sikerül.	10
Tempók átisméltése, tétel kezdések kipróbálása	Az összes darab fagottal kezdődő tételének hasonló módon való elkezdését kéri a tanulóktól.	Mindegyik tételt intve elkezd, tempói stabilak, avizói jól követhetők.	5
A barokk szonáta teljes eljátszása	Megkéri tanítványát, hogy adja elő Galliard szonátáját, miközben ő a tempó-érzet miatt csak a basszust fogja zongorázni. Különösen figyeljen az ismétléseknél, hogy a díszített változat is tempóban legyen.	Átgondolja a művet, majd határozott intéssel elkezd, koncentrációja tökéletes, a darabot hibátlanul, muzsikálva végigjátssza.	10
pozitív megerősítés	A szonáta végén megtapsolja növendékét. Láthatóan őszintén örül a sikeres produkciónak. Kiemeli növendéke szép hangját, koncentrációját. Felhívja rá a figyelmét, hogy a versenyen ugyanígy kell mindent csinálni, és akkor baj nem történhet. Felidéri a rengeteg munkát, amit a fél év során végzett a növendék, rávilágít, hogy honnan hová jutott. Hasonló produkciót, koncentrációt kíván növendékének a holnapi koncertre és elsősorban a versenyre.	Örömmel fogadja tanára reakcióit. Boldog az elismerő szavaktól. A befektetett munkáról és fejlődéséről alkotott tanári véleménykor interaktív társalgás alakul ki köztük és tanára között. Óra végén megköszöni mind az órát, illetve a jókívánásokat.	15

Jellemezze a tanítási óra hangulatát, a tanár-diák, diák-diák kapcsolatot, a tanulók figyelmét, motiváltságát, órai közreműködését!

Az óra jó hangulatban telt. Tanár és diák között a kölcsönös tisztelet és megbecsülés mellett a szeretet is észlelhető volt. A diák végig aktívan követte az órán elhangzó utasításokat.

Ismertesse a tanár által alkalmazott oktatási és nevelési módszereket!

Reflektálás a múltira és jelenre, pozitív megerősítés, lelki felkészítés, útmutatás.

Véleménye szerint elérte az óra a célját? A választ indokolja! Mi tette könnyebbé, nehezebbé a tanár munkáját?

Az óra szerintem sikeres volt, hiszen a növendék magabiztosabban távozott, mint bármikor korábban. A dicsérő szavak kifejezetten jót tettek lelkivilágának. A tanuló maga is észrevette, tapasztalta, hogy fokozottan koncentrálni még jobb teljesítményre képes.

Az órát követő, értékelő megbeszélés főbb témái, önértékelés:

Az órát követően a tanuló családcentrikusságáról esett szó, hogy nagyon szereti a családját, az otthoni közeget, de a versenyre készülés zavartalansága érdekében mostanában kevesebbszer utazott haza. Az utolsó szakaszban láthatóan instabil a lelkiállapota, ehhez a verseny miatti idegességen kívül valószínűleg a honvágy is közrejátszott. Erre való gyógyírként a tanárnő úgy érezte, hogy jobban meg kell mutatnia szeretetét a növendék felé, mint amennyire az órák többségén teszi. Ez láthatóan jól is esett a tanulóknak, akit hosszabb idő után először láthattunk önfeledten mosolyogni. Mindannyian reméljük, hogy a jó kedv legalább a versenyig megmarad.

Kelt, 201?. 03. 08.

SZAKTÁRGY TANÍTÁSÁN KÍVÜLI OKTATÁSI, NEVELÉSI TEVÉKENYSÉGEK

Hallgató neve: _____ szak: tanár-zenetanár (fagott)

Az oktatási feladat végzésének időpontja, időtartama: 201?. 03.09-11., 60 óra

Osztály (tanuló): 10-11.

A tevékenység megnevezése:

Tanulmányi versenyre való elkísérés, felügyelet, lelki felkészítés a stresszhelyzetek kezelésére, önbizalom növelés, önértékelés fejlesztése

---

Az oktatási, nevelési feladat elvégzését megelőző, felkészítő megbeszélés főbb témái:

A veszprémi országos szakközépiskolai oboa és fagott versenyre kísérem, a hospitált/tanított növendékeket. Elsődleges feladatomban, hogy segítsem őket a nyugodt körülmények kialakításában, valamint vigyázzak, hogy ne hagyják szórakozásba csapjanak át az esték. Mivel koromból közelebb van az övékhez, és kötetlenebb, baráti kapcsolatban is vagyunk, tanácsaimat e téren valószínűleg jobban elfogadják a kamaszkorban lévők, mint a korban távolabb lévő tanárukat. Emellett segítenem kell az akusztikai próbák megszervezését, a próbatermek felügyeletét, a befűjást, nádválasztást.

Az oktatási, nevelési feladat elvégzésének részletes ismertetése

Első nap

2012. március 9-én, pénteken reggel indultunk autóval Pécsről Veszprémbe gyakorlatvezetőmmel és az egyik növendékkel a reggeli órákban, a másik növendék mivel péntek este már játszott, saját döntéséből elindult az oboistákkal már csüörtök este. Az utazás zavartalan volt, a növendéken nem látszott semmilyen stressz, kifejezetten felszabadult volt. Az autóban átbeszéljük a korábbi tapasztalatokat a versenyekről, valamint a zsűri tagok személyiségéről, szakmai előmeneteléről esett szó.

Dél körül értünk a helyszínre, az idősebb növendék már nagyon várta, hogy odaérjünk, rajta láthatóak voltak az idegesség és izgulás jelei. Az volt a kérése, hogy még ebéd előtt legyen egy rövid órája, mert ideges a nádak és a hangszín miatt, saját bevallása szerint több náddal is befűjt, de nem tudja eldönteni, hogy melyik a legjobb, ezért szüksége lenne külső fül visszajelzésére is. Mivel a nagyteremben épp zajlott a verseny, ezért a gyakorló teremben meghallgattunk különböző karakterű részeket a szóba jöhető nádakon, az opcionális nádak számát redukáltuk háromra, abban maradván, hogy ebéd után az akusztikai próbán leszűkítjük, illetve kiválasztjuk estére a legjobbat. A fiúban ez a 15-20 perces foglalkozás látható nyugalmat keltett. Ebéd alatt, amíg a tanárnő megejtette az ilyenkor elvárt rövid beszélgetéseket a rég nem látott kollegákkal, zsűri tagokkal, megerősítettem a tanulót abban, hogy nincs miért aggódnia, a hangszer szépen szól, az izgulás kikapcsolása érdekében a színpadon koncentráljon arra, hogy ne kapkodva vonuljon fel, mert ha kifelé nyugalmat sugároz, sokkal jobban értékelhető produkcióra képes. Nyomatékosítottam benne, hogy nem a gyors tempó, hanem az éneklő-színes játékmód, a tiszta intonáció, a muzsikálás a fő szempont, az egyébként kifejezetten virtuóz darabjaiban is. Miután a tanárnő is csatlakozott hozzánk, a közérzetről, kipihentségéről beszélünk, valamint arról, hogy nem szabad foglalkoznia azzal, hogy mások, hogyan interpretálják a kötelező művet, ezért ajtó mögül se hallgassa vetélytársait, mert csak összezavarja, ő a betanult, automatizált előadásmódnál kell, hogy maradjon. A verseny alatt ne foglalkozzon külső hatásokkal, ha a színpadról lepillant valakire, akkor ránk vagy a zsűrire nézzen, mert a közönségben helyet foglaló tanárok esetleges mimikája, testbeszéde megzavarhatják, sajnos előfordulhat, hogy egyesek tudatosan erre törekcszenek.

Az ebéd végeztével lehetőségünk volt akusztikai próbát tartanunk, itt kiválasztottuk a teremhez és a forduló darabjaihoz leginkább illő nádat. Mivel nyugodtan használhattuk a termet, a bevonulást, a beállást, a hangolást is többször kipróbáltuk. Különös hangsúlyt fektetve az elhelyezkedésre a színpadon, a közönség felé fordulás szögét, és a zongora helyzetéhez való beállást a legjobb akusztikai hatások elérése érdekében határoztuk meg. Az akusztikai próba vége és a növendék fordulójának kezdése között, megközelítőleg 3 óra időintervallum maradt, megbeszéljük ennek legcélszerűbb kitöltését, egy rövid csendes pihenőt, az ajánlott uzsonna és átöltözési időt, valamint, hogy egyedül már ne gyakoroljon, hanem csak a közösen megbeszélte időpontban, a mi kontrollálásunk mellett vegye elő a hangszerét. A fennmaradt időben a másik növendékkel elvégeztük az irányított befűjást, valamint elfoglaltuk a szállást.

Miután mi tanárok is rendbe szedtük magunkat, közelgett is a fiúval megbeszélte időpont, az utolsó simításokhoz. Az iskolába visszaérve a növendék épp akkor készült el az öltözködéssel; láthatóan sokkal nyugodtabb volt, mint kora délután. Rövid befűjás után, ahol kifejezetten szép hangot produkált, egy rö-

vid akusztikai próbára is volt lehetőségünk. Az akusztikai próba a lehető legjobban sikerült, mind az intonáció, a hangszín és a karakterek tekintetében. A tanuló önbizalma láthatóan megerősödött, megnyugodott. Egy rövid pihenő után el is kezdődött a verseny. A sorsolásnak hála a növendék viszonylag az elején volt a sorrendnek, ennek több pozitívuma is volt: egy friss levegőjű, nem túl meleg teremben kellett a legjobbját nyújtania, valamint kevesebb ideje volt, hogy esetlegesen stresszes állapotba izgulja magát az esetleges csúszások és várakozás miatt. A verseny nézőközönsége kifejezetten népes volt, a felkészítő tanárok többsége az összes versenyzőt végighallgatta, csak egy vonult ki-be a saját növendékeivel, emellett mivel aznap ez volt az utolsó forduló, az oboisták többsége, valamint a másik két korcsoport fagottosai is bent ültek. Így telt ház előtt zajlott a verseny, ez koncertjellegűvé tette a megméretetést, ami ismerve a fiút, pozitívabb, mint egy vizsga jellegű szituáció, ahol üres teremben kell megmutatnia magát.

Az első versenyző alatt bebizonyosodott félelmünk, hogy egyes tanárok hangosan véleményt formálnak a verseny közben, hogy zavarba hozzák a diákokat. Reméltük, hogy a mi növendékünket nem fogják ezek a körülmények megzavarni. Mikor bevonult a terembe a tanítvány, az összpontosítás és bizonyítási vágy tükröződött rajta. A hangolása hanyag volt, ebből lehetett észrevenni fokozott idegállapotát. A zenekari bevezető elhangzása után azonban eltalálta a helyes intonációt, és ezt végig meg is tartotta. Hangja szépen betöltötte a termet, tempója gyors volt, de nem hajszolt, tagolása, artikulációja szép és érthető volt. A frázisokat szépen fogta össze folyamatokká a legnehezebb részeknél is. Dinamikában is kelő különbségek voltak, főleg átgondolt crescendo-i és diminuendo-i sikerültek jól, melyekkel nagyszerűen mutatta a formarészeket. Igazi fortissimot és pianissimot csak rövid ideig játszott mindig, a biztonságot előtérbe helyezve. A nagy ugrásokkal tűzdelt kidolgozás életében talán akkor sikerült a legjobban, légvezetése a helyén volt, a légcseréket mindig jól oldotta meg. Mindenki néma csendben, megdermedve hallgatta, csak a visszatérés coda-ja előtt lehetett hallani, hogy rosszindulatúan összesúgnak a hátunk mögött, hogy a végét úgyse tudja jól eljátszani ebben a tempóban, miután ez a jóslatuk nem teljesült, hátrapillantva láttam, hogy a rivális tanárok is elismerően bólogatnak. A második darabot (Milde: Romanze) már láthatóan sokkal felszabadultabban kezdte el, zeneileg és technikailag is korához és szintjéhez képest hibátlan előadásban tolmácsolta. Egyöntetű vastapsot kapva elégedetten vonult le a színpadról.

Korcsoportjának többi résztvevőjét végighallgatva, már az első fordulóban kirajzolódott, hogy kik jöhetnek majd szóba a díjazás terén, hárman, köztük a pécsi diák is, magasan előrébb tartott a hangszerkezelésben, mint vetélytársaik. A forduló után a szokásos rövid eszmecsere alkalmával sokan elismerően gratuláltak gyakorlatvezetőmnek és a tanulónak egyaránt. Miután lehetőségünk volt különvonulni a többiekől, gratuláltunk a növendéknek a szép teljesítményhez, felhívva a figyelmét, hogy ezt a koncentrátságot tartsa meg a későbbiekben is. Ő örült elismerésünknek, de rögtön kételkedve az esetleges hibák után érdeklődött, valamint a vetélytársakról kezdett faggatózni, akiket részben ő is hallott. A tanárnő igyekezett úgy válaszolni a kérdésre, hogy ne bizza el magát a növendék, de ugyanakkor érezze, hogy tényleg a jobbak között van.

Aznap még vacsora után akusztikai próbára mentünk a másik növendékkel, ahol vele is kiválasztottuk a legmegfelelőbb nádat a másnapi fordulóra, valamint begyakoroltuk a felvonulást és beállást, saját kérésére a barokk darabot végighallgattuk, mely jól sikerült, de igen sok időt elvett a próbából, menetközben a teremben megjelent az utánunk próbáló iskola, habár még nem jött el az általuk foglalt időpont, bent maradtak a teremben. Ez a tanulót láthatóan zavarta, főleg, hogy próbája alatt össze-össze súgtak, amiatt koncentrációja már nem volt kielégítő, nyugós állapotba került. A helyszíni próbát befejezve, a gyakorlóban, még befejeztük a másik darabot, ami láthatóan jót tett idegállapotának. A lánnyal megbeszéltük, hogy másnap mikor érdemes felkelni, reggelizni, befűjni, mivel elég korán 9-kor kezdődik az ő fordulója, valamint kiemeltük, hogy ha nem is álmos, minél előbb feküdjön le, és próbáljon hamar álomba szenderülni, mivel csak így lesz képes reggel koncentrálni.

Gyakorlatvezetőmmel ezután csatlakoztunk pár másik fagott tanárhoz, akikkel hosszabb eszmecsere bontakozott ki a jelenlegi fagott oktatásról, mind alap-, közép-fokon, a versenyről, a jövőbeni lehetőségekről, megélhetésről. A tanárok egyetértettek abban, hogy manapság a növendékek nagy része nem megfelelő alapképzettséggel jut a szakközépiskolákba, különösen a szolfézsstudásuk, hallásuk gyengébb évről évre a felvételizőknél. A fejkvóta rendszer miatt pedig az intézménynek érdeke, hogy felvegye a gyengébb előképzettséggel érkezett növendéket is. Jelentős részüknek a szorgalmával, kitartásával is gond

van, nagyon gyorsan, minél kevesebb munka befektetésével akar minél jobb lenni. Ezt generációs problémaként tekintik a tanárok, melynek a sok elfoglaltsággal, az interneten való felnövésével, a korán kezdődő alkoholfogyasztással, bulizással is magyaráznak. Ezt véleményük szerint nem tudják kellő hatékonysággal visszaszorítani, mivel a szülők egy része otthon is engedi a léhább életvitelt. Az aktuális versenyen elégedettek az eddig hallottakkal (középső korcsoport), a mezőnyt erősnek tartják, sőt szerintük erősebb, mint a magasabb korcsoport.

2. nap (2017. 03. 10.)

Második nap korán reggeliztünk, és a megbeszélte időpont előtt találkoztunk a gyakorlóteremben a lánnyal, aki láthatóan fokozott idegállapotban volt. Mivel gyakorlatvezetőm úgy gondolta, hogy a munka inkább eltereli a gondolatait, mint a beszéd, el is kezdtük együtt a befűjást. A skálázás láthatóan nyugtatóan hatott rá, valamint elterelte a gondolatait a stressz okáról. A skálázást követően rövid kötés-gyakorlatokat végeztünk, hogy száját és rekeszizmát még inkább bemelegítsük, ezt követően nyúltunk a darabokhoz. Ilyenkor már nincs értelme végigjátszani az egész darabot, ezért a tételek kezdő motívumait játszottuk át többször, hogy a helyes tempó a fokozott idegállapotban is beálljon. Miután a tanuló láthatóan nyugodtabb állapotba került, átvonultunk a verseny helyszínére egy utolsó akusztikai próbára, ahol minden kielégítően sikerült, még a növendék is mosolygott végre. Miután végeztünk, még kb. 20 perc volt a kezdésig, ez idő alatt igyekeztünk verbálisan megnyugtatni a tanulót, valamint ruháját, megjelenését dicsérve minimálisan elterelni a figyelmét. A nyugtatás részben sikeres volt, idegessége érezhető maradt, viszont a látható nyomai (izzadás, kényszermozgás) eltűntek.

A nagyterembe bevonulva, akik nem ismerik, biztosak lehettek benne, hogy teljesen nyugodt. Az anyagot elkezdve egy szembetűnő memóriahiba árulta el fokozott idegállapotát, de szerencsére sikeresen tovább tudott menni. Ezt a szembeötlő hibát leszámítva produkciója kimagasló volt a korcsoportjában. Mind zeneileg, mind intonációban és hangszínen.

A forduló után láthatóan megkönnyebbült a növendék, jól estek neki a dicsérő szavak és vállon veregetés, amiket tanárától kapott. Ezt követően közösen mind a négyen meghallgattuk a nagy korcsoportot, majd lazítás és csapatépítő szándékkal rövid sétát tettünk Veszprém belvárosában, ahol elsősorban a várban elhelyezkedő műemlékeket és a kilátást csodáltuk meg. Közben kikérdeztük a tanulókat a szállás minőségéről, valamint a társaságról és az éjszakáról. A szállás minőségével az ágyak állapotától eltekintve elégedettek voltak, az ágyakat kényelmetlennek, agyonhasználtak jellemezték, megnyugtattuk őket, hogy a mi szállásunkon is ilyenek, de egy mai magyar középiskolai kollégiumtól sajnos nem lehet mást elvárni. A társaságot jónak érzik, mindenki közvetlen a másikkal, nem tapasztalható semmilyen ellenségeskedés a különböző iskolából jövők között, bevallásuk szerint buli sem volt, páran sokáig kártyáztak, de figyelve, hogy senkit ne zavarjon a pihenésben.

A rövid kikapcsolódás után visszatértünk a verseny helyszínére, hogy a tanulók meghallgathassák az oboistákat, valamint megnézni a hangszerkiállításra hozott hangszereket, tartozékokat. A délután további része mindenkinek fakultatív időtöltéssel telt, abban maradtunk, hogy este tartunk mindenkivel egy akusztikai próbát, valamint ha igény van rá, „utolsó kenet” jelleggel órát, de addig senki se gyakoroljon, fújkaljon ész nélkül.

Este a megbeszélte időpontban találkoztunk a növendékeken a fizikai fáradtság látszódom, ugyanakkor jó hangulatban voltak, láthatóan jól érezték magukat ilyen sok fagottos között. Örömmel vették elő újra hangszerüket, utasításra minden szóba jöhető nádjukat beáztatták, és skáláztak rajtuk. Miután kellően formába jöttek, a náddal együtt átvonultunk a díszterembe akusztikai próbát tartani, valamint kiválasztani a legmegfelelőbb nádat a második fordulás anyaghoz. A lánynak gyorsan megtaláltuk a megfelelő nádat, melynek hangja elég testes, de ugyanakkor hajlékony is a következő forduló megmértetéséhez. A fiú esetében ez kicsit nehezebb volt, mivel amit ő preferált, és kényelmesnek tartott, annak a hangja vékony volt, és a dinamikai különbségek kevésbé voltak hallhatók rajta. Ami nekünk tetszett, arra panaszkodott, hogy túl erős, és nem valószínű, hogy mindkét darabot végig tudja rajta játszani. Tanárnő ezért beáztatott neki párat a saját készletéből, hogy hátha lesz olyan alternatíva, ami a kényelmi és hangzásbeli követelményeknek is eleget tesz. Miután találtunk egy kielégítőbb hangút, amiről a tanulónak sem

volt rossz véleménye, azzal elpróbáltuk a forduló anyagát koncertszerűen; pár hangindítási nehézséget és intonációs problémát leszámítva elég jól sikerült; azonban a növendék elégedetlen volt, és hibaforrásnak a nádat érezte. Ezután visszaküldtük a gyakorlóba, hogy barátkozzon még a náddal – amíg a lánnyal próbálunk –, majd ha végeztünk, még meghallgatjuk. Márka láthatóan örült, hogy végre rá szegeződik a figyelem, saját kérésére az egyes tételeket egyben elpróbálta. A kötelező darab teljes egészében jól sikerült, szép kifejezéssel telt hangon szólt, a darab maga is közel állt hozzá. A Concerto gyors tételében sem voltak problémák, a lassú tételben volt kicsit kevés a dinamikai különbség. Ezt még egyszer elpróbáltuk, előtte a tanárnő énekkel szemléltette, hol vár nagyobb, szembetűnőbb váltást a tételben. Az ismételt eljátszásakor a tanuló jól átültette a bemutatott dolgokat a fagottra, mellyel ő maga is, valamint mestere is elégedett volt. Mivel a kérdésre, hogy szeretne-e még próbálni, nemleges választ adott, illetve azt mondta, hogy most már feküdni szeretne – megbeszélve a reggeli találkozói időpontját –, nyugovóra is tért. A fiú visszatértekor jelezte, hogy kezd megbarátkozni a náddal, de szeretné még egyszer kipróbálni zongorával az előbb kevésbé sikerült részeket, újbóli próbálkozásra ezek sokkal jobban sikerültek, de a növendék nem volt magával elégedett, a másik kényelmesebb náddal jobbnak érezte produkcióját, fizikai állapota miatt a végleges döntést másnapra halasztottuk. Mindannyian pihenni tértünk a saját szállásunkra, a tanárnővel hazafelé megbeszéltük, hogy ha a fiú a gyengébb nádat választja, akkor sincs nagy gond, azon is képes szép hangot fújni, meg jobb a biztonság, semmint, hogy előbb elfáradjon, és mivel nem tragikus a gyengébb nád sem, nem akar a fiú ellen kardoskodni, hiszen az ő versenye, ő tudja, mit bír. A lányt illetően pedig abszolút nyugodtak lehetünk, mivel most már láthatóan megnyugodott, a hangszer gyönyörűen szól, és a második forduló anyaga egyébként is közelebb áll a szívéhez, mint az első.

3. nap (2012. 03. 11.)

Utolsó nap reggelén, mikor mindkét növendék színpadra lép, mentorommal úgy döntöttünk, hogy a befűjást külön végezzük el a növendékekkel, ő a lánnyal, mivel az ő korcsoportja kezd, én pedig a fiúval, egy másik gyakorlóban. Megbeszéltük, hogy mindkét náddal egyformán, felváltva skáláztassam, valamint csináljunk hangindítás és kötés gyakorlatot, figyelve az intonációra, a hangszínre, és a dinamikai fokozatokra. Ezeknek a felkéréseknek eleget téve a darab hangneméhez passzoló skálát választottam a befűjához, közepes tempóban, tenuto játékmóddal, többször egymás után váltott nádon. Mivel a mély fekvés hangjai kicsit nehézkesen indultak, ezt külön repetált negyedekben is kértem a tanulótól, figyelve, hogy melyik nádon sikeresebb. Mezzofortéban mindkettőn jól ment, majd megkértem, hogy abban a dinamikában is indítgassa, amiben az adott variációban szükséges. Eleinte ez a könnyebb nádon nehézséget okozott, de ahogy egyre jobban bemelegedett, mindegyik kísérlet sikeres volt. A kötésgyakorlat mindkét nádon egyformán jól ment, az intonáció és a hangszín stabil volt. A befűjás végén ismét skáláztattam egyet mindkét nádon sempre piano-n és fortén, ekkor mindegyik változat jól sikerült, a növendék kellően bemelegedett, de nem fáradt el. Mikor végeztünk, csatlakoztunk a tanárnőkhöz, akik már akusztikai próbán is voltak és láthatóan jó hangulatban készültek a verseny folytatására.

Miközben vonultunk a díszterembe, megbeszéltük, hogy az első korcsoport után a darabok részleteiben is meghallgatjuk a két nádat, ekkor már a tanárnővel közösen.

Márka ezen a napon nagy magabiztossággal vonult a színpadra, kifejezetten jól, önfeledten játszott a darabokat, láthatóan élvezte, amit csinált. Interpretációja mindkét darabban az éneklő forte és mezzopiano dinamika között mozgott, mintsem a pianissimo-t, sotto voce-t erőltette volna. Játéka mindent egybe vetve színes volt, különösen a versenymű volt megkapó a magabiztossággal.

A korcsoportot követően Szabolcsra helyeződött a hangsúly, mindkét náddal elkezdte a különböző karakterű tételeket és variációkat, majd miután a tanárnő is meggyőződött róla, hogy jól kezeli mindkettőt, a nádválasztást a növendékre bízta. Lelkiében felkészítette, hogy mivel más a sorrend, több a néző is, ezért ma egy melegebb teremre készüljön, előfordulhat, hogy annyira fog izzadni, hogy tételek között meg kell, hogy törölje a kezét, illetve a fejét. Ez ne zavarja, nyugodtan törölje meg magát egy zsebkendővel, ugyanúgy, mint egy tanszaki koncerten.

Mire a fiú következett, tényleg elég meleg lett a teremben, hiába voltak rövid szellőztetések. Az első fordulóban nyújtott teljesítménye miatt kifejezetten nagy érdeklődéssel várta mindenki a fiú produkció-

ját, bevonulásakor látni lehetett, hogy összesűnnek a bent ülő diákok és tanáraik. Maga a produkció jól sikerült, a közönséget ámulatba ejtette virtuozitása, karakterei jók voltak, az intonáció egy-két helyen pontatlanabb volt a tőle megszokottól, de közel sem nevezhetnénk bántóan hamisnak. A hangszín viszont kicsit vékonyabb volt a kelletténél, különösen a cantabile jellegű részeknél, főleg a Bozay darabban. A variációs darabban ez a hiányosság kevésbé volt szembetűnő, hiszen az inkább a virtuozitásról, sebességről szólt. A fiún is látszott, hogy a színpadról lejőve nem teljes mértékben elégedett magával. Kicsit meg kellett nyugtatni, hogy jó volt a produkciója, annak ellenére, hogy a kötelező darab sikerült már jobban is, és most már felesleges azon tanakodni, hogy a másik náddal jobban sikerült volna.

A forduló után, az ebédet leszámítva, már csak az eredményhirdetés, és a zsűri tagokkal való konzultáció volt hátra.

Az eredményhirdetést izgatottan vártuk, hiszen tudtuk, hogy jól sikerült versenyzőinknek a megmérettetés, és kíváncsiak voltunk, hogy a szakmai zsűri mennyire fogja ezt értékelni. Végül mindkét versenyre vitt növendék megosztott első díjban részesült a korcsoportjában, ami hatalmas elismerés.

A zsűri tagok személyes értékeléskor kifejtették, hogy mind a két tanuló korcsoportjához képest jól és magabiztosan kezeli hangszerét, vibrato-juk kifejezetten tetszetős, valamint egybehangzó pozitív vélemény volt még rájuk nézve, hogy muzikálisak, nemcsak a hangokat és ritmusokat játszották el a darabokban, hanem érzéseket fejeztek ki és ébresztettek a közönségben. Hiányosságként a túl hangos pianót említették mindkét növendéknél, utalva arra, hogy a pályán, majd zenekarban nagyrészt halkán kell játszani, és erre minél előbb fel kell készülni. Ezenkívül a fiúnál kiemelték technikai tudását, virtuozitását, amit kivételesnek tituláltak, de felhívták rá a figyelmét, hogy lassan is kell játszani, javasoltak több lassú tétel teltebb hangon. Valamint a piano fejlesztése mellett a hajlékony, cantabile játékot, az egy hangon megvalósuló crescendo-decrescendo tovább fejlesztését; a végén még egyszer gratuláltak eredményéhez és jártékához. A lánynál a fagott hangját dicsérték mindhárman, különösen a lassú tételek zeneisége nyugtázta le őket, kifejezetten tetszett nekik a barokk szonátában az ismétlésekkor való díszítés is. A memória hibát is kiemelték, és azt, hogy a hiba súlyossága ellenére milyen profin tovább tudott menni.

A konzultációnak a kora esti órákban lett vége, így helyszíni ünneplés helyett egy szupermarketben vásároltunk be, hogy az autóban lazithassanak. Édességet, rágcálnivalót, szóval mindenféle kevésbé egészséges dolgot kaptak, amiket a tinédzserek szeretnek, mellé mivel már nagykorúak voltak, kaptak egy pohárnyi bort is. A hazafelé vezető úton, emelkedett, jó hangulat uralkodott a gépkocsiban, a versenyre készülés során előforduló számunkra vicces történeteken vigadtunk. Jó volt érezni, hogy mindenki elégedett, boldog.

Az oktatási, nevelési feladat értékelése

A verseny, az utazás kifejezetten jól sikerült. Feladatomat, a tanárnő segítségét véleményem szerint jól elláttam, a növendékeket is segítettem abban, amiben tudtam: a bevásárlástól, a befűjásón át a nádválasztásig. Emellett értékes tapasztalatokat gyűjtöttem egy versenyről, kapcsolatokat építettem, ismeretségeket kötöttem, amiket később tanári pályámon majd hasznosíthatok.

---

2. Különleges bánásmódot igénylő tanuló

Csoportprofil különleges bánásmódot igénylő tanulóhoz

Gábor (azonosításra alkalmatlan fantázianév) különleges bánásmódot igénylő tanuló. Tanulási nehézségekkel küzd, mert a Nevelési Tanácsadó felmérése szerint számolási nehézségei vannak, diszkalkuliás tünetegyüttest állapítottak meg nála. Szerencsére ez még nem betegségi szintű, azonban odafigyelést igényel a hangszeres tanulmányaiiban is. Tovább nehezíti a problémát, hogy halmozottan hátrányos helyzetből érkezett, valamint egyik szülője tartósan munkanélküli és sokan vannak testvérek. Az ő esetében nemcsak a fagottozást kell számára megtanítanom, hanem alapvető emberi, viselkedési normákat is el kell mélyítenem. Rossz körülményei miatt az otthoni gyakorlása is nehézségekbe ütközik, hiszen hatan laknak egy egyszobás vidéki házban, valamint a hazautazása is komoly anyagi problémát jelent a családnak. A kapcsolattartás a szülőkkel így szinte lehetetlen, ugyanakkor az édesapa értékrendje nem egyezik az iskolaiakkal, az életből vettekkel, így gyermekét nagyon túlértékeli. A gyermek halmozottan hátrányos voltát az iskolában nem említette, csak nekem nyílt meg, így az iskola csak a diszkalkuliás tünetegyüttesrel tud foglalkozni, felmentést kapott matematika tárgyból való értékelés alól. A nevelési tanácsadótól sem kaptunk ajánlásokat fejlesztésével kapcsolatban. Tehát a fejlesztési tervvel teljesen egyedül maradtam. Egyedül az iskolapszichológus tanácsait kérhettem ki, ami nagy segítség számomra. A gyermek kimagaslóan udvarias, jól nevelt, kedves. A főtárgy messze esik a matematikától, azonban a 2 és a 3 hatványai és felosztásuk, valamint ezek közös többszörösei, illetve azok oszthatósága számtalanszor előkerül a zeneitanításban is. Szakmailag érzékeltem, hogy folyamatos ritmusproblémái vannak, kottaolvasása erősen elmarad a korához képest, tulajdonképpen nem is igen tud kottát olvasni, zenei analfabéta. Ez a tulajdonsága a felvételi képességmérésen nem derült ki igazán, mert a másik oldalról nagyon tehetséges, bármit, bárhonnán el tud játszani hallás után, jól utánoz és jól megjegyzi az utánozni valókat, bár a tempó tartással így is gondok merültek fel. Természet adta módon, mindig a szép hangra törekszik, nem emlékszem, hogy valaha csúnya, képzetlen hangon játszott volna, akármilyen rossz volt is a nádja. A vibrato technikája magától, elég korán kialakult, és azt zeneileg is jól alkalmazta. Keze billentése puha, laza, azzal semmi gond, ha meg bírja jegyezni a fogásrendet (ezzel már volt némi gond). Tehát felmértem, hogy az írás-olvasás készséget kell kialakítani fagotton is (a szolfézs-zeneelmélet tanárokkal összefogva), valamint ritmusérzékét kell fejlesztenem. Elhatároztam, hogy indítom az Országos Középiskolai Fagottversenyen is, hiszen a versenyen mindent memoriter kell előadni, ez a problémája nem kerül elő, a zenei kifejezése pedig kitűnő. Azt gondolom, hogy ez a fejlesztés, cél, meg fogja hozni a szakmai változást nála. A változás érzékelésére van fél év megfigyelési idő, mielőtt beadjuk a jelentkezést a versenyre, ugyanakkor motiválhatom is ezzel a tanulásra. A nagyobb gondot emberi fejlesztése, de legelsősorban a napi gyakorlási rutin megszerzése jelenti. Fejleszteni kell a kommunikációját, a szakmai alázatát, a viselkedésnormákat, a célok kijelölését és a véghezviteléhez szükséges rendszeres munka igényének kialakítását. Ki kell alakítani benne, hogy megbízzon abban, aki jót akar tenni neki és ezt fel is tudja ismerni. Ezeket a tulajdonságokat csak igen türelmesen, jó példával, beszélgetéssel, a kortárs csoporttal való kapcsolat erősítésével érhetem el.

Pécs, 2007. szeptember. 8.

Féléves ütemterv különleges bánásmódot igénylő tanulóhoz

Ez az ütemterv kizárólag az írás-olvasás fejlesztéséről, a ritmikai és metrikai biztonság megszerzésének a feladatáról szól. Ezeket a fejlesztési területeket a versenyre való felkészítés már megszokott módja és lépései közé – a többi tananyag közé – folyamatosan iktatom. Nem telhet óra ezen fejlesztési területek nélkül. Ezért a fejlesztési terv hónapos beosztású, nem szerepelnek benne a tananyag és a versenyfelkészítés elemei sem. A tanuló felzárkóztató fejlesztést kap az iskolában szolfézs-zeneelméletből, így a hangszeres felzárkóztatást, fejlesztést általam szabadon választott plusz órákkal oldhatom csak meg. Szó szoros értelemben együtt kell gyakorolni vele. Mégis le kell vetkőznie valamennyire a csupán hallás utáni tanulást.

A pedagógus neve:

- Dr. Herpay Ágnes

A pedagógus szakja:

- Szakmai gyakorlati tantárgy – Művészet, közművelődés, kommunikáció szakmacsoport (fagott, előadói gyakorlat)

Az iskola neve:

- Pécsi Művészeti Gimnázium és Szakközépiskola

Műveltségi terület:

- Szakmai gyakorlati tantárgy – Művészet, közművelődés, kommunikáció szakmacsoport (fagott, előadói gyakorlat)

Tantárgy:

- Fagott főtárgy, előadói gyakorlat egyéni óra

A tanulási-tanítási egység cél- és feladatrendszere:

- Zenei olvasási és ritmikai fejlesztés

A tanulási-tanítási egység helye az éves fejlesztési folyamatban, előzményei:

- A biztos zenei olvasás elérése alapkövetelmény, annak megléte kritérium a további zenei fejlesztésekben, a tanuló nagyon rossz alapokkal érkezett és tanulási nehézségekkel küzd. Személyiségfejlesztés: a tanuló halmozottan hátrányos helyzetű, ezért ebből való kilépésének segítése mindent megelőző pedagógiai feladat. A fejlesztés tulajdonképpen az egész középiskolai tanulmányai alatt végig kell őt kísérje.

Tantárgyi kapcsolatok:

- Matematika, szolfézs, zeneelmélet

Osztály:10.

Felhasznált források: saját fejlesztő gyakorlataim, pedagógiai rutinom, Giampieri: Fagottiskola, Kodály: 333 olvasógyakorlat (EMB z3741) Irsai – Agócsy – Szőnyi: Szolfézs példatár II. kötet (EMB z1846), Simonné Sármási Ágnes – Szigetiné Horváth Zsuzsa: Zenei készségfejlesztő gyakorlatok gyűjteménye I. kötet (Romi – Suli 2007).

Dátum: 200?. szeptember 10.

Hő- nap	A téma havi bon- tásában	Didaktikai feladatok	Fejleszté- si területek (attitűdök, készségek, képessé- gek)	Isme- ret-anyag (fogalmak, szabályok stb.)	Módszerek- munka-for- mák	Szemlélte- tés, eszkö- zök	Házi fel- adat	Megjegy- zések
szeptember	Egyszerű zeneiskola- s etűdök ismétlé- se olyan anyagból, amiből nem tanult, (Giampieri) zeneis- kolá-ban tanultak ismétlése, a zeneiskola- i szol- fézs anyag gyakorlása fagotton: pl: hangkö- zök.	Fel kell kelteni ér- deklődését, hogy kinyí- lik előtte a zenei világ, ha önál- lón is fel tudja dol- gozni a le- írt zenét. A szóban kitűnően elmondott abc-s han- gok rögzí- tése a hal- lottakhoz, a fogások- hoz és az énekléshez	Önállóan kell felkészülni az órára. Az etűd elolvasása ritmusban (próza).	A kottá- ban sze- replő zenei fogalmak ritmuskép- le-tek nevé- nek átis- métlése.	Ritmikus mozgások- ra épülő érzékel- te-tés. Hangköz gyakorlat: kottaol- va-sás, fagotto- zás-helyes fogásokkal, ének, meg- neve-zés énekelve	Bemutató, taps, ének, fagott, kotta.	Önálló megtanu- lása egy új egyszerű zeneis-ko- lás etűd- nek	Az összes fejleszté- si terület meg ma- rad, nincs befejezett anyag, csak egyre job- ban, gyors- sabban megy, ezért ugyanannyi idő alatt decem- ber- ben már az ös- szes fejleszté- si területet ismétel- het-jük. Meg kell tanítani kérdézn!
október	A ritmus- képle-tek matema- ti-kája	A tanuló aktivizála- sa, a szá- mösszefü- gések meg- értetése	Bizonyos ritmus- képletek megérez- te-tése, utá- noztá-tása és szisz- tema-ti- kus begy- akor-lása, automa- tízálá-sa, leg- végül meg- érte-tése matema- tikailag is.	A meglé- vő ismeret- anyagok elmélyítése	A ritmus- képle- ket ritmi- kus moz- gások-ra építve térbeli el- helyezé- ssel teszem ért- hetővé, rit- musér-zé- keltető „mondóka” golyók, do- bozók.	Rajzok, térbeli ér- zékeltetés, lépő-gya- korlat metronóm megis- mer-tetése és kölcsön- zése száma- ra, kotta.	A rit- mus-képle- tek behe- lye-zése a kitartott hang gya- kor-latba, skálába.	Ezeket napi szinten kell gya- korol-nia, minden órán ki kell kérdézn és ellenőrizni. Ha már jól kérdézn, akkor válas- za is kell bírn.
Hónap	A téma havi bon- tásában	Didaktikai feladatok	Fejleszté- si területek (attitűdök, készségek, képessé- gek)	Isme- ret-anyag (fogalmak, szabályok stb.)	Módszerek, munka- formák.	Szemlélte- tés, eszkö- zök	Házi fel- adat	Megjegy- zések

November	Szintjének megfelelő etűdanyag kottaképeknek „megfejtése” lassan önállóan.	rendszerizzük az ismert ritmusokat. Önállóságra neveltem.	Metrikai biztonság, folyamatos olvasási készség.	Hangnemek átismétlése.	Lassan elkezdem abbahagyni a bemutatást, hogy ne csak hallás után játsszon, hanem a már megtanított mozgásformák segítségével önállóan „fejtse meg” a leírt etűdöt.	Ebben a szakaszban csökkenteni, majd el kell hagyni a szemléltető eszközöket, hogy az utánzást felválthassa a belső hallás, az önálló zenei olvasás. Csak akkor szabad szemléltetni, ha már egyszer önerőből is eljátszotta a darabot.	Új etűd, vagy részletek megtanulása előkészítéssel.	Meg kell értetnem, hogy az önálló munka belülről fakadjon, ne az én kedvemért tegye csak meg, legyen partner, bízson bennem, ahogy egy orvosnál. Csak akkor léphet előre, ha nagyon jó és akar nagyon jó lenni.
	A téma havi bontásában	Didaktikai feladatok	Fejlesztési területek	Ismeretanyag (fogalmak, szabályok stb.)	Módszerek, munkaformák	Szemléltetés, eszközök	Házi feladat	Megjegyzések
December	A kottaolvasás folyamatossá tétele, a többi kottajel is el kell olvasni, nem csak a hangokat.	Összegzés, alkalmazás, önellenőrzést kialakítom. Az a legfontosabb, hogy kialakuljon, hogy önkritikával, permanensen képes figyelni magát.	Összegezni kell a kottaolvasást, egyszerre kell olvasni a kottafejekeket, a betűket, jeleket, stb.	Ismétlés	Bemutatom magyarázattal a gondolkodás menetét, a hibák felfedezésének módjait, az olvasás lépésre bontását és annak újra összerakását, a figyelem irányítását	Új etűd játszása a tanár által. Hol nem azt játszottam, ami a kottában van? A tanuló a tanár szerepjáték	Új etűd, vagy részletek önálló megtanulása, olyan amiben nincs új ismeretanyag, önállóan	A dolgozó még dőcöghet, de mindenképpen kell a javulás, látáson, azonban a tanuló, ha egyszer is meghallotta a dallamot, már megjegyezze, és ellenőrizhetetlenné vált az olvasásértés, ezért az etűdöket állandóan prózában is fel kell dolgozni, illetve folyamatosan új etűd részletével kell foglalkozni.
Január	A házi válogató anyagából készített ritmusgyakorlatok több hangnemben.	Az eddigi gyakorlatok alkalmazása a darabokon, előkészület a válogatásra, azaz az ellenőrzésre. Az eddigi tudás fókuszálása.	A koncentráció, összegzés, szintetizálás.		A tanulóknak önállóan kell elmondania, majd lejátszani az egyes szakaszokat, amiben elmondja, hogy mikor mire kell figyelnie.	A helyes fogalomhasználat megkövetelése.	Az eddigi bevétele	

Reflexió a Féléves ütemterv különleges bánásmódot igénylő tanulóhoz című dokumentumhoz

A fejlesztő terv jónak bizonyult – annak ellenére, hogy a tanuló nem hitt benne. Decemberre eljuttunk egy elfogadható szintre, ezért jutalmul elindítottam a versenyen. A féléves tananyagot előre úgy készítettem el, hogy az maga egy projektterv legyen az Országos Középiskolai versenyre, a kötelező és szabadon választható darabokat tartalmazza, azonban a félévi vizsgát házi „válogatónak” neveztük ki, majd a „válogató” után a korcsoportban tanuló két gyerek közül kettőt el is indítottam a versenyen. A motiváció sikerült, a tanuló erős fejlődésnek indult.

A Veszprémi Országos Középiskolás Versenyen ez a tanuló megosztott harmadik díjat kapott a vele egy korcsoportban induló másik növendékemmel!

Ez óriási siker volt, senki nem számított rá, azonban én tudtam, hogy ez igazából még nem a tanuló sajátja, valamint újabb nevelési problémákat vet fel közte és a másik tanulóm között, amit majd meg kell oldanom.

A belső motiváltságát azonban nem tudtam eléggé, kellőképpen megváltoztatni. Affinitása a gyakorláshoz és a tanuláshoz a verseny után meredeken visszaesett. A kamaszkor legvégén a fiatal felnőtté válás szakaszát elég viharosan élte meg, a kezdeti gyermeki bizalmat irányomba felváltotta egy próbálkozás, hogyan tud szellemileg megfogni, becsapni – azonban ez sohasem sikerült neki.

Mégsem nevezném sikertelennek a fejlesztést. A siker feldolgozásában eljutottam odáig, hogy a 12. osztály befejezéséig ismét helyre állt a harmónia, belátta hibáit. Belátta, hogy elpazarolt két évet a fejlődésben, újra megjött a bizalma a fagott iránt és irántam. Sikeres felvételi után elvégezte az egyetem BA részét, ma egy nagyobb város zeneiskolájában tanít (nyelvvizsga hiánya miatt nem tud továbblépni), sőt rendszeresen fellép Snétberger Ferencsel is, javaslatomra kereste meg a Snétberger alapítványt első ízben. A fejlesztések hatása – a személyiségfejlesztés különösen – csak hosszú távon láthatók, mérhetők. Ezért is követem nyomon tanulóim szakmai és emberi sorsát is. Azonban szerteágazó tevékenységem, valamint az 1990 előtti társadalmi berendezkedés miatt soha nem gondoltam ennek publikálására, leírására. A publikációban is a gyakorlati megközelítés vezetett; továbbá igen nehéz volt publikációs lehetőséghez jutni. Ma már ezt is máshogy gondolom. Több tanárhoz juttathattam volna el tudásomat, ha leírom, s azt nem csak a szűk környezetem ismeri (ehhez szükséges lett volna a pályázati lehetőségek megléte is).

Azokat a ritmusfejlesztő gyakorlatokat, melyeket speciálisan az említett növendékemnek dolgoztam ki, azóta más növendékeknek is alkalmazom, másnál is bevalik. „A számolási nehézséggel küzdő Gábor miatt ki tudtam alakítani egy olyan ritmusfejlesztőt, ami minden érzékre, értelemre hat, komplex átélést tehet lehetővé. Ezeket az egyetemi fagott oktatásban is kipróbáltam, ott is kiválóan működött. Továbbadom hallgatóimnak, így a jól sikerült projekt eredménye szétszóródik (már van végzett növendékem, aki alapfokon – ahova igazán való ez a módszer – tanítja): nemcsak Gábor, hanem én is sokat tanultunk közben. Ezért is állítom mindig, hogy a konkrét problémamegoldás, a gondolkodás fejlettsége, valamint a szakmai tudás, ha találkozik a gyermek szeretetével, a segíteni akarás attitűdjével, akkor mindenképpen jó eredmény születik, a kreatív problémamegoldás rögtön beindul. Én biztosan így éreztem és tettem ebben a szituációban.

Maga a terv tőlem sokkal nagyobb ráfordítást igényelt. Meg kellett terveznem a feladatokat, fel kellett állítanom egy fejlesztési projektet erre a kérdéskörre, tulajdonképpen rajta „próbáltam ki” előben, hiszen tanulási nehézségekkel küzdő tanulóm előtte még nem volt. Ma azonban úgy gondolom, hogy a sajátos nevelésű tanulókkal való bánásmód ugyan előtérbe került a pedagógiai fórumokon, azonban a konkrét szaktanárokhöz, azok gondolkodásához a szakmódszertanhoz kevésbé, miközben úgy gondolom, hogy a művészeti képzésben középfokon minden tanuló – így vagy úgy – sajátos nevelést igényel, pl.: minden gyermek tehetség, aki középfokra eljut, tehát tehetséggondozást kell kapnia. Az alapfokú zene-tanítás például az egyik legfontosabb fellekvára lehetne a sajátos nevelést igénylő gyermekek számára, hiszen a zene, a zenetanítás hatása a kognitív fejlődésre, a zene transzferhatásának kutatása ma újabb és újabb eredményeket mutat. „*A racionális és a logikus cselekvés mellett az eddig alkalmazott viselkedéstől eltérő, kreatív cselekedetek idézhetik elő a valódi változást.*” (dr. Hámori Péter)⁶

Foglalkozásterv különleges bánásmódot igénylő tanulóhoz

Tantárgy:

- fagott, előadói gyakorlat, szakmai gyakorlati tárgy – művészet, közművelődés, kommunikáció szakmacsoport, 1 óra. Gábor egyéni fagott órájára behívom a vele egy osztályba járó másik fagottos növendékemet, hogy a csoport jó hatással legyen mindkettőjükre

Téma, fejlesztendő kompetencia

- Bozza: Burleque egy ritmikai eleme – gondolkodás, ritmuskészség fejlesztése, csoportfejlesztés, társas kapcsolatok, önreflexió

Előzetes ismeretek

- A darabot már egyszer-kétszer átvettük, azonban ez a ritmikai elem gondot okoz mindkettőjüknek.
- Felkészültsége az október hónapnak megfelelő.
- Koncentráló képessége közepes.
- Absztrakcióra való képessége közepes.
- Kreatív zenei megoldásai vannak.

Célok:

- A kooperatív módszerek megismertetése.
- A helyes attitűd kiválasztása.
- A jó ritmus megérezése.
- A jó ritmus megértése.
- A jó ritmushoz szükséges mozdulatok megérezése.
- A gyakorlási módok megértése.
- Önálló reflexió képessége erre a ritmusra.

Kiemelt cél

- A gyakorlás céljának belsővé tétele.
- Önálló önellenőrzés képessége.

Pécs 200?. október 10.

idő percben	A foglalkozás menete	Módok, módszerek, eszközök
3	Ráhangolódás az órára.	Két növendékem tanulja ugyanezt a darabot. Hogyan segíthetnék egymást a gyakorlásban? Ezért behívom az amúgy egyéni fogott órára a másik tanulót is. Ez érdekes új esemény, ezért felkelti az érdeklődést.
5	Az új ismeretekhez eszközök szükségesegek.	Megigazítom a nádjaitak.
5	Kiteszem azt a 2 ütemet, ami a legtöbb nehézséget okozza ebben a tételben. Ez lesz az óra anyaga. Emléktettem őket a darab elején lévő ritmusra is.	Csodálkoznak, hogy csak ennyi az egész. A rosszul olvasó gyerekekkel (Gábor) prózában megbeszéltem, milyen különféle ritmusképletek vannak ebben a részben (1. melléklet)
5	Részeire szedjük, egyszerre csak egy ritmusképlet legyen. Azt is csak nagyon lassan. Bemelegítésnek a nyújtott ritmus, az nem újdonság számukra.	Átismételjük a ritmust, elméletben, gyakorlatban, rajzzal (2. melléklet). Gábor körbejár a teremben, Ida a nyújtott ritmust játssza skálában (3. melléklet), aztán cserélnek. Aztán oktávban skáláznak, Gábor lép hozzá. Gábor térben elhelyezve tapsol, amíg Ida ismétli a gyakorlatot.
5	A ritmusképletből 2 szólamú gyakorlat. Egyszerre szolfézs-zeneelmélet gondolkodás, egyszerre intonáció, a gyakorlandó ritmusképlet, egymás figyelése, stb. Nagyon nehéz!	Nehezített gyakorlat (4. melléklet) és írásbeli otthoni feldolgozásra is.
5	Nagyon fontos a megszólalás minősége: szép kötés, szép hangbefejezés, tiszta intonáció	Gábor amennyire rossz ritmusból, annyira szép hangot tud játszani, így ő is tudja segíteni Idát. Kérem őket egymás utánzására. Zenei előjátás-utánzás játékot is játszunk, ebbe én is beszállok.
5	Áttérünk az átkötött ritmus gyakorlására. Ez valóban nehéz: maga a ritmus is, de a dallam fekvése különösen.	A megközelítés sorrendje ugyanaz: olvasás, járás, ritmus játssza skálarészleten, térbeli eltapsolás lépésre, közben maga a ritmus mondása. Kánonban eljátssza. Általam a ritmusok elemzése, összehasonlítása (4. melléklet)
5	Technikai megoldás elmagyarázása.	A gyerekek „lerajzolják” vagy elmesélik saját szavaikkal a technikai megoldásokat, én pedig elismélttem a zenei szakszavakkal is.
5	Itt is a minőségi megszólalás az egyik cél.	Tulajdonképpen a sok átalakítás után különböző hangképző, fejlesztő gyakorlatokká váltak a nehéz ritmikai elemek kis részecskéi. Ezeket kell mindennap gyakorolni.
5	A részletet ismét felváltva játsszuk.	Átismételjük az órán tanultakat.
5	Irányított gyakorlás, majd önálló gyakorlás.	Meg kell fogalmaznia, melyik eljátás volt rossz vagy elfogadható vagy jó. Először egymáséit, majd saját játékaikat.
2	Házi feladat A kapott feladatok leírása kézzel és számítástechnika órán használt kottairó programmal.	Íráskészség-fejlesztés, IKT alkalmazás
2	Összegzés. Ezzel fejlesztem a csoportot, a társas kapcsolatokat, a küzdőképességet és önmagam, illetve mások elfogadását is.	Megbeszéljük, miért volt jó – vagy ha esetleg szerintünk rossz – a csoportos gyakorlás. Mik az előnyei és hátrányai. Ki mit tanult a másiktól?
5	Az óra végén, a beszélgetés után ellenőrzöm a tanulatakat.	Önreflexióval ellenőriztettem egyenként őket. Könnyítéssel a jobbban olvasó kezdi, majd a rosszabbul olvasó, de szebb hangú fejezi be, hogy a szép hang maradjon távozáskor a gyerekek fülében.
1	Feltétlenül megdicsérem mindkettőt még egyszer, amit, amennyire csak lehet.	

Mellékletek a sajátos nevelés igénylő tanuló óraterveire

1. Melléklet

Az óra anyaga

Two staves of musical notation in G major, 2/4 time. The first staff shows a sequence of notes with slurs and accents, ending with a dotted line and 'stb.'. The second staff is identical to the first.

2. Melléklet:

4/4

4/4

Függelék

3. Melléklet

Az egyik skálagyakorlat

Szűkített hármashangzat skála

4. Melléklet Összehasonlítás

Reflexió a foglalkozásterv különleges bánásmódot igénylő tanulóhoz

1. Az órán alapvetően Gábor ritmusérzékét próbáltam fejleszteni, neki ezzel olvasás után mindig problémája van. Az órán nagyon változatos egy-, két- és háromszólamú, prózai, lépő, hangzó, gondolkodtató, térben elhelyező gyakorlatokkal gyakoroltattam ugyanazt a részletet szétszedve, összerakva, hogy mindig újdonságnak hasson, a gyerek monotónia-tűrésének megfelelően. Tanulótársát behívva kettőjüknek játéknak tűnt az óra, pedig nehéz gyakorlatokat csináltunk. A két tanuló egymást motiválta.

A tanulás-tanítás eredménye is jó volt, mert óra végére mind az otthon gyakorlandó feladatokat, mind önmagukat és egymást is kellőképpen tudták önállóan értékelni, tehát a jó eljárást a rossztól megkülönböztetni. A fő cél azonban még további elmélyítést igényel. Az évek alatt cél az, hogy saját magának tudjon gyakorlási szempontokat adni, hogy önállóan tudjon gyakorolni, kottát olvasni.

2. Gábornál az előzetes tudás előhívása a problematikus. Ezért erre az órán mindig súlyt fektetek, a hasonlóságokat kiemelem. Pl. ebben a darabban az előző órán, a darab kezdetén ugyanaz a ritmus volt, mint amit ma gyakoroltunk, csak más hangokon. Ezt megkerestettem vele. Azonban, ha képileg meg is találja, még mindig arra vár, hogy a ritmus megszólaljon, hogy utánozhasson. Ezért mindketten (a másik növendék és én is) mindig megvártuk, amíg Gábor belső hallással lassan „kitapogatja”, mi van odaírva.
3. Szerencsére jól vették az anyagot, mert igen pörgősre terveztem ezt az órát. Azonban bizhattam benne, mert a fél hangokkal eltolt skálázási, gyakorlási módszert sokat használom, az nem volt újdonság. Ezen az órán inkább együtt fagottoztunk, egymást javították a tanulók, az én szerepem csak a gyakorlatok megbeszélésében és ellenőrzésében rejtett, de beindulás után már egyre jobban önállósodtak. Végül is pont ez volt a cél.
4. Reakciójuk jó volt, sokat nevettek (egymáson és magukon is), illetve azon, hogy az iskola mini termében hogyan fért el három fagottos, akiből kettő még mozog is. Sajnos a basszushangszereknek mindig kicsik a termek. A tanulók egymás között igen kezdeményezők és segítőkészek voltak. Az órán végig aktívan részt vettek, hiszen egy hajóban eveztek. A tanulók egymás közti viszonya, az interakció is fejlődni tudott az óra alatt, megtanulták becsülni egymás erőnyeit, komoly erőfeszítést tettek az irigység legyőzésére, a csoportos gyakorlásban saját és társuk egyszerre fejlődését látták, megéreztek, hogy így sokkal hatékonyabbak.
5. Az értékelés ezen az órán fokról fokra a tanulókhöz került, azonban az óra végén még egyszer összefoglaltam és bemutattam a darab részletét. A kommunikációs stílusom szándékoltan egyszerű és világos; sajátos fejlesztésű, ez a nyelvezet rendkívül tudatos döntés az oktatásban, amit úgy látok, hogy nagyon hasznos. Mindig törekszem arra, hogy magyarul beszéljek, és azokat a kifejezéseket, amelyek léteznek magyar nyelven, ne szakzsargonban közöljem, mert így minden rétegből és kulturális közezből érkező tanuló megérti, hogy mit szeretnék.
6. Összességében az óra elérte célját, és jó hangulatban távozott a két tanuló.

Pécs, 2002. okt 11.

Reflexió az órához

Az óra reflexióját olvasva jó érzéssel töltött el, hogy ennyi év távlatából, miután a növendék már megszerezte a BA diplomáját is, jónak érzem az órát. Szép emlékeim vannak a két tanulóról és az eredményről, hogy már mindkettő elvégezte felsőoktatási tanulmányait. A fejlesztés sikeres volt, Gábor, ha nem is profi szinten, de foglalkozásának megfelelően tudott olvasni, használható, jó fagottos lett és ki tudott környezetéből emelkedni. A türelem és az alapos, állhatatos munka meghozta gyümölcsét.

Édesapja így köszönte meg:

Kedves Tanárnó! Nagyon szépen köszönjük áldozatos, nyolc éves fáradozását, amellyel Gábor (név változtatva) tanárrá válását egyengette. Hiába szerettünk volna Gábor fontos eseményein ott lenni, ezt a két devizahitelünk és öt másik hitel... megakadályozta. Sajnálom, hogy nem tudtunk /az anyagi terhek miatt/ egy mélyebb, rendszeres baráti kapcsolatot tartani; de mindenképpen Minden zenész a barátunk! Mester pedig nem sok van még köztük.

Nagyon jó egészséget, jókedvet és további sikereket kívánunk Önnek, szeretettel: .....(aláírás)”

A fagottos csoport kialakítása a legkellemesebb feladat a fagott-tanításban. Ebbe a kicsik, nagyok, ügyesek, kevésbé ügyesek egyaránt beletartoznak, szinte már beleszületnek (csak legelőször nehéz kialakítani). A csoporton belül egymást támogatják, az önszervezési feladatokat megoldják, kicsit rivalizálnak is, ezzel jobb teljesítményre ösztönzik egymást. Ugyanakkor pozitív és negatív példaképei is lehetnek egymásnak. Tényleg olyan, mint egy család.

SZÉCHENYI

MAGYARORSZÁG
KORMÁNYA

Európai Unió
Európai Szociális
Alap

BEFEKTETÉS A JÖVŐBE

